

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2023-2027

dla obszaru gmin:

**Bolimów, Głuchów, Godzianów, Lipce Reymontowskie, Łyszkowice,
Maków, Nowy Kawęczyn, Skierniewice, Słupia**

Skierniewice, czerwiec 2023 r.

Plan
Strategiczny dla
Wspólnej
Polityki
Rolnej
na lata 2023-2027

województwo
świętokrzyskie

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Spis treści

1	Charakterystyka partnerstwa lokalnego	4
1.1	Nazwa LGD i forma prawna	4
1.2	Opis procesu tworzenia partnerstwa	4
1.3	Ogólny opis struktury LGD	5
1.4	Ogólna informacja o składzie organu decyzyjnego	6
1.5	Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym	6
1.6	Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD	7
2	Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR	9
2.1	Spójność przestrzenna	10
2.2	Spójność społeczna	10
2.3	Spójność partnerska	13
2.4	Spójność środowiskowa	13
3	Partycypacyjny charakter LSR	14
4	Analiza potrzeb i potencjału LSR	17
4.1	Potencjał LSR	17
4.1.1	Stan infrastruktury	17
4.1.2	Charakterystyka gospodarki	19
4.1.3	Rynek pracy	21
4.1.4	Działalność sektora społecznego	23
4.1.5	Problemy społeczne	23
4.1.6	Dziedzictwo kulturowe i zabytki	25
4.1.7	Obszary atrakcyjne turystycznie	25
4.2	Kluczowe grupy docelowe	27
4.2.1	Seniorzy	27
4.2.2	Ludzie młodzi	27
4.2.3	Organizacje pozarządowe	28
4.2.4	Przedsiębiorcy	28
4.2.5	Kobiety powracające na rynek pracy	29
4.2.6	Osoby niepełnosprawne	29
4.3	Możliwości wsparcia inicjatyw lokalnych i ponadlokalnych	29
5	Spójność, komplementarność i synergia	30
5.1	Wartość dodana podejścia LEADER	31

6	Cele i wskaźniki	37
6.1	Sposób finansowania oraz sposób realizacji celów LSR	42
6.2	Grupy docelowe LSR	45
6.3	Wskaźniki LSR	46
7	Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanowienia kryteriów wyboru.....	47
7.1	Ogólna charakterystyka wewnętrzna organizacji pracy LGD, w tym przyjętych rozwiązań formalno-institutionalnych wraz ze zwięzłą informacją wskazującą sposób powstawania poszczególnych procedur, ich kluczowe cele i założenia.....	47
7.2	Sposób ustanowienia i zmiany kryteriów wyboru zgodnie z wymogami określonymi dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR, uwzględniające powiązanie kryteriów wyboru z diagnozą, celami i wskaźnikami.	50
7.3	Innowacyjność – definicja, zastosowanie, zasady oceny.....	50
7.4	Informacja o realizacji projektów grantowych, w tym projektów obejmujących przygotowanie koncepcji inteligentnych wsi, operacji własnych, operacji realizowanych w partnerstwie.	52
8	Plan Działania	53
9	Plan finansowy LSR.....	58
10	Monitoring i ewaluacja	59
10.1	Cel monitoringu i ewaluacji	59
10.2	Zakres przedmiotowy monitoringu	59
10.3	Zakres przedmiotowy ewaluacji	60
10.4	Zakres podmiotowy monitoringu i ewaluacji.....	60
10.5	Kryteria ewaluacyjne	60
10.6	Metoda	60
10.7	Metody i techniki badawcze – opis sposobu pozyskiwania danych	60
10.8	Procedury monitoringu i ewaluacji	63

Wstęp

Strategia rozwoju Lokalnej Grupy Działania – „Gniazdo” (LGD-„Gniazdo”) jest formalnym dokumentem, który określa kierunki działania na lata 2023–2027 na rzecz rozwoju gmin członkowskich Stowarzyszenia. Ukierunkowana jest na budowanie lokalnej tożsamości bazującej na aktywizacji społecznej przy wykorzystaniu miejscowych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności wiejskich, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych. Rozwój lokalny kierowany przez społeczność jest jednym z instrumentów wspierających rozwój terytorialny w perspektywie finansowej 2023-2027, umożliwiającym lokalnym społecznościom inicjowanie i realizację w sposób partycypacyjny działań rozwojowych odpowiadających na wyzwania społeczne, środowiskowe i gospodarcze danego obszaru.

Lokalna Strategia Rozwoju została opracowana na podstawie aktualnych dokumentów unijnych, krajowych i lokalnych, sprawozdań oraz danych statystycznych. Diagnoza strategiczna potrzeb, oczekiwań i problemów została określona na podstawie analizy ankiet wypełnionych przez mieszkańców. Ważnym źródłem informacji były

województwo
łódzkie

Dofinansowane przez
Unię Europejską

spotkanie konsultacyjne z mieszkańcami naszego obszaru przeprowadzone w każdej gminie członkowskiej. Strategia jest wynikiem partycypacyjnego procesu planowania, w którym uczestniczyli mieszkańcy, organizacje społeczne, lokalne przedsiębiorstwa, władze lokalne oraz inni zainteresowani interesariusze, którym na sercu leży dobro „małej ojczyzny”. Przedstawiany dokument ma na celu:

- ❖ wykorzystanie potencjału obszaru w sposób zrównoważony, biorąc pod uwagę ekonomiczne, społeczne i środowiskowe aspekty,
- ❖ poprawę jakości życia mieszkańców poprzez dostęp do lepszych usług, infrastruktury, miejsc pracy oraz inicjatyw społeczno-kulturalnych,
- ❖ wzmocnienie lokalnej gospodarki, wspieranie przedsiębiorczości, tworzenie nowych miejsc pracy oraz promowanie innowacyjnych rozwiązań.

LGD - „Gniazdo” przekazuje mieszkańcom gmin członkowskich zintegrowaną i wielosektorową Lokalną Strategię Rozwoju opracowaną przy udziale wszystkich partnerów z uwzględnieniem lokalnych potrzeb, poszanowaniem oczekiwań jednostkowych i sektorowych a także potencjału obszaru objętego jej działaniem. Będzie ona realizowana poprzez partnerstwo i współpracę pomiędzy mieszkańcami, organizacjami społecznymi, lokalnymi przedsiębiorstwami oraz władzami lokalnymi. Realizacja strategii przyczyni się do zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru, wzmacniając jego atrakcyjność, konkurencyjność i jakość życia mieszkańców.

1 Charakterystyka partnerstwa lokalnego

1.1 Nazwa LGD i forma prawna

LGD jest stowarzyszeniem, które powstało w 2006 r. z inicjatywy lokalnych samorządów, aktywnych organizacji pozarządowych, przedsiębiorców i mieszkańców. Stowarzyszenie nosi nazwę Lokalnej Grupy Działania - „Gniazdo”, zarejestrowane zostało w Krajowym Rejestrze Sądowym w dniu 25 sierpnia 2006 r. pod numerem KRS 0000262627. Stowarzyszenie nie prowadzi działalności gospodarczej, a od listopada 2008 r. posiada status organizacji pożytku publicznego. Nadzór nad stowarzyszeniem zgodnie z przepisami ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. 2015 rok, poz. 378) sprawuje Marszałek Województwa Łódzkiego. Podstawowym aktem prawa LGD jest statut, który w dniu 29 maja 2023 roku został znowelizowany i dostosowany do zapisów nowej perspektywy finansowej PS WPR na lata 2023-2027.

1.2 Opis procesu tworzenia partnerstwa

Inicjatorem zawiązania Lokalnej Grupy Działania - „Gniazdo” była gmina Maków i Stowarzyszenie „Ptasi Raj”. LGD powstało w wyniku zainteresowania się, przez samorzady, organizacje i instytucje lokalne działające na obszarach wiejskich, Programem Pilotażowym LEADER+ Schemat I. Dzięki niemu można było ubiegać się o fundusze, z przeznaczeniem na wspieranie procesu tworzenia grup partnerskich oraz opracowanie dobrych i innowacyjnych strategii rozwoju.

W dniu 17 marca 2006 r. w Szkole Podstawowej w Makowie odbyło się zebranie założycielskie, na które przybyło 49 osób z terenu gmin: Maków, Lipce Reymontowskie, Głuchów, Godzianów, Nowy Kawęczyn i Skierniewice. W 2008 r. do gmin członkowskich LGD – „Gniazdo” należało 7 gmin z powiatu skierniewickiego: Głuchów, Godzianów, Lipce Reymontowskie, Maków, Nowy Kawęczyn, Skierniewice, Słupia. Następnie w latach 2009 – 2010 przystąpiło 6 gmin z powiatu łowickiego: Chąšno, Kiernozia, Kocierzew Południowy, Łowicz, Nieborów, Zduny. W roku 2015 nastąpiła reorganizacja. Z członkostwa zrezygnowały wszystkie gminy powiatu łowickiego tworząc nowe LGD, natomiast przystąpiły 2 gminy: Bolimów z powiatu skierniewickiego i Łyszkowice z powiatu łowickiego.

Doświadczenie we wdrażaniu strategii obejmowało wykorzystanie środków finansowych w całkowitej wartości około 15193893,75 złotych (I LSR: 6368893,75 złotych i II LSR: 2 206 250 euro). W ramach Strategii na lata 2007-2013 zrealizowano 220 projektów, natomiast w aktualnie trwającej Strategii liczba ta wynosi 202 projekty. Działania obu Lokalnych Strategii Rozwoju koncentrowały się na wzmacnianiu potencjału gospodarczego regionu

Dofinansowane przez
Unię Europejską

poprzez tworzenie nowych przedsiębiorstw oraz rozwijanie istniejących biznesów. Całe partnerstwo włożyło również znaczne wysiłki we wzmacnianie infrastruktury niekomercyjnej, która służy lokalnej społeczności. Kolejnym celem było pielęgnowanie miejscowych tradycji i dziedzictwa, włącznie z tradycjami kulinarnymi. Lokalna Grupa Działania doskonale wykorzystwała możliwości narzędzia projektów współpracy. W pierwszym etapie realizacji programu zrealizowano 6 projektów, a w drugim było ich 3. Wszystkie te projekty były zgodne z celami Strategii, a dodatkowy aspekt komunikacji i wymiany doświadczeń przyczynił się szczególnie pozytywnie do integracji wewnętrznych partnerów oraz innych LGD. Umiejętność identyfikacji ważnych problemów społeczności i ich uwzględnianie w celach i działaniach Strategii szła w parze z efektywnym wdrażaniem Lokalnych Strategii Rozwoju. Nie tylko statystyki, ale również zewnętrzne badania ewaluacyjne jednoznacznie potwierdziły tę skuteczność.

Działania podejmowane przez Lokalną Grupę Działania miały pozytywny wpływ na rozwój obszaru objętego LSR, poprawę jakości życia mieszkańców oraz kształtowanie świadomości kulturowej związanej z pielęgnowaniem tradycji i zachowaniem dziedzictwa lokalnego. Dodatkowo, poprzez realizację projektów współpracy i innych działań promocyjnych, obszar ten został skutecznie promowany. Przeprowadzone szkolenia przyczyniły się również do podniesienia kwalifikacji uczestników. Analiza danych statystycznych oraz badania własne potwierdzają, że realizacja obu LSR przyczyniła się do podniesienia jakości życia na tym obszarze. Dzięki temu możliwa była również współpraca wszystkich sektorów przy realizacji różnorodnych inicjatyw. Nadchodzący okres będzie nadal wykorzystywany do budowania partnerstw pomiędzy różnymi podmiotami, w celu zaspokojenia potrzeb mieszkańców i przeciwdziałania społecznemu wykluczeniu grup znajdujących się w trudnej sytuacji. Dotychczasowe doświadczenia zdobyte przez LGD będą wykorzystywane w ramach nowej Lokalnej Strategii Rozwoju. Planuje się kontynuację działań skoncentrowanych na inicjatywach lokalnych, które mają na celu zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnej.

Podczas przygotowań do opracowania niniejszej Strategii, podjęto już działania w celu zaangażowania lokalnej społeczności. Zorganizowano 10 spotkań, w których brali udział przedstawiciele z różnych grup interesariuszy, sektora społecznego, gospodarczego i publicznego. Udział społeczności był zawsze priorytetem dla LGD, mając na celu wzmocnienie trafności, adekwatności, odpowiedzialności i efektywności wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju oraz osiągniętych wyników. Działania mające na celu pogłębienie zaangażowania społeczności lokalnej i zachętę do ich udziału w realizacji Strategii zostały uwzględnione w Planie Komunikacji.

1.3 Ogólny opis struktury LGD

Stowarzyszenie LGD - „Gniazdo” liczy 89 członków (indywidualnych i instytucjonalnych, stan z maja 2023 roku), członkowie pochodzą z sektora publicznego, społecznego oraz są to przedsiębiorcy i mieszkańcy regionu. W tej liczbie sektor publiczny reprezentowało 10 osób, sektor społeczny 23 organizacji, sektor gospodarczy 8 podmiotów, a mieszkańców było 48. Taki układ zróżnicowania pokazuje jak znacząca jest LGD dla stowarzyszeń i innych organizacji pozarządowych z obszaru 9 gmin. Członkami LGD jest większość aktywnych organizacji pozarządowych obszaru objętego LSR. Poza tym w skład członków LGD wchodzi zarówno osoby do 25 roku życia jak i seniorzy. Każdy z członków może wykonywać na rzecz Stowarzyszenia nieodpłatną pracę, świadczyć doradztwo na rzecz zarówno samej organizacji jak i innych członków. Może wspierać biuro LGD w pracach przygotowawczych np. w prowadzeniu spotkań czy imprez dla mieszkańców obszaru. A także zgłaszać i aktywnie włączać się w inicjatywy na rzecz ludności wiejskiej. Zgodnie ze statutem władzami Stowarzyszenia są Walne Zebranie Członków, Zarząd, Komisja Rewizyjna i Rada. W każdym z tych organów zastosowano zasady uwzględniające reprezentatywność terytorialną przy czym członkowie Zarządu, Komisji Rewizyjnej oraz Rady wybierani są zgodnie ze statutem, a czynne prawo wyborcze przysługuje każdemu członkowi Stowarzyszenia. Członkiem Stowarzyszenia może zostać każdy mieszkaniec obszaru objętego LSR jeśli spełnia wymagania prawne określone w statucie. O przyjęciu w poczet członków decyduje Zarząd Stowarzyszenia.

Dofinansowane przez
Unię Europejską

1.4 Ogólna informacja o składzie organu decyzyjnego

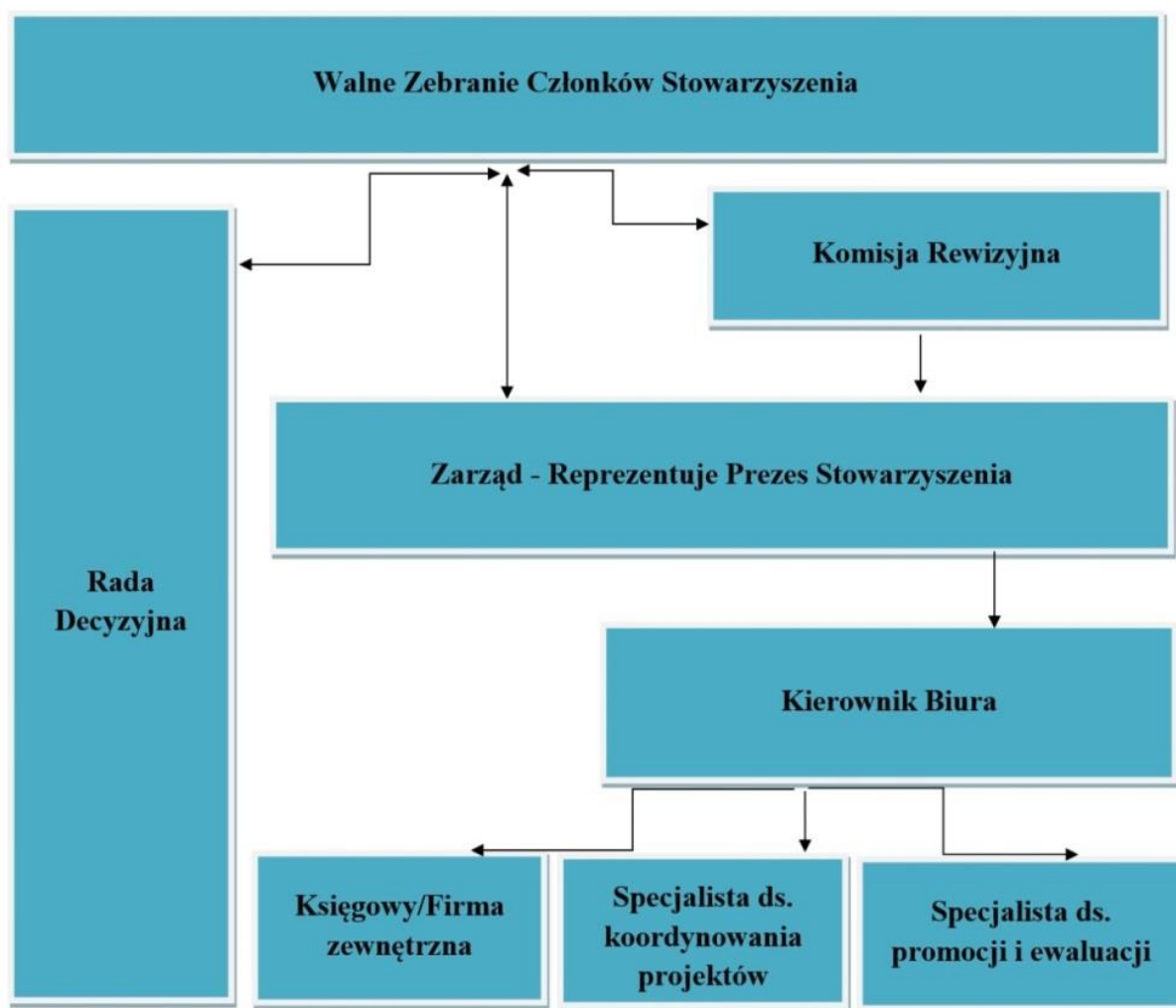
Organem decyzyjnym w LGD - „Gniazdo” jest Rada Decyzyjna, która liczy 11 osób. Liczbę członków, sposób wyboru i funkcjonowania reguluje Statut, Regulamin Walnego Zebrania oraz Regulamin Rady Ani władza publiczna, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie mają więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji przez Radę. Ten parytet musi być zachowany każdorazowo na etapie głosowania nad wyborem konkretnej operacji. Wybór operacji dokonywany jest zgodnie z procedurą wyboru, która przewiduje, że w ocenie danego wniosku nie mogą uczestniczyć członkowie Rady, wobec których mogą zaistnieć wątpliwości, co do ich bezstronności w ocenie jak: związane z projektodawcą więzami rodzinnymi lub służbowymi, gdy wniosek dotyczy podmiotu, który reprezentuje, w przypadku ubiegania się przez członka Rady o wybór jego operacji. W Biurze LGD jest sporządzony i prowadzony Rejestr grup interesów członków Rady.

Nie dopuszcza się upoważniania osób trzecich do udziału w podejmowaniu decyzji. Funkcje członków Rady mają być pełnione osobiście, tj. w przypadku osób fizycznych wybranych do Rady – przez te osoby, zaś w przypadku osób prawnych – przez osoby, które na podstawie dokumentów statutowych lub uchwał właściwych organów są uprawnione do reprezentowania tych osób prawnych.

1.5 Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Władzami Stowarzyszenia są: Walne Zebranie Członków, Zarząd, Komisja Rewizyjna i Rada Decyzyjna. W celu sprawnego funkcjonowania Stowarzyszenia prowadzone jest Biuro LGD. Najwyższą władzą jest Walne Zebranie Członków. Do kompetencji Walnego Zebrania Członków należy m.in.: uchwalanie kierunków i programu działania Stowarzyszenia, wybór i odwoływanie członków Zarządu i Komisji Rewizyjnej oraz Rady, uchwalanie zmian Statutu, przyjmowanie projektu LSR, uchwalanie regulaminów Rady Decyzyjnej, Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Walnego Zebrania Członków. Organem zarządzającym LGD jest Zarząd. Do kompetencji Zarządu należy m.in.: kierowanie bieżącą pracą Stowarzyszenia, zatwierdzanie lokalnych kryteriów wyboru operacji, reprezentowanie Stowarzyszenia wobec osób trzecich i działanie w jego imieniu, zwoływanie Walnego Zebrania Członków, kierowanie procesem opracowywania LSR, przygotowywanie projektów do realizacji, kierowanie biurem i zatrudnianie pracowników tego biura, składanie wniosków do Walnego Zebrania Członków odnośnie odwołania i powołania nowych członków Rady w przypadku niewłaściwego wywiązywania się przez nich z przypisanych im obowiązków. Do kompetencji Komisji Rewizyjnej należy: kontrola bieżącej pracy Stowarzyszenia, ocena prac i składanie wniosków w przedmiocie absolutorium dla Zarządu na Walnym Zebraniu Członków, występowanie z wnioskiem o zwołanie Walnego Zebrania Członków. Pracami biura LGD zarządza kierownik biura. Jego zadaniem jest czuwanie nad prawidłowym funkcjonowaniem biura LGD przebiegiem procesu oceny i wyboru operacji w ramach wdrażania LSR, poprawności dokumentacji i zgodności formalnej. Jakość funkcjonowania biura i jego wpływ na wdrażanie Strategii została jednoznacznie potwierdzona w ewaluacji końcowej prowadzonej przez instytucję zewnętrzną.

Rysunek 1 Schemat rozwiązań i zależności stosowany w procesie decyzyjnym

Źródło: Opracowanie własne

1.6 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Poniżej przedstawiamy kluczowe dokumenty regulujące funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania - „Gniazdo”, sposób ich uchwalania oraz kluczowe kwestie zawarte w każdym dokumencie.

Tabela 1 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Rodzaj dokumentu	Sposób uchwalania i aktualizacji	Główne kwestie zawarte w dokumencie
Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania - „Gniazdo”	Uchwalenie dokumentu Walne Zebranie Członków - po przedstawieniu projektu LSR opracowanego i przyjętego przez Zarząd przyjęcie -zwykła większość głosów przy obecności co najmniej 1/3 ilości członków uprawnionych do głosowania. Opracowanie, aktualizacja i realizacja LSR- kompetencje Zarządu	Charakterystyka partnerstwa lokalnego, charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR, partycypacyjny charakter LSR, analiza potrzeb i potencjału LSR, spójność, komplementarność i synergia, cele i wskaźniki, sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanowienia kryteriów wyboru, plan działania, plan finansowy LSR.

		monitoring i ewaluacja.
Regulamin Walnego Zebrania Członków	Przyjęcie - Uchwała Walnego Zebrania Zwykła większością głosów przy obecności co najmniej 1/3 ilości członków uprawnionych do głosowania. Aktualizacja - propozycje Zarządu zatwierdzone uchwałą Walnego Zebrania Członków	Przepisy ogólne, podejmowanie uchwał, sprawy wyborcze, głosowanie, wnioski formalne, zakres zadań organów Walnego Zebrania Członków, przepisy końcowe.
Statut Stowarzyszenia	Zatwierdzany i zmieniany uchwałą Walnego Zebrania, zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej 1/3 ilości członków uprawnionych do głosowania. Aktualizacja - propozycje Zarządu zatwierdzone uchwałą Walnego Zebrania Członków jw.	Postanowienia ogólne, zasady działania stowarzyszenia, członkowie stowarzyszenia, władze stowarzyszenia, procedura wyborcza do władz, majątek i rozwiązanie stowarzyszenia
Regulamin Pracy Komisji Rewizyjnej	Uchwała Walnego Zebrania, zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej 1/3 ilości członków uprawnionych do głosowania. Aktualizacja - propozycje Zarządu zatwierdzone uchwałą Walnego Zebrania Członków	Wybór członków komisji, prawa i kompetencje członków komisji, sposób dokumentacji posiedzeń Komisji Rewizyjnej.
Regulamin Zarządu Stowarzyszenia LGD - „Gniazdo”	Uchwała Walnego Zebrania, zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej 1/3 ilości członków uprawnionych do głosowania. Aktualizacja - propozycje Zarządu zatwierdzone uchwałą Walnego Zebrania Członków	Wybór członków Zarządu, prawa i kompetencje członków Zarządu, sposób reprezentowania Zarządu na zewnątrz oraz dokumentacji posiedzeń.
Regulamin pracy Rady Decyzyjnej	Uchwała Walnego Zebrania, zwykłą większością głosów przy obecności co najmniej 1/3 ilości członków uprawnionych do głosowania. Aktualizacja - propozycje Zarządu zatwierdzone uchwałą Walnego Zebrania Członków	Postanowienia ogólne, Członkowie Rady, Przewodniczący Rady, przygotowanie i zwołanie posiedzeń Rady Decyzyjnej, posiedzenia Rady, sposób głosowania, dokumentacja posiedzeń Rady, wolne głosy, wnioski i zapytania, przepisy porządkowe i końcowe.
Regulamin organizacyjny biura	Przyjęcie i zmiany - Uchwała Zarządu Stowarzyszenia	Postanowienia ogólne, struktura organizacyjna Biura, podział zadań i kompetencji, organizacja obiegu i kontroli dokumentów w biurze, istota i zakres kontroli wewnętrznej dokumentów.
Polityka Rachunkowości	Przyjęcie i zmiany - Uchwała Zarządu Stowarzyszenia	Postanowienia ogólne, rok obrotowy i wchodzące w jego skład okresy sprawozdawcze, metody wyceny aktywów i pasywów oraz ustalenia wyniku finansowego, księgi rachunkowe, zasady ewidencji środków

		na kontach ksiąg głównych, instrukcja kasowa, instrukcja inwentaryzacyjna, instrukcja sporządzania, obiegu i kontroli dokumentów księgowych, instrukcja w sprawie gospodarki aktywami trwałymi oraz rzeczowymi aktywami trwałymi.
Procedura naboru pracowników na wolne stanowiska w biurze Stowarzyszenia LGD - „Gniazdo”	Przyjęcie i zmiany - Uchwała Zarządu Stowarzyszenia	Postanowienia ogólne, cele, zakres i przebieg procedury naboru, ogłoszenie o naborze, upowszechnienie informacji o wyniku ogłoszonego naboru, postępowanie konkursowe i wybór kandydata, rozmowa kwalifikacyjna, upowszechnienie informacji o wyniku konkursu, postanowienia końcowe.

Źródło: Opracowanie własne

2 Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania – „Gniazdo” obejmuje wdrażaniem gminy w niej zrzeszone. Obszar charakteryzuje się społeczną, gospodarczą i przestrzenną spójnością. Obejmuje 9 gmin; 8 gmin z powiatu skierniewickiego (Bolimów, Głuchów, Godzianów, Lipce Reymontowskie, Maków, Nowy Kawęczyn, Skierniewice, Słupia) i 1 gminę (Łyszkowice) z powiatu łowickiego. Położone są w północno-wschodniej części województwa łódzkiego. Obszar funkcjonowania LGD-„Gniazdo” znajduje się w jednym obrysie wykazując spójność pod względem przestrzennym tworząc zwarty geograficznie obszar. Powierzchniowo zajmuje teren 774 km², który zamieszkuje 41 924 osób (stan na dzień 31.12.2020 r. wg danych GUS). W rozbiciu na gminy wygląda następująco:

Tabela 2 Liczba ludności oraz powierzchnia gmin członkowskich LGD – „Gniazdo”

Lp.	Nazwa gminy	Powierzchnia	Liczba ludności ogółem
1	Bolimów	112 km ²	4 026
2	Głuchów	111 km ²	5 701
3	Godzianów	44 km ²	2 665
4	Lipce Reymontowskie	43 km ²	3 279
5	Łyszkowice	107 km ²	6 631
6	Maków	81 km ²	6 005
7	Nowy Kawęczyn	104 km ²	3 373
8	Skierniewice	131 km ²	7 635
9	Słupia	41 km ²	2 609

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, stan na dzień 31.12.2020 r.

2.1 Spójność przestrzenna

Spójność przestrzenną najlepiej zobrazuje mapa obszaru objętego LSR LGD - „Gniazdo” z zaznaczonymi granicami poszczególnych gmin. Dzięki niej widać jak wiele łączy gminy członkowskie tj. w wymiarze powierzchniowym, ukształtowania terenu, ilości ludności, przyrodniczym i kulturowym.

Rysunek 2 Mapa obszaru LGD - „Gniazdo”

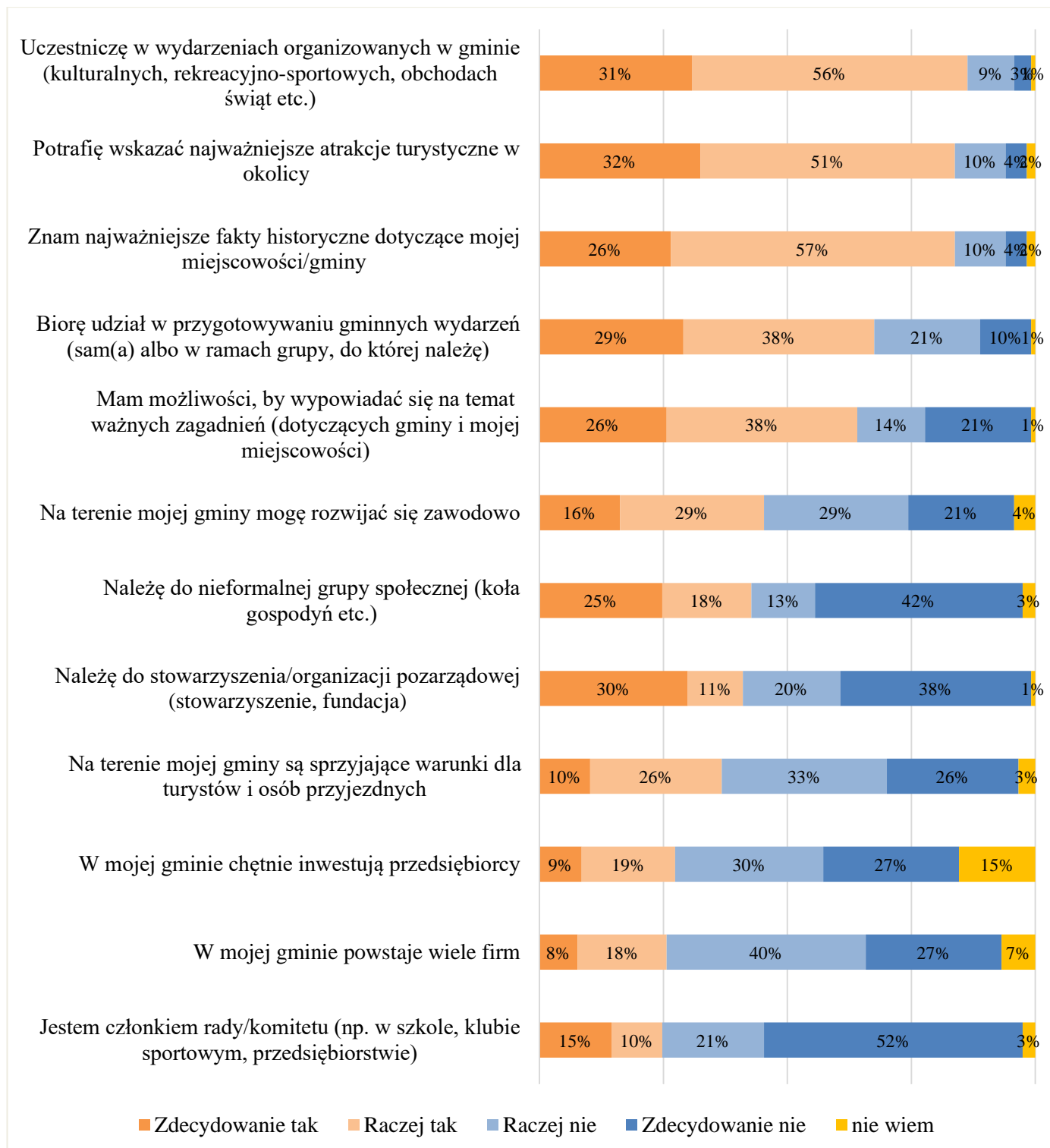
Źródło: Opracowanie własne

2.2 Spójność społeczna

Społeczeństwo obszaru gmin członkowskich charakteryzuje się jednorodnością w dotychczasowym wymiarze i rozumieniu. Co ważne, geograficznie umiejscowione są w dorzeczu rzeki Bzury, a historycznie na ziemiach

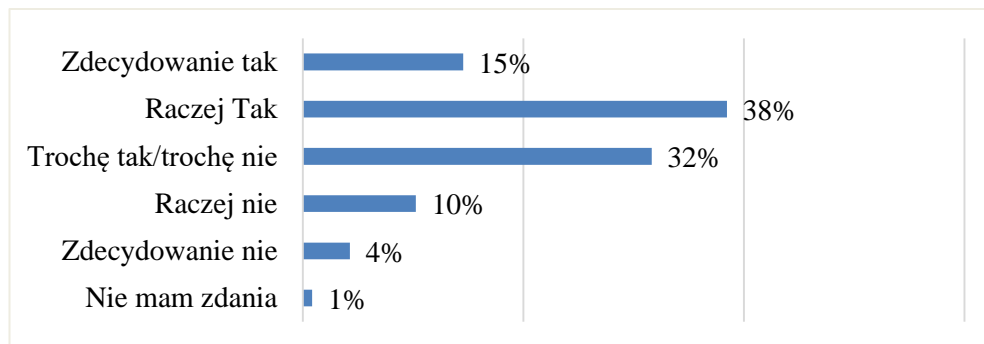
dawnego Księstwa Łowickiego. Spójność obszarowa przekłada się na spójność społeczną. Wewnętrzna spójność cechuje i wzmacnia jednolita tożsamość lokalna, historia, tradycje i przynależność obszarowa i kulturowa. Obrazują to poniższe dane:

Wykres 1 Proszę ustosunkować się do poniższych stwierdzeń:

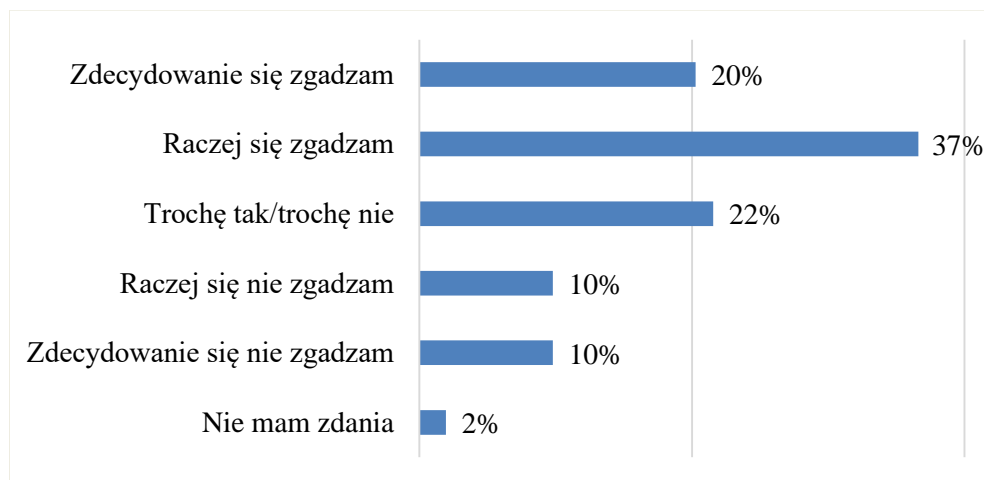
Źródło: badania własne

Wykres 2 Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?

Źródło: badania własne

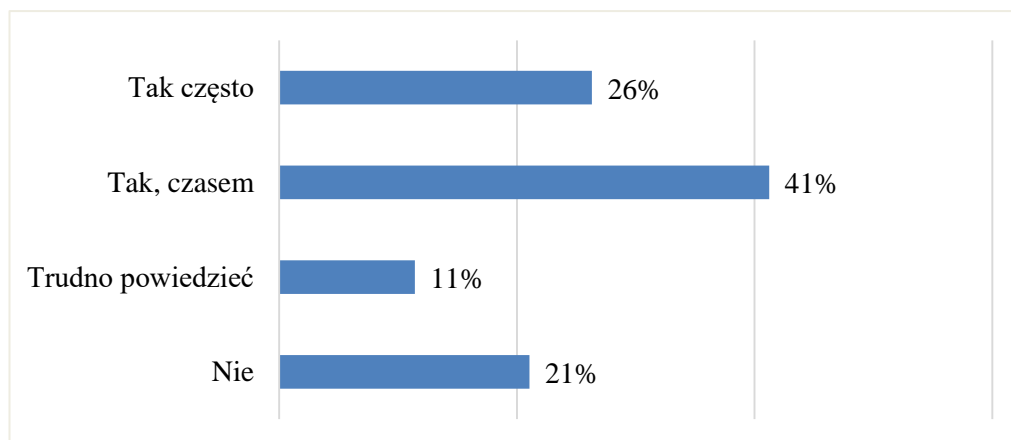
Wykres 3 W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?

Źródło: badania własne

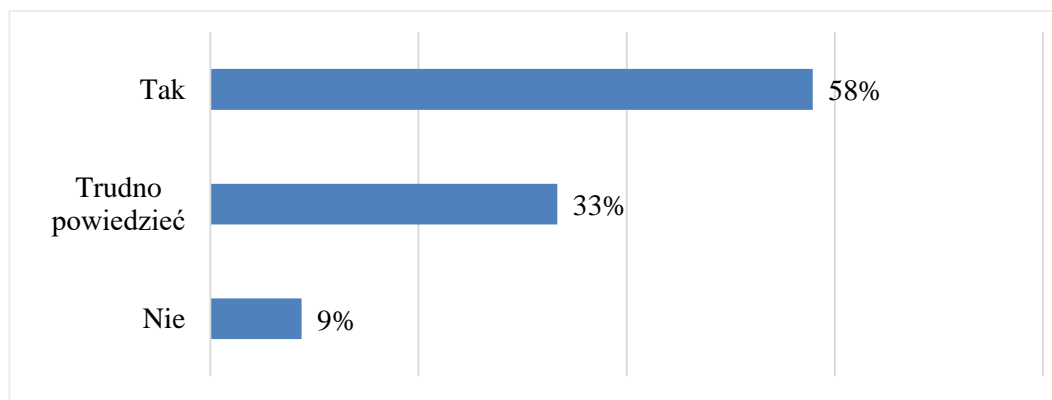
Mieszkańcy gmin utrzymują więzi społeczne, co widać przy okazji imprez okolicznościowych, kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych, kościelnych. Za przykład mogą posłużyć projekty wymienione w załączniku C do formularza wniosku o wybór LSR, tworzone i realizowane z myślą o społeczności lokalnej.

Wykres 4 Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?

Źródło: badania własne

Wykres 5 Czy Pana/i zdaniem projekty te cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Źródło: badania własne

LGD - „Gniazdo” po przeprowadzeniu analizy danych statystycznych, ankiet od mieszkańców, wywiadu środowiskowego i diagnozy społeczno-ekonomicznej obszaru wyłoniło charakterystyczne i spójne dla całego obszaru LSR problemy społeczne i demograficzne. Do grup w niekorzystnej sytuacji zakwalifikowano **kobiety powracające na rynek pracy, osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunów, osoby młode do 25 roku życia oraz seniorów 60+**. W LSR zaproponowano konkretne działania dla ww. grup. Działania te w racjonalny i adekwatny sposób animują, komunikują i informują lokalną społeczność o możliwości udziału w tych przedsięwzięciach.

2.3 Spójność partnerska

Wspólnota i spójność partnerska LGD - „Gniazdo” opiera się na zaangażowaniu lokalnej społeczności i partycypacji mieszkańców w podejmowanie decyzji dotyczących rozwoju obszaru. Celem powstania i funkcjonowania Stowarzyszenia LGD - „Gniazdo” jest rozwój społeczności lokalnej zamieszkującej obszary wiejskie. Odbywa się to poprzez stwarzanie warunków do zaspakajania potrzeb indywidualnych i zbiorowych mieszkańców. Nasza misja to włączenie ludności z obszaru LSR w aktywne i świadome uczestnictwo w działaniach w sferze społecznej, środowiskowej oraz gospodarczej. Zasady działalności Stowarzyszenia opierają się na zasadach partnerstwa i współpracy pomiędzy lokalnymi instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi i partnerami prywatnymi oraz aktywizacji, i udziale mieszkańców w rozwoju lokalnym i procesach decyzyjnych. Skład członkowski LGD - „Gniazdo” jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności i uwzględnia przedstawicieli grup docelowych przedsięwzięć zaplanowanych do realizacji w ramach LSR LGD - „Gniazdo”:

- ❖ sektor publiczny: gminy;
- ❖ sektor społeczny: organizacje pozarządowe, mieszkańcy obszaru LSR;
- ❖ sektor gospodarczy: przedsiębiorcy, rolnicy;

2.4 Spójność środowiskowa

Na terenie działania LGD-„Gniazdo” przeważa nizinne ukształtowanie terenu. Duży jest udział użytków rolnych (81 % terenu), resztę stanowią lasy (7 %) i obszary leśne. Ciekawostką są niespotykane w Polsce centralnej śródleśne polany. Podobny jest skład gatunkowy lasów oraz podobieństwo fauny (ponad 160 gatunków zwierząt chronionych, zwierzyna łowna, bogata entomofauna i awifauna) i flory (około 900 gatunków roślin naczyniowych, ponad 140 gatunków roślin rzadkich, ginących i chronionych). Występują tereny chronione jak rezerваты rzeka Rawka, Kopanicha, Ruda-Chlebacz (gm. Skierniewice, Nowy Kawęczyn, Bolimów), Bażantarnia, Źródła Borówki (gm. Maków), Bukowiec (gm. Lipce Reymontowskie), Kwaśna Buczyna (gm. Łyszkowice), zespół przyrodniczo-krajobrazowy Zwierzyniec Królewski (gm. Maków) i obszary Natura 2000. Najbardziej znanym kompleksem przyrodniczym jest powstały na terenie Puszczy Bolimowskiej Bolimowski Park Krajobrazowy (gm. Bolimów,

Nowy Kawęczyn, Skierniewice). Osią Parku jest rzeka Rawka, a jej dolina stanowi ważny korytarz ekologiczny oraz atrakcję krajobrazową i przyrodniczą. Charakterystyczne są również aleje zabytkowe, ścieżki dydaktyczne, szlaki turystyczne. Są tu dobre warunki do rozwoju turystyki aktywnej i rekreacji np. wędkowanie, kajakarstwo, turystyka konna, rowerowa. Z uwagi na walory krajobrazowe, zasoby przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe obszar LGD – „Gniazdo” jest miejscem spójnym, interesującym dla turystyki wypoczynkowej i poznawczej. Sprzyjają temu również dogodne połączenia komunikacyjne (drogowe i kolejowe) oraz bliskość większych ośrodków miejskich Skierniewice, Łowicz, Warszawa czy Łódź

Tabela 3 Obszary prawnie chronione (w hektarach)

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
ŁÓDZKIE	357795,8	358153,75	358385,94	355798,13	355970,73	356000,89	355961,77
Bolimów	4621,08	4621,08	4624,87	6318,75	6318,75	6343,68	6343,68
Głuchów	2000	2000	2000	2039,77	2039,77	2039,9	2039,9
Godzianów	0	0	0	0	0	0	0
Lipce Reymontowskie	2,6	2,6	2,6	2,67	2,67	2,67	2,67
Łyszkowice	18,74	18,74	18,74	20,67	20,67	20,67	20,67
Maków	650,51	652,69	652,69	654,12	654,12	651,81	651,81
Nowy Kawęczyn	3400,4	3400,4	3400,4	5427,57	5427,57	5453,84	5453,84
Skierniewice	5086,14	5086,14	5086,14	7964,18	7964,18	7982,94	7982,94
Ślupia	0	0	0	0	0	0	0
Średnia dla gmin LGD	1753,35444 4	1753,59666 7	1753,89555 6	2491,97	2491,97	2499,50111 1	2499,50111 1

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Jak widać powyżej obszar objęty LSR LGD - „Gniazdo” charakteryzuje się homogenicznym, spójnym przestrzennie, społecznie, partnersko i środowiskowo obszarze, na którym znajduje się 9 gmin członkowskich. Tereny te charakteryzują się wspólnymi tradycjami i historią, lokalną tożsamością, poczuciem przynależności oraz wspólnymi potrzebami, problemami i oczekiwaniami rozwojowymi.

3 Partycypacyjny charakter LSR

Opis partycypacyjnego sposobu tworzenia LSR należy rozpocząć od stwierdzenia, że mieszkańcy obszaru LGD aktywnie zaangażowali się w budowanie Strategii. Spotkania konsultacyjne, które przeprowadzono w każdej z gmin pokazały, że wielu mieszkańcom zależy na rozwoju oraz znajdowaniu najlepszej drogi do tego celu. Na każdym ze spotkań można było znaleźć przedstawicieli poszczególnych grup funkcjonujących na danym obszarze. Wszystkie działania zostały aktywnie wspierane przez sołtysów, którzy byli najbliższymi reprezentantami poszczególnych miejscowości. W każdym ze spotkań uczestniczyli również przedstawiciele kół gospodyń wiejskich oraz ochotniczych straży pożarnych. Często na zebraniach obecni byli także przedstawiciele organizacji pozarządowych oraz urzędnicy gminni. Chociaż reprezentowane organizacje i grupy nie stanowiły pełnej reprezentacji społeczności, najlepiej odzwierciedlały najbardziej zaangażowane podmioty społeczne.

Aby pozyskać informacje i zapewnić udział mieszkańców w procesie opracowywania strategii, zastosowano różnorodne metody i narzędzia. Po pierwsze, odbyły się konsultacje społeczne, czyli spotkania i warsztaty, na których mieszkańcy mieli możliwość zapoznania się z założeniami nowego okresu programowania oraz wyrażenia swoich potrzeb i oczekiwań. Podczas tych spotkań wykorzystano narzędzie analizy SWOT, które pomogło w identyfikacji mocnych stron, słabości, szans i zagrożeń. W przypadku diagnozowania konkretnych obszarów,

przeprowadzono również internetowe ankiety badające potrzeby mieszkańców. Dodatkowo, dla osób starszych, które nie korzystały z komputerów i smartfonów, przeprowadzono ankiety bezpośrednie (PAPI).

Jednym z istotnych sposobów komunikacji z mieszkańcami było prowadzenie rozmów i konsultacji z członkami zespołu odpowiedzialnego za opracowanie strategii LSR. Biuro LGD działało również na bieżąco, a mieszkańcy mogli uzyskać informacje na temat strategii, skonsultować się w jej sprawie oraz zgłaszać swoje oczekiwania. Na stronie internetowej LGD znajdowała się zakładka, gdzie mieszkańcy mogli zapoznać się z harmonogramem konsultacji, wynikami kolejnych etapów tworzenia strategii oraz wyrazić swoje opinie i propozycje dotyczące dokumentu

Pierwszym istotnym etapem przygotowania strategii było gromadzenie istniejących danych. Głównym celem było zbieranie informacji i agregowanie danych z różnych dokumentów programistycznych na różnych szczeblach. Ponadto, pozyskiwano dane z ankiet i konsultacji przeprowadzanych na obszarze, które były związane z innymi projektami i procesami. Skupiono się również na zebraniu podstawowych danych, które powstały podczas ewaluacji końcowej prowadzonej przez zewnętrznych ekspertów. W tym procesie niezwykle istotne było wsparcie mieszkańców, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych, którzy mieli dostęp do indywidualnych lub zgrupowanych danych. Ze względu na charakter tego etapu, wymagało to częstej i intensywnej współpracy między zespołem opracowującym strategię a urzędnikami gmin i miast, ponieważ to te instytucje posiadały wiele niezbędnych danych do przeprowadzenia diagnozy.

Aby zrekompenzować ograniczenia w spontanicznej aktywności mieszkańców, zespół odpowiedzialny za opracowanie LSR podjął szeroko zakrojone działania mające na celu pobudzenie mieszkańców do aktywnego uczestnictwa w kolejnych etapach budowy strategii oraz w jej realizacji. W procesie konsultacji, badań i warsztatów wzięli udział mieszkańcy, którzy reprezentowali wszystkie gminy partnerskie. Przeprowadzono spotkania konsultacyjne w każdej z tych gmin, w których uczestniczyło 195 mieszkańców. Same spotkania miały dwojaki cel. Z jednej strony, przedstawiano uczestnikom możliwości, jakie stwarzał nowy okres programowania, zapewniając im wiedzę na ten temat. Z drugiej strony, spotkania służyły pozyskaniu informacji o specyficznym kontekście społecznym i gospodarczym danej gminy lub miejscowości.

Tabela 4 Spotkania konsultacyjne LSR

Lp.	Miejsce spotkania	Termin spotkania	Liczba osób uczestniczących
1.	Urząd Gminy Godzianów	23.08.2022r.	28
2.	Urząd Gminy Skierniewice, „Kuźnia Kultury”	31.08.2022r.	22
3.	Urząd Gminy Łyszkowice	31.08.2022r.	14
4.	Urząd Gminy Głuchów	05.09.2022r.	7
5.	Urząd Gminy Słupia	19.09.2022r.	25
6.	Urząd Gminy Maków	22.09.2022r.	31
7.	Urząd Miasta i Gminy Bolimów	26.09.2022r.	30
8.	Urząd Gminy Nowy Kawęczyn	28.09.2022r.	11
9.	GOKSiR w Lipcach Reymontowskich	28.09.2022r.	16
10.	Urząd Gminy Głuchów	30.09.2022r.	11

Źródło: Opracowanie własne

województwo łódzkie Dofinansowane przez Unię Europejską

Część procesu pozyskiwania danych polegała na przeprowadzeniu analizy SWOT oraz gromadzeniu informacji dotyczących specyficznych potrzeb grup społecznych, które mogą wymagać wsparcia i pomocy. Ta uproszczona procedura diagnostyczna miała swoje konsekwencje w postaci partycypacyjnego warsztatu, który odbył się 11 października 2022 r. z udziałem ekspertów. Na tym warsztacie poddano weryfikacji mocne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia, które zostały opracowane w większym gronie. W trakcie warsztatu przeprowadzono krytyczną analizę, polegającą na zaakceptowaniu lub odrzuceniu wniosków z konsultacji. Dzięki temu możliwe było jakościowe zweryfikowanie danych zgromadzonych w uproszczonej analizie SWOT.

Następnie przeprowadzono analizę zgromadzonych materiałów, danych z ankiet i konsultacji co pozwoliło opracować podstawy do określenia celów. Proces wyznaczania celów był wieloetapowy i wzięli w nim udział przedstawiciele wszystkich grup interesariuszy zidentyfikowanych na obszarze LSR. Istotną rolę w kształtowaniu matrycy celów i przedsięwzięć odegrał zespół odpowiedzialny za opracowanie LSR. Następnie matrycę tę poddano weryfikacji i omówieniu wśród zainteresowanych mieszkańców, które odbywały się poprzez telefoniczne wywiady indywidualne oraz rozmowy w biurze LGD.

Ostatnim etapem partycypacyjnego podejścia do tworzenia LSR było skonsultowanie pełnej wersji dokumentu strategii. Na tym etapie każdy mieszkaniec miał możliwość otrzymania dokumentu, zapoznania się z nim i zgłoszenia uwag. Dokumenty były dostępne dla wszystkich mieszkańców, a szczególnie zainteresowanie wzbudziły wśród członków LGD. W ramach recenzji dokonano drobnych zmian edycyjnych i poprawek.

Największe zainteresowanie udziałem w opracowaniu LSR wykazywali przedstawiciele organizacji pozarządowych, takich jak KGW (Koła Gospodyń Wiejskich) i OSP (Ochotnicze Straże Pożarne). Drugą grupę stanowili przedstawiciele samorządów, gmin i miast partnerskich LGD, którzy wykazywali zainteresowanie możliwościami wynikającymi z nowego okresu programowania. Również przedsiębiorcy oraz osoby zainteresowane rozpoczęciem działalności gospodarczej wyrażali zainteresowanie udziałem w procesie opracowywania LSR.

Pozyskiwanie informacji od społeczności stanowi tylko część planu partycypacji. Drugim filarem jest zaplanowanie aktywności i zaangażowania mieszkańców w proces realizacji Strategii. Część mieszkańców, którzy planują realizację działań w ramach zaplanowanych przedsięwzięć, zostanie objęta bezpośrednimi działaniami LGD uwzględnionymi w Planie Komunikacji. Szkolenia, warsztaty i doradztwo będą służyć utrzymaniu stałego kontaktu z tą grupą mieszkańców. Drugą grupą są beneficjenci działań zaplanowanych w strategii, ze szczególnym uwzględnieniem osób znajdujących się w trudnej sytuacji, seniorów, młodzieży do 25. roku życia, osób niepełnosprawnych i kobiet powracających na rynek pracy. Ich udział w realizacji Strategii będzie miało również wpływ na zaangażowanie w inne inicjatywy, zarówno te prowadzone przez LGD, jak i organizacje pozarządowe z obszaru LGD. Dodatkowo proces wdrożenia innowacji na obszarze, zarówno tych procesowych jak i produktowych będzie miał partycypacyjny charakter. Kluczem do sukcesu jest odejście od mechanicznego spojrzenia na proces i zaangażowanie się w eksplorację skoncentrowaną na człowieku oraz chęci do odmiennego postrzegania problemów. Główną korzyścią jest to, że proces projektowania zmiany wymaga współtworzenia jej z ludźmi (włączenia społecznego). W procesie wdrażania/realizacji zadań innowacyjnych LGD - „Gniazdo” planuje przyjąć rolę animatora/koordynatora tych działań, jednocześnie dbając aby proces wdrożenia innowacji były jak najbardziej partycypacyjny oraz wypracowane pomysły, procesy, rozwiązania pochodziły od społeczności lokalnych dotkniętych tymi problemami. Ponadto, dane kontaktowe zbierane podczas konsultacji pozwolą w przyszłości na bardziej wszechstronną i precyzyjną politykę informowania mieszkańców o postępach w realizacji Strategii, a także o partycypacji poszczególnych grup społecznych w procesie monitoringu, ewaluacji i ewentualnych modyfikacji tego dokumentu.

Założenie o inkluzywności partnerstwa prowadzi do otwarcia Stowarzyszenia na nowe pomysły i kierunki zaangażowania się w sprawy społeczności lokalnej. Nowe inicjatywy, planowane zarówno w ramach PS WPR jak i innych potencjalnych źródeł, mają na celu rozwój współpracy między partnerami. Dążenie do komplementarności i synergii projektów wymaga większej i bardziej efektywnej współpracy między grupami interesu działającymi w

Plan
Strategiczny dla
Wspólnej
Polityki
Rolnej
na lata 2023-2027

GNIAZDO
LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA

województwo
świętokrzyskie

Dofinansowane przez
Unię Europejską

LGD, ale również między mieszkańcami poszczególnych gmin. W celu sprostania tym wyzwaniom, nowe inicjatywy muszą integrować większą liczbę lokalnych aktorów społecznych. Duże znaczenie w tym procesie przypisuje się aktywizacji liderów i wsparciu organizacji pozarządowych. Przedsięwzięcie celu drugiego Budowanie relacji społecznych oraz potencjału społecznego ma w całości na celu przygotowanie zasobów do dalszej współpracy i budowania silniejszych więzi partnerskich w ramach LGD.

4 Analiza potrzeb i potencjału LSR

4.1 Potencjał LSR

4.1.1 Stan infrastruktury

Na obszarze, na którym funkcjonuje LGD, poczyniono w ostatnich latach znaczące zmiany w zakresie infrastruktury społecznej, rekreacyjnej i turystycznej. Również dzięki funduszom dostępnym w LGD powstało wiele placów zabaw, siłowni zewnętrznych, wybudowano lub wyremontowano wiele świetlic wiejskich. Badania ankietowe przeprowadzone w 2023 roku wśród mieszkańców pokazują, że ankietowani wysoko oceniają własne gminy pod względem infrastruktury i oferty kulturalnej (54,6%) oraz infrastruktury sportowej i rekreacyjnej (65,1%). Szczegółowe zestawienie infrastruktury społecznej w poszczególnych gminach wykazuje, że liczba świetlic wiejskich jest imponująca. Katalog świetlic przedstawia poniższa tabela.

Tabela 5 Katalog świetlic na obszarze działania LGD

Gmina	Świetlice wiejskie i miejsca spotkań
Godzianów	OSP Lnisko, OSP Płyćwia, OSP Zapady, OSP Byczki, OSP Kawęczyn, OSP Godzianów
Słupia	OSP Słupia, Świetlica wiejska w Słupi, OSP Gzów, OSP Modła, OSP Winna Góra, Dom Ludowy Zagórze, OSP Krosnowa
Maków	OSP Maków, OSP Pszczonów, OSP Święte, OSP Dąbrowice, OSP Słomków, Świetlica Sielce, OSP Krężce, OSP Wola Makowska
Głuchów	OSP Głuchów, Świetlica wiejska Prusy, OSP Janisławice, OSP Wysokienice, OSP Złota, Dom Nauczyciela Kochanów, Świetlica w Białyninie, OSP Skoczyłody, Świetlica wiejska w Reczulu, Świetlica wiejska w Borysławiu
Bolimów	Dom Kultury i biblioteka Bolimów, Świetlica wsi Sokołów i Jasionna, OSP Kęszyce, OSP Sierzchów, OSP Ziąbki
Lipce Reymontowskie	OSP Drzewce, OSP Wola Drzewiecka, OSP Mszadla, OSP Wólka Krosnowska, Świetlica Chlebów
Łyszkowice	OSP Polesie, OSP Stachlew, OSP Gzinka, OSP Wrzeczko, OSP Łyszkowice, OSP Seligów, Świetlica Trzcianka, Świetlica Grudze Stare, OSP Kalenice, OSP Czatolin
Skiernewice	Świetlica wiejska Dębowa Góra, OSP Mokra Prawa, Zarzewie Kultury Żelazna, OSP Miedniewice, OSP Sierakowice Lewe, OSP Sierakowice Prawe, OSP Samice, Świetlica Wiejska Rzeczków, OSP Mokra Lewa, OSP Borowiny

Nowy Kawęczyn	Świetlica i biblioteka Nowy Kawęczyn, OSP Franciszkany, Świetlica Zglinna Mała, OSP Suliszew, OSP Stary Rzędków, OSP Trzecianna
RAZEM	68 świetlic lub miejsc pełniących funkcje świetlic

Źródło: dane z Urzędów Gmin

Niestety wywiady przeprowadzone przez pracowników LGD wykazały, że tylko około połowa świetlic jest aktywnie wykorzystywana, a część wymaga gruntownych remontów lub doposażenia. Potwierdzeniem znaczących potrzeb w dziedzinie infrastruktury społecznej są wyniki badań ankietowych, gdzie świetlice i miejsca spotkań znalazły się na trzecim miejscu, które mieszkańcy chcieliby dofinansować w pierwszej kolejności. Co czwarty z respondentów właśnie tu chciałby ulokować dodatkowe fundusze, gdyby były dostępne (25,3%). Dla systematyzacji: na pierwszym miejscu wskazano infrastrukturę drogową, która w tym okresie programowania nie będzie mogła być dofinansowana z funduszy dostępnych w LGD.

Podobnie wygląda indeks infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej. Duża liczba takich obiektów w poszczególnych gminach wskazywałaby na pełne nasycenie i brak potrzeb dalszego inwestowania w tę dziedzinę. Dla zobrazowania skali występowania obiektów infrastruktury zamieszczono poniżej ich listę.

Tabela 6 Liczba obiektów infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej na obszarze działania LGD

Gmina	Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna
Godzianów	Place zabaw 3; Boiska sportowe 3; Siłownie plenerowe 2; Centrum Kultury i Biblioteka 1; Miejsce odpoczynku turysty 1; Hala sportowa 1
Słupia	Place zabaw 3; Boiska sportowe 3; Siłownie plenerowe 1; Miejsce odpoczynku turysty 1
Maków	Place zabaw 9; Skate Park 1; Siłownie plenerowe 8; Amfiteatr 1; Kompleks sportowy 1; Boiska 4; Gospodarstwa agroturystyczne 2 ;Skwery i alejki odpoczynku 2; Sieć ścieżek rowerowych 2
Gluchów	Boiska sportowe 2; Place zabaw 5; Siłownie plenerowe 2; Miasteczko rowerowe 1; Miejsce odpoczynku turysty 1
Bolimów	Boiska sportowe 3; Kompleksy sportowo-rekreacyjne. (siłownia, boisko) 5; Ścieżka rowerowa 7 km 1; Cmentarz Żydowski 1; Cmentarze z I Wojny 2; Bunkry niemieckie 3; Izba Muzealna z I wojny światowej 1
Lipce Reymontowskie	Zagroda Ludowa 1; Muzeum Czynu Zbrojnego 1; Galeria Staroci 1; Domek Dróżnika 1; Kompleks sportowy 1; Boiska sportowe 1; Rezerwat Bukowiec1; Szlaki rowerowe 1; Siłownie plenerowe 4; Gospodarstwa agroturystyczne 2
Lyszkowice	Boiska przyszkolne 1; Kompleksy sportowo-rekreacyjne 2; Park z kompleksem sportowym 1; Kompleks rekreacyjny Bobrowa 1; Siłownie plenerowe 4; Miejsca pamięci 1; Szlak turystyczny Szable i Bagnety1; Miejsce odpoczynku turysty 1; Kompleks zabytkowy Mydlarni1
Skierniewice	Boiska sportowe 4; Place zabaw 5; Siłownie plenerowe 4; Hala sportowa Sierakowice Prawe 1; Miejsce rekreacji Mokra 1; Miejsce odpoczynku turysty 1; Szlaki rowerowe 1; Gospodarstwa agroturystyczne 3
Nowy Kawęczyn	Ścieżka rowerowa 1; Gospodarstwa agroturystyczne 2; Miejsce odpoczynku turysty 1; Kompleksy sportowe 2; Miejsce odpoczynku Doleck 1; Spływy kajakowe Suliszew 1

Źródło: dane z Urzędów Gmin

Jednak również w tym przypadku część obiektów wymaga modernizacji. Potwierdzeniem takiego stanu rzeczy są opinie mieszkańców, gdzie infrastruktura wraz ofertą sportową i rekreacyjną znalazły się na drugim miejscu pod

względem potrzeby dalszych inwestycji (31,2%). Dodatkowo w ramach przeprowadzonej analizy SWOT ,w części obejmującej słabe strony obszaru, często pojawiały się tezy o braku miejsc spotkań, szczególnie w przypadku młodzieży.

4.1.2 Charakterystyka gospodarki

Na obszarze LGD rośnie liczba podmiotów gospodarczych. W 2021 r. było ich o 26% więcej niż w roku 2015. Jest to przyrost bardziej dynamiczny niż w całym województwie łódzkim, gdzie odnotowano 11% zwiększenie liczby podmiotów gospodarczych. W gminie Nowy Kawęczyn zarejestrowano najwięcej podmiotów gospodarczych (o 33% względem roku 2015).

Tabela 7 Podmioty gospodarki narodowej ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
ŁÓDZKIE	241462	243280	245855	247502	254322	261498	269581
Bolimów	256	261	258	276	293	303	302
Głuchów	342	346	346	360	379	390	414
Godzianów	175	179	181	192	200	216	231
Lipce Reymontowskie	199	208	208	225	249	255	266
Łyszkowice	357	366	376	381	403	424	452
Maków	317	328	343	366	387	402	419
Nowy Kawęczyn	180	186	206	220	241	249	269
Skierniewice	592	601	598	656	687	725	782
Słupia	177	181	177	189	198	207	214
Suma dla gmin LGD	2595	2656	2693	2865	3037	3171	3349

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Stopniowy wzrost liczby przedsiębiorstw na obszarze oddziaływania Lokalnej Grupy Działania znajduje swoje potwierdzenie w rosnącej liczbie nowo rejestrowanych działalności gospodarczych. Od 2015 r. w gminach położonych na terenie LGD - „Gniazdo” przybyło 325 nowych działalności gospodarczych. Oznacza to wzrost o 30%. W tym samym czasie w całym województwie łódzkim zanotowano rejestrację o 8% większą.

Tabela 8 Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym

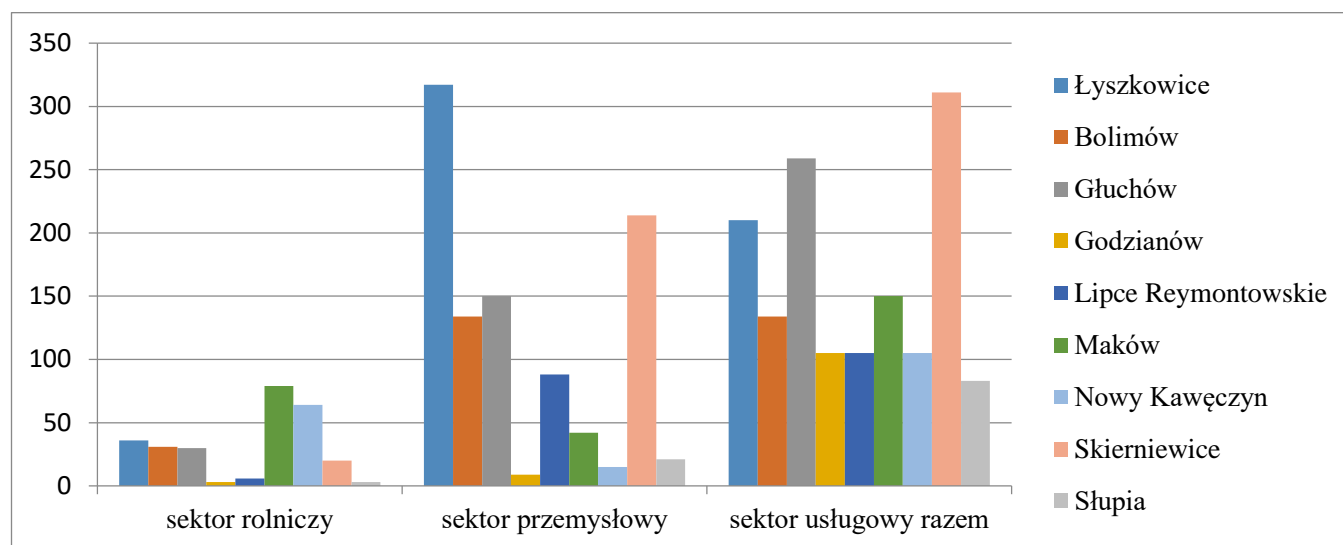
Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
ŁÓDZKIE	133	135	137	148	149	129	145
Bolimów	81	90	66	121	105	93	73
Głuchów	58	46	64	106	109	86	118
Godzianów	122	74	62	124	88	133	122
Lipce Reymontowskie	86	92	87	134	166	84	106
Łyszkowice	60	65	89	94	122	72	110
Maków	73	85	93	91	116	77	105
Nowy Kawęczyn	76	85	109	115	121	116	147
Skierniewice	105	90	87	172	126	153	173
Słupia	87	88	51	129	103	91	119
Średnia dla gmin LGD	748	715	708	1086	1056	905	1073

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Gospodarka obszaru LGD - „Gniazdo” oparta jest głównie na sektorze usługowym i przemysłowym. Przeważająca ilość firm to tzw. mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 10 osób. Świadczy to o dużej przedsiębiorczości lokalnego społeczeństwa. Taki stan rzeczy odzwierciedla ogólna tendencja panująca w gospodarce, gdzie najbardziej konkurencyjnymi i wytwarzającymi największą część PKB podmiotami są właśnie najmniejsze przedsiębiorstwa, które jednocześnie najbardziej elastycznie potrafią reagować na zmiany zachodzące na rynku. Należy zwrócić także uwagę, że przedsiębiorstwa te są też najbardziej podatne na zewnętrzną koniunkturę gospodarczą, a ich rozwój jest uzależniony od pomocy instytucji około biznesowych (banków, instytucji finansowych, organizacji wspierających rozwój przedsiębiorczości). Te przedsiębiorstwa są również najbardziej **innowacyjnymi podmiotami gospodarki**.

Mając na uwadze podział środków finansowych na wdrażanie LSR powinniśmy zaplanować wsparcie dla tych sektorów, które w największym stopniu przyczyniają się do rozwoju gospodarczego obszaru. W ramach **zakładania i rozwijania działalności gospodarczych** budżet LSR przewiduje 250 tys. euro.

Wykres 6 Pracujący wg sektorów ekonomicznych

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Dogodne położenie rejonu pomiędzy największymi miastami środkowej Polski, oraz dobre połączenia tranzytowe, predestynuje obszar w kierunku rozwoju gałęzi gospodarki związanych z transportem i spedycją. Szczególnie północne gminy bezpośrednio połączone z autostradą A2, jak Łyszkowice, Bolimów powinny szukać swojej szansy rozwojowej w tych działaniach.

Biorąc pod uwagę branże, w których funkcjonują przedsiębiorstwa zlokalizowane na terenie objętym LSR zauważa się zdecydowaną przewagę sektora usług w zakresie handlu i napraw. Kolejnymi, najbardziej aktywnymi sektorami w gospodarce gmin są: budownictwo i działalność produkcyjna oraz transport, gospodarka magazynowa i łączność. Ilość podmiotów gospodarczych świadczących usługi w poszczególnych gminach, jest odzwierciedleniem struktury gmin wg liczby ludności. Stopień nasycenia usługami poszczególnych gmin, można uznać za zadawalający, ale niewystarczający w kontekście wyzwań rozwojowych. Stan rozwoju usług ma dwojakie znaczenie. Z jednej strony, wpływa on na poziom rozwoju gospodarczego, kreacje miejsc pracy oraz zmniejszenie bezrobocia poprzez tzw. samozatrudnienie, z drugiej strony natomiast wpływa bezpośrednio na poziom warunków bytowych i jakości życia społeczeństwa, poprzez stwarzanie tzw. walorów obsługi mieszkańców danego obszar.

4.1.3 Rynek pracy

Biorąc pod uwagę strukturę ludności obszaru LGD - „Gniazdo” trzeba zaznaczyć, że sukcesywnie zmniejsza się liczebność osób w wieku produkcyjnym. W latach 2015-2021 uległa ona 4 % spadkowi, jeśli chodzi o mężczyzn i 3 % spadkowi w przypadku kobiet. Jest to trend, który może budzić zaniepokojenie.

Wykres 7 Ludność w wieku produkcyjnym (mężczyźni)

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
ŁÓDZKIE	808938	798979	788555	777735	766799	754542	742278
Bolimów	1342	1328	1312	1291	1279	1266	1254
Głuchów	1885	1877	1870	1857	1847	1823	1770
Godzianów	910	896	896	897	883	874	856
Lipce Reymontowskie	1031	1038	1034	1027	1034	1027	1018
Łyszkowice	2245	2239	2214	2216	2207	2161	2120
Maków	1990	1982	1990	1977	1963	1969	1967
Nowy Kawęczyn	1187	1189	1174	1170	1152	1138	1126
Skierniewice	2478	2488	2491	2502	2499	2489	2455
Słupia	867	857	856	851	853	846	832
Średnia dla gmin LGD	1548	1544	1537	1532	1524	1510	1489

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Tabela 9 Ludność w wieku produkcyjnym (kobiety)

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
ŁÓDZKIE	721533	709963	697765	686527	675427	665781	656877
Bolimów	1116	1119	1103	1105	1098	1088	1066
Głuchów	1565	1580	1582	1545	1542	1558	1537
Godzianów	724	730	725	722	708	706	700
Lipce Reymontowskie	947	928	914	911	899	879	877
Łyszkowice	1944	1926	1937	1916	1902	1881	1867
Maków	1695	1679	1656	1638	1651	1658	1647
Nowy Kawęczyn	922	929	931	914	919	924	921
Skierniewice	2088	2090	2091	2091	2088	2100	2112
Słupia	740	733	726	701	694	693	680
Średnia dla gmin LGD	1305	1302	1296	1283	1278	1276	1267

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Spadkowy trend osób w wieku produkcyjnym w gminach LGD - „Gniazdo” jest nieco mniej dynamiczny niż w całym województwie łódzkim. Tu obserwujemy 3 % zmniejszenie się udziału ludności (na terenie gmin LGD 2%). Jedynie w gminie Głuchów liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym pozostaje bez zmian.

Tabela 10 Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
ŁÓDZKIE	61	61	60	59	59	58	58
Bolimów	61	60	60	59	59	59	58
Głuchów	59	59	59	59	59	59	59
Godzianów	63	62	62	61	60	59	59
Lipce Reymontowskie	60	60	59	59	59	58	58

Łyszkowice	62	62	62	62	61	61	61
Maków	62	61	61	61	60	60	60
Nowy Kawęczyn	63	63	62	62	62	61	61
Skierniewice	62	61	61	61	60	60	60
Ślupia	60	60	60	59	59	59	59
Średnia dla gmin LGD	61	61	61	60	60	60	59

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Dane zawarte w poniższej tabeli potwierdzają trend spadkowy, jeśli chodzi o liczbę osób bezrobotnych, występujący w ostatnich latach także w całej Polsce. W roku 2021 była ona na terenie LGD „Gniazdo” mniejsza średnio o ok. 56% osób niż w roku 2015, co jest zbliżone do tempa spadku osób bez pracy w całym województwie łódzkim. Najwięcej bezrobotnych procentowo ubyło w gminie Nowy Kawęczyn (57%), najmniej zaś w gminie Bolimów (25%). Istotnie większą grupę wśród zarejestrowanych osób bezrobotnych stanowią kobiety. Największą ich liczbę skupia gmina Skierniewice.

Tabela 11 Bezrobotni zarejestrowani ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
ŁÓDZKIE	109510	91041	72662	66036	58722	67812	60902
Bolimów	77	72	53	51	53	61	58
Głuchów	92	61	69	67	63	73	65
Godzianów	46	35	27	32	30	42	32
Lipce Reymontowskie	83	52	42	47	41	49	39
Łyszkowice	230	186	156	150	126	143	117
Maków	212	139	126	115	103	107	107
Nowy Kawęczyn	97	74	59	49	46	50	42
Skierniewice	248	219	197	168	172	186	149
Ślupia	61	46	33	31	34	34	32
Średnia dla gmin LGD	127	98	85	79	74	83	71

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Większą grupę zarejestrowanych bezrobotnych stanowią kobiety, zarówno na terenie działania LGD - „Gniazdo”, jak i w całym województwie łódzkim. W kilku gminach nastąpiło zahamowanie a nawet odwrócenie tendencji spadkowej w ostatnich dwóch latach.

Potrzeby rozwojowe

Analiza potrzeb mieszkańców z powyższych wymiarów wskazuje na konieczność zapisania w niniejszej strategii celów i przedsięwzięć, które przynajmniej w pewnym stopniu rozwiążą zaistniałe problemy. Z uwagi na to, że z funduszy dostępnych w LGD nie można dofinansować infrastruktury drogowej - do interwencji pozostają dwa kolejne postulaty mieszkańców czyli budowa lub przebudowa obiektów turystyczno-rekreacyjnych oraz infrastruktury kulturalno-społecznej. Ważnym uszczegółowieniem podjętego celu interwencji jest przystosowanie obiektów użyteczności publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych. Dane statystyczne wskazują na systematyczny rozwój przedsiębiorczości na obszarze objętym LSR. Rośnie liczba przedsiębiorstw, a liczba bezrobotnych spada. Analiza potrzeb diagnozowana wśród mieszkańców wskazuje, że nie zawsze cel biznesowy pokrywa się z potrzebami społeczności i mieszkańców. W analizie SWOT zauważalne jest nasycenie przedsiębiorstw o charakterze handlowym. W związku z tym nie ma potrzeby wspierania tego typu działalności gospodarczej. Zakłady produkcyjne znacząco poprawiają sytuację na rynku pracy, ale efekty działania takich firm rzadko przynoszą bezpośrednie korzyści mieszkańcom. Najczęściej wskazywane potrzeby dotyczą usług

świadczonych przez lokalne, małe przedsiębiorstwa bezpośrednio na rzecz mieszkańców. Dlatego, na podstawie diagnozy, zdecydowano, że wsparcie dla rozwoju gospodarczego obszaru najlepiej sprawdzi się poprzez zakładanie i rozwijanie takich branż, które działają przede wszystkim w zakresie świadczenia usług. W związku z powyższym najważniejsze potrzeby rozwojowe zostały wpisane w pierwszy cel strategii noszący nazwę Poprawa dostępności do usług oraz rozwój małej infrastruktury publicznej dla społeczności lokalnych.

4.1.4 Działalność sektora społecznego

Mieszkańcy obszaru LGD - „Gniazdo” są aktywni społecznie. W ostatnich latach zanotowano 18% wzrost liczby organizacji społecznych na terenie LGD, co stanowi wynik wyższy niż w województwie łódzkim, gdzie w latach 2015–2021 liczba organizacji pozarządowych wzrosła o 11%. W Skierniewicach liczba organizacji pozarządowych zmniejszyła się. Pozostałe gminy odnotowują ich stały wzrost. Najwięcej procentowo fundacji i stowarzyszeń w ostatnich latach powstało w Godzianowie (wzrost o 32%).

Tabela 12 Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
ŁÓDZKIE	33	35	36	34	35	36	37
Bolimów	27	32	32	30	30	35	37
Głuchów	39	41	41	42	44	44	43
Godzianów	31	38	38	38	42	41	45
Lipce Reymontowskie	36	39	42	46	48	49	46
Łyszkowice	16	16	18	19	19	20	20
Maków	30	30	30	30	30	30	33
Nowy Kawęczyn	33	33	35	41	45	44	45
Skierniewice	43	43	43	42	42	42	42
Słupia	33	34	34	34	34	34	39
Średnia dla gmin LGD	32	34	35	36	37	38	39

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

4.1.5 Problemy społeczne

Struktura demograficzna obszaru objętego Strategią Rozwoju w każdej z gmin jest do siebie zbliżona. Liczba ludności obszaru LGD - „Gniazdo” w latach 2015-2021 uległa nieznacznemu zmniejszeniu (o ok. 1%) i stanowi 1,7% ludności całego województwa łódzkiego. Tempo zmniejszania się liczby mieszkańców gmin znajdujących się na obszarze działania LGD - „Gniazdo” jest wolniejsze niż na terytorium całego województwa łódzkiego, gdzie w tym samym czasie liczba ludności zmniejszyła się o ponad 3%. Nie we wszystkich gminach obserwujemy trend depopulacyjny. Wzrost liczby ludności w ciągu ostatnich kilku lat odnotowany został w gminie Godzianów (o 2%) i Skierniewice (o ok. 4)%. Pozostałe gminy charakteryzuje mniejszy lub większy spadek liczby mieszkańców. Odzwierciedla to również tabela dotycząca salda migracji w ruchu wewnętrznym i zagranicznym.

Tabela 13 Liczba mieszkańców, którzy wyemigrowali do miast

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
ŁÓDZKIE	11357	11051	11584	13015	13369	10227	11688
Bolimów	14	22	21	20	20	13	27
Głuchów	27	29	26	41	29	20	29
Godzianów	16	7	10	7	11	8	8
Lipce Reymontowskie	11	13	15	14	15	14	17
Łyszkowice	24	33	26	22	30	20	32

Maków	39	28	24	27	34	32	22
Nowy Kawęczyn	16	15	15	29	32	12	31
Skierniewice	49	47	50	58	57	56	81
Słupia	7	12	15	22	17	11	21
Średnia dla gmin	22,555	22,888	22,444	26,666	27,222	20,666	29,777

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Tabela 14 Saldo migracji w ruchu wewnętrznym i zagranicznym

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
ŁÓDZKIE	0	-1417	-1789	-1859	-2510	-1672	-2143
Bolimów	0	12	-4	-7	-3	14	1
Głuchów	0	-26	-11	-34	-13	-20	-33
Godzianów	0	15	8	7	-10	6	0
Lipce Reymontowskie	0	-6	-7	2	-6	-1	-12
Łyszkowice	0	1	3	22	-3	-25	-22
Maków	0	-4	-4	-4	12	6	17
Nowy Kawęczyn	0	20	27	2	4	10	-7
Skierniewice	0	70	36	64	60	77	39
Słupia	0	-21	-7	-22	-21	1	-20
Średnia dla gmin LGD	0	6,8	4,6	3,3	2,2	7,6	-4,1

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Na obszarze działania LGD - „Gniazdo” rzadziej niż co piąty mieszkaniec ma powyżej 65 lat. Jest to liczba niższa niż w całym województwie łódzkim, jednakże liczba mieszkańców w wieku senioralnym rośnie, co jest równoznaczne ze starzeniem się populacji obszaru LGD. W gminach pozostających w obszarze działania LGD starzenie się społeczeństwa przebiega nieco wolniej niż w całym województwie łódzkim. Najwięcej osób powyżej 65 roku życia zamieszkuje gminę Lipce Reymontowskie, najmniej – Godzianów, Łyszkowice i Skierniewice.

Tabela 15 Wskaźnik obciążenia demograficznego (odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem)

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
ŁÓDZKIE	18	18	19	20	20	21	21
Bolimów	16	17	18	18	19	19	19
Głuchów	18	18	18	18	18	18	19
Godzianów	15	15	16	16	16	17	17
Lipce Reymontowskie	17	18	18	19	19	20	20
Łyszkowice	16	16	16	16	17	17	17
Maków	16	16	17	17	18	18	18
Nowy Kawęczyn	17	17	17	17	18	18	18
Skierniewice	16	16	16	16	16	16	17
Słupia	17	17	17	18	18	18	18
Średnia dla gmin LGD	16	17	17	17	18	18	18

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

4.1.6 Dziedzictwo kulturowe i zabytki

Historia tych terenów związana jest z administracją kościelną oraz wpływami carskimi. Pozostałe do dnia dzisiejszego dobra kultury są świadectwem ówczesnych czasów. Z najbardziej znanych zabytków wartych zobaczenia należy wymienić:

Bolimów: kościół parafialny pw. św. Anny w Bolimowie, XVII w., kościół parafialny pw. św. Trójcy w Bolimowie, XVII w., cmentarze wojenne z I i II wojny światowej, także niemieckie, w Joachimowie - Mogiłach, Kolonii Bolimowskiej i Huminie, domy w Bolimowie, XIX w.

Głuchów: kościół parafialny pw. św. Małgorzaty w Janisławicach, XVI w., kościół pw. św. Wacława w Głuchowie, II poł. XVIII w., dwór w Prusach z XIX w., dwór w Głuchowie z XVIII w.

Godzianów: kościół parafialny pw. św. Stanisława i św. Rocha w Godzianowie, pocz. XX w., 4 kaplice murowane w Godzianowie, XIX w., tradycyjna zabudowa wsi Zapady.

Lipce Reymontowskie: Domek dróżnika XIX w. mieszkał tu Wł. St. Reymont., kościół parafialny pw. Znalezienia Krzyża Świętego w Lipcach Reymontowskich, XIX w., symboliczny grób Maćka Boryny, w Lipcach Reymontowskich.

Łyszkowice: kompleks zabudowań dawnej fabryki cukru i rafinerii w Łyszkowicach, XIX w., pomnik upamiętniający zrzuty lotnicze cichociemnych w Czatolinie, XX w.

Maków: kościół parafialny pw. św. Wojciecha w Makowie, XVIII w., kapliczka św. Rocha (pochówek ofiar cholery) w Makowie, XIX w., pałacyk łowczego w Makowie, XIX w., strażnicówka w Słomkowie, XIX w.

Nowy Kawęczyn: zespół dworski w Dolecku, pocz. XX w., zespół dworski w Nowym Dworze, pocz. XX w., zespół dworski w Trzciannie, XIX w., dwór w Suliszewie, XIX w., kościół parafialny pw. św. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza w Starej Rawie, XVII w., grodzisko wczesnośredniowieczne w Dzwonkowicach i Starej Rawie, zabudowania dawnych koszar rosyjskich w Raduczu, XIX w.

Skierniewice: dwór z parkiem w Dębowej Górze, XVIII w., dwór z parkiem w Brzozowie, XIX w., dwór w Żelaznej, pocz. XX w., dwór w Strobowie, pocz. XX w., dworek w Pamiętnej, XIX w., kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych w Żelaznej, z XVIII w., grodzisko wczesnośredniowieczne w Rzeczkowie i Rudej.

Słupia: kościół parafialny pw. Przemienienia Pańskiego i św. Mikołaja w Słupiu, XVIII w.

Produkty lokalne, tradycyjne i regionalne.

Produkt lokalny to najczęściej wyrób lub usługa, z którą utożsamiają się mieszkańcy regionu i którym mogą się pochwalić. Jest to rzecz charakterystyczna i rozpoznawalna. Na obszarze LGD-„Gniazdo” są to głównie wyroby rękodzielnicze nawiązujące do folkloru i tradycji kulturowej regionu. Do takich produktów, które mogą być marką obszaru należy np.: ceramika rodziny Konopczyńskich z Bolimowa, rzeźba Zbigniewa Fabijańskiego z gminy Głuchów, rzeźba Elżbiety Świderek, haft ludowy Władysławy Gruchały z gminy Słupia, Władysławy Beliny z gminy Głuchów oraz Janiny Łopatki z gminy Maków, Bogusławy Drzewieckiej z gminy Lipce Reymontowskie, czy Teresy Mechockiej z gminy Bolimów. A także Zespół Ludowy „Ziemia Słupiecka” ze Słupi, Amatorski Zespół Regionalny im. Stanisława Władysława Reymonta, Kapela Ludowa „Borynioki”, Zespół Śpiewaczy „Lipconki” wszystkie z Lipiec Reymontowskich, Zespół Pieśni i Tańca „Sierakowice” z gminy Skierniewice, Zespół „Głuchowiacy” z Głuchowa. Ponadto z tradycją obszaru można zapoznać się dzięki eksponatom zebranych przez pasjonatów regionu w Galerii Staroci i Pamiątek Regionalnych Zbigniewa Stania w Lipcach Reymontowskich, Muzeum Regionalnym im. Wł. St. Reymonta w Lipcach Reymontowskich Zagrodą Ludową oraz Muzeum Czynu Zbrojnego tamże. Prócz dóbr i wytworów kultury duchowej, jako produkt lokalny należy wymienić produkty mleczarskie wytwarzane przez Okręgową Spółdzielnię Mleczarską w Głuchowie. Ich twaróg i masło wpisane są na Listę Produktów Tradycyjnych prowadzoną przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. OSM jest laureatem wielu prestiżowych, branżowych nagród jak Perła 2015 za najlepszy regionalny polski produkt żywnościowy.

4.1.7 Obszary atrakcyjne turystycznie

Z uwagi na walory krajobrazowe, zasoby przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe, obszar LGD - „Gniazdo” jest miejscem interesującym dla turystyki wypoczynkowej i poznawczej. Sprzyjają temu również dogodne połączenia

Dofinansowane przez
Unię Europejską

komunikacyjne (drogowe i kolejowe) oraz bliskość większych ośrodków miejskich Skierniewice, Łowicz, Warszawa czy Łódź. Najbardziej znanym kompleksem przyrodniczym jest powstały na terenie Puszczy Bolimowskiej Bolimowski Park Krajobrazowy (gminy Nowy Kawęczyn, Skierniewice, Bolimów) o powierzchni 23 614 tys. ha wraz z otuliną. Osią Parku jest rzeka Rawka, a jej dolina stanowi ważny korytarz ekologiczny oraz atrakcję krajobrazową i przyrodniczą. Ciekawostką są niespotykane w Polsce centralnej śródleśne polany. Walory przyrodniczo-turystyczne BPK: obszary Natura 2000, rezerваты przyrody: rzeka Rawka, Kopanicha, Ruda-Chlebacz (dwa ostatnie gmina Skierniewice), ponad 900 gatunków roślin naczyniowych, ponad 140 gatunków roślin rzadkich, ginących i chronionych, ponad 160 gatunków zwierząt chronionych, zwierzyna łowna, bogata entomofauna i awifauna, aleje zabytkowe, ścieżki dydaktyczne, szlaki turystyczne. Są tu dobre warunki do rozwoju turystyki aktywnej i rekreacji np. wędkowanie, kajakarstwo, turystyka konna, rowerowa. Atrakcyjnymi miejscami pod względem turystyczno-przyrodniczym są także rezerваты: „Bażantarnia” (gmina Maków), „Źródła Borówki” (gmina Maków), „Bukowiec” (gmina Lipce Reymontowskie), „Kwaśna Buczyna” (gmina Łyszkowice) oraz zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Zwierzyniec królewski” (gmina Maków).

Aktywności i napływowi turystów sprzyjają szlaki piesze i rowerowe. Oto niektóre z nich: Szlak Grunwaldzki, Szlak Grodzisk Piastów Mazowieckich, Szlak Kultury Janisławickiej, Szlak Śladami Reymonta, Szlak Starych Dworków, Szlak Ptaki Okolicy Skierniewic, Szlak Meandry Rawki, Szlak Walk nad Rawką. Przez nasz obszar działania przebiega także część Łódzkiego Szlaku Konnego.

Baza turystyczna na obszarze Stowarzyszenia jest dość dobrze rozwinięta. W gminie Skierniewice działają 2 ośrodki wypoczynkowe; w Rudej „Sosenka” i Budach Grabskich „Grabskie Sioło”, które dysponują wypożyczalnią kajaków. Turyści mogą również korzystać z gospodarstw agroturystycznych oferujących prócz miejsc noclegowych także atrakcje w postaci rowerów, kajaków, jazd konnych itp. Liczba gospodarstw agroturystycznych: Bolimów – 4, Lipce Reymontowskie – 6, Łyszkowice – 1, Maków – 1, Nowy Kawęczyn – 2, Skierniewice 5.

Rozwój turystyki i rekreacji może być istotnym impulsem rozwoju społeczno-ekonomicznego obszaru. Podstawowym sposobem wykorzystania dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego będzie powiązanie ich ze sferą gospodarczą, co stanie się stymulatorem przedsiębiorczości mieszkańców oraz postaw innowacyjnych związanych z umiejętnością kreowania nowych usług i produktów, a tym samym pozwoli zdywersyfikować zakres działalności gospodarczych o pozarolnicze. Rozwiązaniem może być stworzenie produktu turystycznego i rozpoznawalnej marki obszaru. Turystyka powinna rozwijać się zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, tzn. przynosić efekty ekonomiczne, nie niszczyć środowiska przyrodniczego i rozsądnie wykorzystywać walory antropogeniczne oraz rozwijać się do granic, określonych przyzwoleniem lokalnych społeczności.

Potrzeby rozwojowe

Zapisane w celu pierwszym wsparcie dla infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i społecznej wymaga komplementarnych działań na rzecz poprawy jakości funkcjonowania tych obiektów. Na obszarach wiejskich istnieje stała potrzeba animowania i aktywizowania mieszkańców. Konieczność wzmacniania aktywności społecznej mieszkańców (zaangażowania w sprawy lokalne) zauważyło 14% ankietowanych (2023). Pomimo wysokich wskaźników dotyczących liczby organizacji pozarządowych na obszarze funkcjonowania LGD istnieje, uzasadniona społecznie potrzeba wzmacniania kapitału społecznego poprzez podnoszenie jakości działań, komunikacji i wzmacniania więzi społecznych. Najlepszą metodą na realizację takich przedsięwzięć jest kształtowanie odpowiednich postaw i zachowań oddolnych szczególnie w środowisku lokalnych liderów. Potrzebę wspierania liderów życia społecznego sygnalizowana również w analizie SWOT, gdzie wskazywano na ich wypalenie oraz osamotnienie. W zakresie budowania potencjału społecznego znalazły się również działania na rzecz grup narażonych na wykluczenie lub będących w trudnej sytuacji. Ankiety oraz spotkania konsultacyjne w gminach przyniosły również wiedzę na temat konieczności zastosowania metod edukacyjnych dla przeciwdziałania wykluczenia informatycznego seniorów oraz podniesienia poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców. Wszystkie powyższe potrzeby zostały włączone do celu Budowanie relacji społecznych oraz potencjału społecznego.

Dofinansowane przez
Unię Europejską

4.2 Kluczowe grupy docelowe

4.2.1 Seniorzy

Analizując dalej statystyki GUS zauważalne jest zjawisko starzenia się społeczeństwa. Rośnie liczba mieszkańców w wieku senioralnym co jest równoznaczne ze starzeniem się populacji obszaru LGD - „Gniazdo”. Dlatego też należy wdrożyć działania aktywizujące mieszkańców, którzy ukończyli 60 rok życia. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu seniorów na wsi jest istotne, aby zapewnić im godne i aktywne życie w społeczności lokalnej. Brak aktywności może powodować samotność, izolację społeczną, postępującą niesprawność wśród starszych osób. Propagowanie aktywności obywatelskiej i włączenia społecznego seniorów jest widoczne np. w liczbie członków Stowarzyszenia oraz zasiadających w organach LGD. Na terenie każdej gminy działają koła gospodyń wiejskich ze swoim programem integracyjnym dedykowanym kobietom oraz ochotnicze straże pożarne zrzeszające panów. Na rzecz tych jednostek przewidziane są dofinansowania na prowadzone przez nie działania o charakterze scalającym lokalną społeczność jak spotkania okolicznościowe, warsztaty czy zajęcia sportowe. Wśród przygotowanych przez LGD - "Gniazdo" ofert aktywności społecznej skierowanych do osób starszych największą popularnością cieszą się: kluby seniora, wolontariat, warsztaty, spotkania integracyjne, wymiana dobrych praktyk. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom mieszkańcom naszego obszaru będziemy promować i pomagać w zakładaniu klubów seniora na terenie każdej gminy a w przypadku zwiększonego zainteresowania - każdej wsi. Będziemy zachęcać samorządy do włączenia się w tę inicjatywę oraz do wskazania lokalnych liderów zainteresowanych ich prowadzeniem. Będziemy także wspierać i pomagać przy założeniu nowych organizacji pozarządowych, których celami statutowymi będzie pomoc osobom starszym. Kolejnym działaniem jest wolontariat. Może on mieć charakter pracy indywidualnej lub grupowej - skupionej w różnych organizacjach kościelnych lub świeckich. Bezinteresowna działalność na rzecz osób potrzebujących daje szansę poczuć się potrzebnymi. LGD - "Gniazdo" będzie wspierać wolontariuszy i placówki potrzebujące wolontariuszy w kojarzeniu tych interesów. W celu likwidacji barier osobom starszym w uczestniczeniu w życiu społecznym i przeciwdziałaniu wykluczeniu cyfrowemu LGD - "Gniazdo" przewidziało w LSR konkretne zadania: Przedsięwzięcie P.1.3 Przystosowanie obiektów użyteczności publicznej dla osób starszych oraz niepełnosprawnych w ramach Celu C.1 Poprawa dostępności do usług oraz rozwój małej infrastruktury publicznej dla społeczności lokalnych oraz Przedsięwzięcie P.2.3 Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego, Przedsięwzięcie P.2.6 Przeciwdziałanie E - wykluczeniu seniorów w ramach Celu C.2 Budowanie relacji społecznych oraz potencjału społecznego oraz P. 2.4 Wzmocnienie grup narażonych na wykluczenie. Dla osób starszych zainteresowanych własną firmą wdrożone zostanie Przedsięwzięcie P.1.5 - Zakładanie i rozwijanie działalności gospodarczej – poprawa dostępności do usług dla mieszkańców (z wyłączeniem handlu i produkcji) w ramach Celu C.1 - Poprawa dostępności do usług oraz rozwój małej infrastruktury publicznej dla społeczności lokalnych. Ponadto w kryteriach wyboru operacji premiowane będą te projekty, które są skierowane do seniorów lub przez nich realizowane.

4.2.2 Ludzie młodzi

Druga grupa w niekorzystnej sytuacji, której potrzeby są identyfikowane przez mieszkańców, to młodzież. Jak wynika z powyższych danych statystycznych negatywne procesy demograficzne stawiają przed społecznością lokalną jedno z największych wyzwań: jak powstrzymać młode pokolenie do 25 roku życia przed emigracją jednocześnie włączając ich w partycypację obywatelską. Proces ten może być zahamowany gdy stworzone będą atrakcyjne warunki do realizacji aspiracji życiowych i zawodowych tej grupy mieszkańców. Będą się one wiązać ze wzrostem poczucia bezpieczeństwa ekonomicznego oraz możliwości osiągnięcia relatywnie wysokiego standardu życia, mierzonego również jakością usług świadczonych przez szeroko rozumiany sektor publiczno-gospodarczy. Aby zrealizować ten cel, konieczne jest podjęcie szybkich, spójnych i kompleksowych działań przeciwdziałających depopulacji obszaru LGD - „Gniazdo”. Temu służą zapisy w Lokalnej Strategii Rozwoju. Partycypacja społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu osób poniżej 25 roku życia należy do spraw priorytetowych LGD – „Gniazdo”. Potrzeba propagowania aktywności obywatelskiej i włączenia społecznego

Plan
Strategiczny dla
Wspólnej
Polityki
Rolnej
na lata 2023-2027

GNIAZDO
LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA

województwo
świętokrzyskie

Dofinansowane przez
Unię Europejską

młodzieży jest chociażby widoczna np. w liczbie członków Stowarzyszenia oraz zasiadających w organach LGD. Będziemy zachęcać młodych ludzi do budowania sieci społecznych i współpracy. Będą organizowane spotkania, grupy dyskusyjne czy platformy internetowe, które umożliwią im wymianę doświadczeń, pomysłów i wzajemne wsparcie. Tworzenie silnych społeczności na wsi przyczyni się do wzrostu zaangażowania i poczucia przynależności terytorialnej młodych ludzi. Animacją i komunikacją z młodymi osobami będzie zajmował się w każdej gminie lokalny lider przedstawiciel samorządu, organizacji pozarządowych czy ośrodków sportu i kultury. LGD - „Gniazdo” będzie dążyć do utworzenia grup tematycznych, kół zainteresowań w zakresie m.in. promowania przedsiębiorczości, aktywności społecznej, kulturalnej, sportowej i edukacji. Będziemy wspierać rozwój lokalnych inicjatyw obywatelskich jak np. młodzieżowe centra i organizacje aby edukować i angażować młodych w podejmowanie inicjatyw dotyczących swoich potrzeb i interesów. W celu likwidacji barier społeczno-obywatelskich osobom młodym w uczestniczeniu w życiu społecznym LGD - „Gniazdo” przewidziało w LSR konkretne zadania: Przedsięwzięcie P.2.3 Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego, oraz Przedsięwzięcie P.2.5 Rozwój kompetencji kluczowych oraz aktywizacja osób poniżej 25 roku życia w ramach Celu C.2 Budowanie relacji społecznych oraz potencjału społecznego. Dla młodych zainteresowanych własną firmą wdrożone zostanie Przedsięwzięcie P.1.5 - Zakładanie i rozwijanie działalności gospodarczej – poprawa dostępności do usług dla mieszkańców (z wyłączeniem handlu i produkcji) w ramach Celu C.1 - Poprawa dostępności do usług oraz rozwój małej infrastruktury publicznej dla społeczności lokalnych. Ponadto w kryteriach wyboru operacji premiowane będą te projekty, które są skierowane do osób młodych lub przez nich realizowane.

4.2.3 Organizacje pozarządowe

Lokalna Grupa Działania ma za zadanie skupić swoje działania na określonej grupie odbiorców, a jedną z tych grup są członkowie organizacji pozarządowych. Ze względu na ważną rolę, jaką te organizacje odgrywają w kształtowaniu polityki społecznej, celem LGD będzie wspieranie i motywowanie mniejszych organizacji pozarządowych. Wyniki przeprowadzonych badań dotyczących Lokalnej Strategii Rozwoju wskazują, że jedynie 19,7% ankietowanych pozytywnie ocenia zaangażowanie mieszkańców w rozwiązywanie lokalnych problemów. Przedsięwzięcia, które zostały ukierunkowane na rozwiązanie konkretnych problemów społecznych w znacznej mierze będą realizowane przez organizacje pozarządowe. Doświadczenie zebrane w trakcie realizacji Strategii w latach 2014-2020 wskazuje, że NGO bardzo sprawnie i sumiennie realizują tego typu operacje. Wartością w tym przypadku jest nie tylko osiągnięcie zakładanych celów i wskaźników ale również wzrost aktywności samej organizacji, nabranie doświadczenia przez członków i otwarcie się na kolejne wyzwania (wartość dodana podejścia LEADER). Dlatego w ramach realizacji obydwóch celów zaplanowano przedsięwzięcia w formie projektów grantowych (P.1.4 - Przygotowanie koncepcji Smart Village w celu poprawy jakości i poziomu życia na obszarze działania, P.2.6 - Przeciwdziałanie E -wykluczeniu seniorów oraz działania konkursowe gdzie NGO będzie pełnić kluczową rolę.

4.2.4 Przedsiębiorcy

Przedsiębiorcy są również grupą, na którą skupiają się działania podejmowane w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju. Rosnące wskaźniki przedsiębiorczości wskazują na potrzebę wspierania pozytywnych tendencji w tej dziedzinie. W roku 2021 liczba podmiotów gospodarki narodowej działających na obszarze wszystkich objętych LSR gmin wyniosła 3 349, co stanowi wzrost o ponad 750 podmiotów w porównaniu z rokiem 2016. Mieszkańcy sami również dostrzegają potencjał przedsiębiorczości, ponieważ ponad połowa z nich pozytywnie ocenia działalność przedsiębiorców. 15% badanych zauważyło potrzebę promocji przedsiębiorczości oraz dostarczania usług wsparcia dla mikro i małych przedsiębiorstw. Celem przedsięwzięć skierowanych do przedsiębiorców jest przede wszystkim poprawa dostępności usług dla mieszkańców, ale realizując operację będzie można również wesprzeć same koncepcje biznesowe i ich realizatorów (P.1.5 - Zakładanie i rozwijanie działalności gospodarczej – poprawa dostępności do usług dla mieszkańców (z wyłączeniem handlu i produkcji)).

województwo
świętokrzyskie

Dofinansowane przez
Unię Europejską

4.2.5 Kobiety powracające na rynek pracy

Szczególnego wsparcia wymagają kobiety powracające na rynek pracy. LGD - "Gniazdo" zależy aby organizacje społeczne działające na terenie danej gminy do uczestnictwa w aktywnościach angażowały kobiety także niezrzeszone w tej organizacji. Tworzenie sieci wsparcia dla pań na wsi jest istotne dla wzmocnienia ich roli i wpływu społecznego. Inicjatywy takie jak grupy samopomocowe, koła gospodyń wiejskich, kluby, organizacje społeczne czy platformy online mogą służyć jako przestrzeń do wymiany doświadczeń, uczenia się od siebie, wzajemnego wsparcia oraz tworzenia wspólnych projektów i inicjatyw. LGD - „Gniazdo” będzie wspierać lokalnych liderów chcących zbudować sieci społeczne poprzez organizację spotkań, grupy dyskusyjne, warsztaty i wydarzenia, które umożliwią wymianę doświadczeń, wsparcie emocjonalne i inspirację. Będziemy również wzmocniać lokalne organizacje kobiece i inicjatywy społeczne, które angażują kobiety w działania na rzecz swojej wsi czy gminy. W celu likwidacji barier w życiu społecznym stojącymi przed kobietami powracającymi na rynek pracy oraz zmniejszenia zjawiska depopulacji wsi LGD - "Gniazdo" przewidziało w LSR konkretne zadania: w ramach Celu C.1 Poprawa dostępności do usług oraz rozwój małej infrastruktury publicznej dla społeczności lokalnych, Przedsięwzięcie P.2.3 Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego w ramach Celu C.2 Budowanie relacji społecznych oraz potencjału społecznego. Dla kobiet zainteresowanych własną firmą wdrożone zostanie Przedsięwzięcie P.1.5 - Zakładanie i rozwijanie działalności gospodarczej – poprawa dostępności do usług dla mieszkańców (z wyłączeniem handlu i produkcji) w ramach Celu C.1 - Poprawa dostępności do usług oraz rozwój małej infrastruktury publicznej dla społeczności lokalnych. Ponadto w kryteriach wyboru operacji premiowane będą projekty, skierowane do opisanej grupy lub przez nich realizowane.

4.2.6 Osoby niepełnosprawne

Ważne jest tworzenie partnerstw i współpracy, aby razem pracować nad stworzeniem inkluzywnego i dostępnego środowiska dla osób niepełnosprawnych. LGD - „Gniazdo” będzie wspierać tworzenie wspólnot i grup wsparcia dla osób niepełnosprawnych i ich opiekunów aby umożliwić tej grupie społecznej dzielenie się doświadczeniami, wzajemnym wsparciem i integrację społeczną. W celu zapewnienia równych praw i szans będziemy promować aktywne uczestnictwo w procesie podejmowania decyzji, zarówno na poziomie lokalnym, jak i regionalnym. Będziemy zachęcać do angażowania się w działania społeczne, kulturalne i polityczne, które umożliwią osobom niepełnosprawnym wyrażanie swoich opinii i wpływanie na otaczającą ich rzeczywistość. Planujemy, że w każdej gminie znajdzie się lider aktywizujący i animujący tę społeczność. W celu likwidacji barier osobom niepełnosprawnym w uczestniczeniu w życiu społecznym LGD - "Gniazdo" przewidziało w LSR konkretne zadania: Przedsięwzięcie P.1.3 Przystosowanie obiektów użyteczności publicznej dla osób starszych oraz niepełnosprawnych w ramach Celu C.1 Poprawa dostępności do usług oraz rozwój małej infrastruktury publicznej dla społeczności lokalnych oraz Przedsięwzięcie P.2.3 Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego, Przedsięwzięcie P.2.6 Przeciwdziałanie E - wykluczeniu seniorów w ramach Celu C.2 Budowanie relacji społecznych oraz potencjału społecznego. Dla mieszkańców obszaru zainteresowanych własną firmą wdrożone zostanie Przedsięwzięcie P.1.5 - Zakładanie i rozwijanie działalności gospodarczej – poprawa dostępności do usług dla mieszkańców (z wyłączeniem handlu i produkcji) w ramach Celu C.1 - Poprawa dostępności do usług oraz rozwój małej infrastruktury publicznej dla społeczności lokalnych. Ponadto w kryteriach wyboru operacji premiowane będą te projekty, które są skierowane do tych osób lub przez nich realizowane..

4.3 Możliwości wsparcia inicjatyw lokalnych i ponadlokalnych

Dzięki bogatemu doświadczeniu swoich pracowników oraz zdolnościom administracyjnym, Lokalna Grupa Działania ma zdolność do wywierania istotnego wpływu na rozwój regionu, który podlega Lokalnej Strategii Rozwoju. Posiadanie własnego biura oraz wykwalifikowanej kadry nie jest powszechne wśród organizacji pozarządowych. Daje to LGD możliwość systematycznego analizowania potrzeb społeczności i porównywania ich z dostępnymi możliwościami wsparcia finansowego i organizacyjnego. Pracownicy Stowarzyszenia posiadają

Dofinansowane przez
Unię Europejską

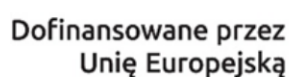
znaczącą wiedzę w zakresie pozyskiwania funduszy zewnętrznych i wielokrotnie udzielało wsparcia konsultacyjnego organizacjom pozarządowym z obszaru objętego LSR. Chcąc wspierać inicjatywy lokalne LGD - „Gniazdo” na realizację niektórych przedsięwzięć będzie ubiegało się o wsparcie z innych źródeł. Inicjatywa LEADER w woj. łódzkim jest monofunduszowa, a przewidziane środki w ramach RLKS mogą przy niektórych przedsięwzięciach okazać się niewystarczające. Dlatego też LGD chce skorzystać ze środków WFOŚiGW na działania ekologiczne oraz Funduszy EOG i norweskich na aktywizację obywatelską.

5 Spójność, komplementarność i synergia

Opracowana przez Lokalną Grupę Działania - „Gniazdo” Lokalna Strategia Rozwoju jest spójna i zintegrowana na wielu płaszczyznach. Jest zintegrowana na poziomie programowym tzn. jest spójna z wieloma dokumentami strategicznymi obowiązującymi na terenie województwa łódzkiego. Jest zintegrowana w zakresie sektorowym tzn. opiera się na współpracy sektorów publicznego, społecznego i gospodarczego. Strategia jest też zintegrowana z obszarem LGD tzn. opiera się na zasobach obszaru.

Strategia jest opracowana w oparciu o właściwe dokumenty w szczególności o Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 oraz jest zgodna z kierunkiem działań oraz celami określonymi w Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030. W odniesieniu do gospodarki, społeczeństwa, przestrzeni i zarządzania regionem pokrywają się zasadnicze elementy strategii, tj. wizja, cele strategiczne i kierunki interwencji. Uwzględniono rozwój turystyki poprzez podniesienie poziomu atrakcyjności regionu, aktywizację seniorów oraz młodych w życiu społecznym oraz wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem. W trakcie realizacji strategii, zgodnie z Planem Strategicznym dla WPR, uwzględniana jest horyzontalna zasada równości szans i niedyskryminacji oraz równości szans kobiet i mężczyzn. Rozpowszechniane i wdrażane będą rozwiązania innowacyjne, w tym cyfrowe. LSR LGD - „Gniazdo” wskazuje do realizacji cele wynikające z analizy obszaru i zdiagnozowanych potrzeb. Cele te są spójne z celami operacyjnymi dokumentów planistycznych o zasięgu krajowym, regionalnym i lokalnym. Tabela nr 16 przedstawia porównanie wskazanych dokumentów. Strategia jest zintegrowana w zakresie sektorowym tzn. opiera się na współpracy sektorów publicznego, społecznego i gospodarczego oraz jest zintegrowana z obszarem LGD tzn. opiera się na zasobach obszaru. Strategia jest komplementarna tj. planowane do realizacji przedsięwzięcia uzupełniają się np. przedsięwzięcie P.1.1 - Zwiększenie dostępności oraz rozwój obiektów kulturalno-społecznych z przedsięwzięciem P.2.1 - Integracja i aktywizacja społeczno-kulturalna. Przedsięwzięcie P.1.3 - Przystosowanie obiektów użyteczności publicznej dla osób starszych oraz niepełnosprawnych z przedsięwzięciem P.2.6 - Przeciwdziałanie E - wykluczeniu seniorów. Aby osiągnąć efekt założony dla poszczególnych przedsięwzięć konieczne jest ich wykonanie w partnerstwie lokalnym, czy krajowym np. przedsięwzięcie P.2.3 - Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego. Zależność ta jest przedstawiona w załączniku nr 1 do LSR. Dla efektu synergii, w kryteriach wyboru operacji będą premiowane projekty wykonane w partnerstwie. Jednym z założeń LSR jest realizacja projektów wzajemnie się uzupełniających. Zadania w ramach celu C1 Poprawa dostępności do usług oraz rozwój małej infrastruktury publicznej dla społeczności lokalnych, uzupełniają się z zadaniami z celu C2 Budowanie relacji społecznych oraz potencjału społecznego. Niektóre z przedsięwzięć dedykowane są określonym grupom społecznym tj. ludziom młodym lub seniorom.

Lokalna Grupa Działania w ramach celu C2 Budowanie relacji społecznych oraz potencjału społecznego planuje sięgnąć po dodatkowe środki z innych funduszy strukturalnych. Przyczyną tych działań są niewystarczające środki finansowe w ramach RLKS dla niektórych z zakładanych obszarów interwencji. Dlatego aby odpowiedzieć na wszystkie problemy obszaru zaplanowano P.2.7 Edukacja ekologiczna i podniesienie świadomości ekologicznej z środków WFOŚiGW oraz P.2.4 Wzmocnienie grup narażonych na wykluczenie z programu Aktywni Obywatele. W sposobie realizacji strategii uwzględniono dostępny wachlarz metod wdrażania operacji w ramach LSR. Dla operacji wymagających mniejszych nakładów finansowych, gdzie główny nacisk położony jest na aspekt społeczny i działania animacyjne jak P.1.4 Przygotowanie koncepcji Smart Village oraz P.2.6 - Przeciwdziałanie E - wykluczeniu seniorów będą to projekty grantowe. W ramach działań Rozwój kompetencji kluczowych oraz

aktywizacja osób poniżej 25 roku życia, które wymagają bezpośredniego dotarcia do odbiorcy. Istnieje ryzyko braku realizacji założonych celów przez organizacje z obszaru działania. LGD postanowiło realizować te operacje w ramach operacji własnych. Pozostałe działania planowane są do realizacji w trybie konkursowym. Adekwatnie do zdiagnozowanych potrzeb wszystkie planowane do wdrożenia działania mają duży wpływ na rozwój obszarów wiejskich, wzrost aktywizacji i integracji społeczności lokalnej oraz rozwój przedsiębiorczości.

5.1 Wartość dodana podejścia LEADER

Wartością dodaną podejścia LEADER jest utrzymanie kontaktów i kontynuacja współpracy z organizacjami pozarządowymi, samorządami, przedsiębiorcami. Lokalna Grupa Działania może w przyszłości liczyć na współpracę z tymi podmiotami realizując np. operacje własne lub w partnerstwie. Dzięki Stowarzyszeniu, organizacje pozarządowe mogą aktywniej, prężniej działać i pozyskiwać środki dla społeczności lokalnej. Stowarzyszenie LGD-„Gniazdo” z prawie 20-letnim doświadczeniem zbudowało sobie markę i jest rozpoznawalne na swoim terenie i w województwie. Projekty zrealizowane przez LGD lub za jego pośrednictwem takie jak np. szlaki rowerowe, siłownie plenerowe, świetlice wiejskie, udogodnienia na boiskach sportowych trwale wpisały się w lokalny krajobraz. W większości miejscowości obszaru działania widoczne są efekty działań LGD – „Gniazdo”.

Znajomość obszaru planowanego do objęcia LSR, dotychczasowa współpraca z samorządami, organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami i doświadczenie z okresów realizacji PROW 2007-2013 oraz 2014-2020 pozwoli na pomoc przy kojarzeniu partnerów do realizacji operacji w partnerstwie w różnych obszarach tematycznych. Działania integracyjne, wzmocnienie tożsamości z obszarem zamieszkania, zwiększenie wiedzy na temat potencjału miejsca zamieszkania, budowa wspólnej wizji przyszłości obszaru, wspólne decydowanie, wzajemny szacunek do prezentowanych pomysłów i rozwiązań, budowa zaufania społecznego, łączenie różnych partnerów z różnych sektorów pozwoli na skuteczniejszy proces realizacji projektów. Rozwój małej infrastruktury publicznej dla społeczności lokalnych i poprawa dostępu do usług przyczynią się do zwiększenia spójności społecznej i terytorialnej obszaru.

województwo
świątokrzyskie

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Tabela 16 Spójność, komplementarność i synergia celów LGD z dokumentami strategicznymi

Cele LSR	Przedsięwzięcia LSR LGD-Gniazdo	Dokument planistyczny	Cele ujęte w dokumentach planistycznym	Spójność celów z dokumentami strategicznymi
C 1. Poprawa dostępności do usług oraz rozwój małej infrastruktury publicznej dla społeczności lokalnych	P.1.1 - Zwiększenie dostępności oraz rozwój obiektów kulturalno-społecznych	Plan Strategiczny dla WPR na lata 2023-2027	CS 8.P 8. Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym	C1 LSR wpisuje się w Plan Strategiczny WPR CS 8.P 8. , CS 8.P 4. CS 8.P 7. stanowiące bezpośrednie źródło finansowania LSR. Uruchomienie środków w ramach celu C 1. LSR zakłada wzmocnienie i efektywne wykorzystanie istniejącego potencjału w postaci infrastruktury, rozwojowi gospodarstwu regionu i Województwa Łódzkiego (cel operacyjny strategii WŁ 2.1.2: 2.1.3) wpłynie na poprawę jakości życia jego mieszkańców oraz wzmocni ich więź z miejscem zamieszkania. Podobny kierunek działań wskazują dokumenty planistyczne gmin
		Strategia Województwa Łódzkiego 2030	2.1.2. Zwiększenie uczestnictwa w kulturze i rozwój usług kultury	
		Strategia Rozwoju gminy Skierniewice do roku 2030	3.3 Wsparcie aktywności lokalnej i komunikacji społecznej, rozwój usług publicznych	
		Strategia Rozwoju gminy Lipce Reymontowskie na lata 2023- 2030	3.1. Poprawa dostępności do oferty kulturalnej i rekreacyjnej na terenie całej gminy	
		Strategia Rozwoju gminy Maków na lata 2021-2027	3.2. Zwiększenie dostępności infrastruktury kultury, sportu i rekreacji dla wszystkich grup społecznych	
		Strategia Rozwoju gminy Łyszkowice na lata 2022-2030	3.2 Budowa i modernizacja infrastruktury społecznej – rekreacyjnej, sportowej, kulturowej, opiekuńczej;	
	P.1.2 - Zwiększenie dostępności oraz rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	Plan Strategiczny dla WPR na lata 2023-2027	CS 8.P 4. Poprawa dostępu do infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	
		Strategia Województwa Łódzkiego 2030	2.1.3. Rozwój sektora sportu, turystyki i rekreacji	
		Strategia Rozwoju gminy Skierniewice do roku 2030	3.2. Modernizacja i rozbudowa infrastruktury sportowej i rekreacyjnej	

	Strategia Rozwoju gminy Lipce Reymontowskie na lata 2023- 2030	3.1. Poprawa dostępności do oferty kulturalnej i rekreacyjnej na terenie całej gminy	członkowskich obszaru LGD-„Gniazdo”. Zapisane w celu pierwszym wsparcie dla infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i społecznej wymaga komplementarnych działań na rzecz poprawy jakości funkcjonowania obiektów już istniejących. W celu realizacji działań innowacyjnych. C1. LSR wpisuje się w cel PS WPR -CS 8.P 11. Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzację i wykorzystanie potencjału endogenicznego dla przedsięwzięcia Smart Village. Wsparcie poprawy dostępu do usług lokalnych dla lokalnych społeczności, służy zaspakajaniu potrzeb mieszkańców, będzie komplementarną odpowiedzią na problemy lokalnych społeczności
	Strategia Rozwoju gminy Maków na lata 2021-2027	3.2. Zwiększenie dostępności infrastruktury kultury, sportu i rekreacji dla wszystkich grup społecznych	
	Strategia Rozwoju gminy Łyszkowice na lata 2022-2030	3.2 Budowa i modernizacja infrastruktury społecznej – rekreacyjnej, sportowej, kulturowej, opiekuńczej;	
	Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027	FELD.05.01 Kultura i turystyka - ZIT	
P.1.3 - Przystosowanie obiektów użyteczności publicznej dla osób starszych oraz niepełnosprawnych	Plan Strategiczny dla WPR na lata 2023-2027	CS 8.P 10. Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich	
	Strategia Województwa Łódzkiego 2030	1.2.3. Aktywizacja osób nieaktywnych zawodowo, w tym bezrobotnych	
	Strategia rozwoju gminy Lipce Reymontowskie na lata 2023- 2030	3.3. Poprawa jakości życia osób starszych, niepełnosprawnych	
	Strategia rozwoju gminy Maków na lata 2021-2027	3.3 Poprawa jakości życia osób starszych, ochrona zdrowia oraz wsparcie kondycji fizycznej i zdrowia psychicznego mieszkańców 3.4. Gospodarne i efektywne zarządzanie gminą	
P.1.4 - Przygotowanie koncepcji Smart Village w celu poprawy jakości i poziomu życia na obszarze działania	Plan Strategiczny dla WPR na lata 2023-2027	CS 8.P 11. Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzację i wykorzystanie potencjału endogenicznego	
	Strategia Województwa Łódzkiego 2030	2.1.4. Wzmacnianie tożsamości regionalnej i lokalnej	
	Strategia rozwoju gminy Maków na lata 2021-2027	1.4. Tworzenie warunków dla rozwoju elektromobilności	
P.1.5 - Zakładanie i rozwijanie działalności	Plan Strategiczny dla WPR na lata 2023-2027	CS 8.P 7. Poprawa dostępu do usług komercyjnych	

województwo
łódzkie

Dofinansowane przez
Unię Europejską

	gospodarczej – poprawa dostępności do usług dla mieszkańców (z wyłączeniem handlu i produkcji)	Strategia Województwa Łódzkiego 2030	1.3.1. Zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw	(dostęp do małej infrastruktury, usługi dla ludności.
		Strategia rozwoju gminy Maków na lata 2021-2027	1.1. Tworzenie warunków dla rozwoju gospodarczego poprzez bezpośrednie inwestycje w infrastrukturę techniczną	
C 2. Budowanie relacji społecznych oraz potencjału społecznego	P.2.1 - Integracja i aktywizacja społeczno-kulturalna	Plan Strategiczny dla WPR na lata 2023-2027	CS 8.P 8. Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym	C 2 LSR wpisuje się w Plan Strategiczny WPR CS 8.P 8, CS 8.P 10, CS 8.P 12 stanowiące bezpośrednie źródło finansowania LSR. Dokument planistyczny w postaci Strategii Województwa Łódzkiego 2030 kładzie duży nacisk na działania przyczyniające się do rozwoju kapitału społecznego, m.in. podnoszące świadomość społeczną, w tym ekologicznej, zwiększające poziom zaufania, poczucia tożsamości regionalnej i lokalnej oraz zaangażowanie mieszkańców Województwa Łódzkiego w działalność społeczną, charytatywną, kulturalną. Cel 2 LSR
		Strategia Województwa Łódzkiego 2030	2.1.4. Wzmacnianie tożsamości regionalnej i lokalnej	
		Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027	FELD.07.03 Integracja i społeczeństwo obywatelskie	
	P.2.2 - Integracja i aktywizacja turystyczno-rekreacyjna	Plan Strategiczny dla WPR na lata 2023-2027	CS 8.P 8. Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym	
		Strategia Województwa Łódzkiego 2030	2.1.4. Wzmacnianie tożsamości regionalnej i lokalnej	
	P.2.3 - Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego	Plan Strategiczny dla WPR na lata 2023-2027	CS 8.P 8. Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym	
		Strategia Województwa Łódzkiego 2030	2.1.1. Budowa zaufania społecznego, rozwijanie postaw społecznych i obywatelskich, promowanie wartości rodzinnych 2.1.4. Wzmacnianie tożsamości regionalnej i lokalnej	
		Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027	FELD.07.03 Integracja i społeczeństwo obywatelskie	
	P.2.4 - Wzmocnienie grup narażonych na wykluczenie	Plan Strategiczny dla WPR na lata 2023-2027	CS 8.P 10. Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich CS 8.P 12. Zaangażowanie młodych w życie lokalne, w tym w podejmowaniu decyzji, tworzenie sieci społeczność	

województwo Łódzkie Dofinansowane przez Unię Europejską

	Strategia Województwa Łódzkiego 2030+	1.2.4. Rozwój kompetencji kluczowych	Budowanie relacji społecznych oraz potencjału społecznego doskonale wpisuje się w cele dokumentów wyższego rzędu. Kolejna grupa działań w Strategia Województwa Łódzkiego 2030 będzie podejmowana w obszarze integracji i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, w celu stworzenia równych szans rozwojowych mieszkańcom województwa i włączenia do społeczeństwa tych, którzy są wykluczeni bądź zagrożeni wykluczeniem. (cel strategiczny obywatelskie społeczeństwo równych szans.
	Strategia rozwoju gminy Łyszkowice na lata 2022-2030	3.1 Rozwój kompetencji zawodowych oraz umiejętności społecznych mieszkańców;	
P.2.5 - Rozwój kompetencji kluczowych oraz aktywizacja osób poniżej 25 roku życia	Plan Strategiczny dla WPR na lata 2023-2027	CS 8.P 10. Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich CS 8.P 12. Zaangażowanie młodych w życie lokalne, w tym w podejmowaniu decyzji, tworzenie sieci społeczność	
	Strategia Województwa Łódzkiego 2030+	1.2.4. Rozwój kompetencji kluczowych	
	Strategia rozwoju gminy Łyszkowice na lata 2022-2030	3.1 Rozwój kompetencji zawodowych oraz umiejętności społecznych mieszkańców;	
	Plan Strategiczny dla WPR na lata 2023-2027	CS 8.P 10. Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich	
P.2.6 - Przeciwdziałanie E -wykluczeniu seniorów	Strategia Województwa Łódzkiego 2030	1.2.3. Aktywizacja osób nieaktywnych zawodowo, w tym bezrobotnych	
	Strategia rozwoju gminy Skierniewice do roku 2030	3.3 Wsparcie aktywności lokalnej i komunikacji społecznej, rozwój usług publicznych	
	Strategia rozwoju gminy Maków na lata 2021-2027	3.3 Poprawa jakości życia osób starszych, ochrona zdrowia oraz wsparcie kondycji fizycznej i zdrowia psychicznego mieszkańców	
	Strategia rozwoju gminy Łyszkowice na lata 2022-2030	3.3 Aktywizacja osób bezrobotnych, nieaktywnych zawodowo, starszych;	
		Plan Strategiczny dla WPR na lata 2023-2027	CS 8.P 13. Rozwój wiedzy/umiejętności: cyfryzacja, oszczędność zasobów, przedsiębiorczość, środowisko, klimat
P.2.7 - Edukacyjna ekologiczna - podniesienie poziomu świadomości ekologicznej	Strategia Województwa Łódzkiego 2030	3.2.2. Ochrona i wykorzystanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych	

województwo
łódzkie

Dofinansowane przez
Unię Europejską

mieszkańców		3.1.1. Poprawa jakości powietrza 3.1.2. Ochrona zasobów wód oraz poprawa ich jakości	
	Strategia rozwoju gminy Skierniewice do roku 2030	2.2. Ochrona wód, gleb i ekosystemów przed zanieczyszczeniem	
	Strategia rozwoju gminy Lipce Reymontowskie na lata 2023- 2030	2.2. Ochrona wód i gleb, adaptacja do zmian klimatu	
	Strategia rozwoju gminy Maków na lata 2021-2027	2.1.Poprawa jakości powietrza 2.2.Zapobieganie zanieczyszczeniu wód, gleb oraz ekosystemów	
	Strategia rozwoju gminy Łyszkowice na lata 2022-2030	2.1 Ochrona przyrody. Zagospodarowanie terenów i poprawa ich stanu;	
	Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027	FELD.02.18 Bioróżnorodność - ZIT	

województwo łódzkie

Dofinansowane przez Unię Europejską

6 Cele i wskaźniki

Lokalna Strategia Rozwoju przedstawia specyficzne zasoby i możliwości do rozwoju obszaru LGD – „Gniazdo”. Przedstawione cele i przedsięwzięcia są efektem przeprowadzonej analizy obszaru, stanowią odpowiedź na zidentyfikowane podczas konsultacji potrzeby miejscowej ludności oraz potencjał rozwojowy obszaru. Na podstawie tych informacji sporządzona została matryca logiczna obrazująca cele oraz przedsięwzięcia budowanej LSR na lata 2023-2027.

Teren działania LGD jest spójny pod względem geograficznym, środowiskowym, gospodarczym i społecznym. Objęcie obszaru wspólną strategią, przyczyni się do lokalnego rozwoju, większej integracji wewnętrznej mieszkańców LGD oraz uświadamiania im lokalnej tożsamości. Będzie to możliwe poprzez realizację założonych w niniejszym dokumencie celów i służących ich osiągnięciu przedsięwzięć. Cele oraz przedsięwzięcia LSR Lokalnej Grupy Działania - „Gniazdo” określono biorąc pod uwagę wnioski z diagnozy obszaru, podczas prac grupy roboczej do opracowania LSR. Są one zgodne z celami Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 oraz zgodne z podejściem LEADER-a. Stanowią załącznik do LSR - Formularz 1. Cele i przedsięwzięcia. Cele zostały sformułowane na podstawie przeprowadzonej diagnozy, z uwzględnieniem wniosków wpływających z przeprowadzonej analizy SWOT, na podstawie badań ankietowych oraz spotkań z mieszkańcami w gminach, przez grupę roboczą ds. LSR składającą się z członków Zarządu LGD oraz członków Komisji Rewizyjnej i przedstawicieli Rady Decyzyjnej. Za pomocą strony internetowej, a dla osób wykluczonych cyfrowo również poprzez konsultacje w biurze LGD poddane zostały konsultacjom społecznym. Na tym etapie przeanalizowano uwagi zgłoszone przez mieszkańców. Sformułowane w ten sposób cele odnoszą się do całego obszaru objętego LSR, odpowiadają na potrzeby kluczowych grup docelowych istotnych z punktu widzenia LSR, w tym w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji (osoby do 25 roku życia, seniorzy pow. 60 roku życia, kobiety powracające na rynek pracy i niepełnosprawni). Cele LSR są konkretne, adekwatne, wynikają ze specyfiki obszaru. Cele LSR zostały sformułowane w oparciu o konsultacje społeczne w powiązaniu z analizą potrzeb i potencjału obszaru. Konsultacje społeczne poparte ogólnodostępnymi danymi statystycznymi regionu wykazały, że najważniejsze potrzeby rozwojowe zostały wpisane w pierwszy cel Strategii noszący nazwę **Poprawa dostępności do usług oraz rozwój małej infrastruktury publicznej dla społeczności lokalnych**. Zapisane w celu pierwszym wsparcie dla infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i społecznej wymaga komplementarnych działań na rzecz poprawy jakości funkcjonowania tych obiektów. Na obszarach wiejskich istnieje stała potrzeba animowania i aktywizowania mieszkańców oraz rozwój kapitału społecznego. Przedsięwzięcia przypisane do celu drugiego **Budowanie relacji społecznych oraz potencjału społecznego**, pozwolą na kompleksowe zaspokojenie potrzeb mieszkańców szczególnie tych z grup docelowych. Wszystkie przedsięwzięcia wzajemnie współdziałają w osiągnięciu zakładanych celów.

❖ Cel 1. Poprawa dostępności do usług oraz rozwój małej infrastruktury publicznej dla społeczności lokalnych

Analiza potrzeb mieszkańców wskazuje na konieczność zapisania w niniejszej Strategii celów i przedsięwzięć, które przynajmniej w pewnym stopniu rozwiążą zaistniałe problemy. Z uwagi na to, że z funduszy dostępnych w LGD nie można dofinansować infrastruktury drogowej to do interwencji pozostają dwa kolejne postulaty mieszkańców czyli budowa lub przebudowa obiektów turystyczno-rekreacyjnych oraz infrastruktury kulturalno-społecznej. Ważnym uszczegółowieniem podjętego celu interwencji jest przystosowanie obiektów użyteczności publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych. W analizie SWOT zauważalne jest nasycenie przedsiębiorstw o charakterze handlowy i w związku z tym nie ma potrzeby wspierać tego typu działalności gospodarczej. Najczęściej wskazywane potrzeby dotyczą usług świadczonych przez lokalne, małe przedsiębiorstwa bezpośrednio na rzecz mieszkańców. Dlatego, na podstawie diagnozy, zdecydowano, że wsparcie dla rozwoju gospodarczego

województwo
łódzkie

Dofinansowane przez
Unię Europejską

obszaru najlepiej sprawdzi się poprzez zakładanie i rozwijanie takich branż, które działają przede wszystkim w zakresie świadczenia usług. W związku z powyższym najważniejsze potrzeby rozwojowe zostały wpisane w pierwszy cel strategii noszący nazwę Poprawa dostępności do usług oraz rozwój małej infrastruktury publicznej dla społeczności lokalnych.

❖ **Zwiększenie dostępności oraz rozwój obiektów kulturalno-społecznych**

Szeroka oferta i dostęp do kultury, wzmacniają poczucie wspólnoty lokalnej oraz zachęcają do osiedlenia się, a tym samym ograniczają zjawisko depopulacji. LGD jak i jego mieszkańcy widzi potrzebę rozwoju w ramach infrastruktury sprzyjającej rozwojowi społecznemu. Dofinansowania będą mogły uzyskać projekty związane z wyposażeniem i rozwojem obiektów pełniących funkcje społeczne i kulturalne. Szczególną uwagę należy zwrócić na wyposażenie sprzyjające włączeniu społecznym seniorów i osób młodych, rozwijające zainteresowania i hobby a także aktywizację grup w niekorzystnej sytuacji, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem.

Planowane działania powinny być w synergii z **Celem 2 Budowanie relacji społecznych oraz potencjału społecznego**, ponieważ zakłada się, że efekt będzie większy niż suma poszczególnych oddzielnych działań, a zmodernizowane obiekty posłużą jako baza do rozwoju społeczności lokalnych.

❖ **Zwiększenie dostępności oraz rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej**

Przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy związane ze słabo rozwiniętą infrastrukturą turystyczną i rekreacyjną. Potwierdzeniem takiego stanu rzeczy są opinie mieszkańców, gdzie infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna znalazły się na drugim miejscu pod względem potrzeby zdiagnozowanych na obszarze działania (31,2%). Dofinansowanie będą mogły uzyskać projekty związane z szeroko pojętą małą infrastrukturą rekreacyjną, turystyczną np.: na remont połączony z modernizacją boisk, hal sportowych, budowę lub przebudowę infrastruktury rekreacyjnej towarzyszącej, m.in.: siłownie zewnętrzne, place zabaw, mini boiska do gier zespołowych, tworzenie zielonych przestrzeni sprzyjających rekreacji, poprawa estetyki przestrzeni zielonych typu parki, skwery, otoczenie świetlic, uzupełnienie istniejącej lub planowanej infrastruktury w tym zakresie, ciągi pieszo-rowerowe.

Planowane działania powinny być w synergii z Przedsięwzięciem **Integracja i aktywizacja turystyczno-rekreacyjna**, które zakłada wykorzystanie istniejącej i modernizowanej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej. Dodatkowo LGD planuje działania animacyjne w celu wykorzystania istniejącej, zmodernizowanej i nowo powstałej infrastruktury dla aktywizacji grup w niekorzystnej sytuacji.

❖ **Przystosowanie obiektów użyteczności publicznej dla osób starszych oraz niepełnosprawnych**

Ważnym uszczegółowieniem podjętego celu interwencji (**Poprawa dostępności do usług oraz rozwój małej infrastruktury publicznej dla społeczności lokalnych**) jest przystosowanie obiektów użyteczności publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych. Jest to bezpośrednia odpowiedź na zdiagnozowane problemy z dostępnością i wykluczeniem. Niejednokrotnie miejsca integracji i aktywizacji społeczności lokalnych są poza zasięgiem osób starszych i niepełnosprawnych ze względu na bariery komunikacyjne.

Działania te są uzupełnieniem wyżej wymienionych przedsięwzięć oraz są komplementarne z działaniami animacyjnymi dla osób starszych i niepełnosprawnych, niwelując bariery dostępności.

❖ **Przygotowanie koncepcji Smart Village w celu poprawy jakości i poziomu życia na obszarze działania**

Koncepcje pozwolą wykorzystać lokalny potencjał by w sposób oddolny aktywnie kreować rozwój lokalny. Jest to działanie innowacyjne na obszarze LGD - „Gniazdo”. Dzięki nim mieszkańcy, współdziałając i tworząc partnerstwa, będą wspólnie decydować o swoim rozwoju. Przedsięwzięcie dedykowane jest mieszkańcom. LGD planuje wykorzystać w tych działaniach **planowane metody wdrożenia innowacji, czyli proces myślenia**

projektowego, aby jak najlepiej zdiagnozować i odpowiedzieć na zgłaszane problemy. Rola LGD w tych działania skupi się na animowania i zachęcaniu do wykorzystania innowacji, szczególnie z zakresu nowych technologii oraz nowych procesów wdrażania. Dofinansowanie będą mogły uzyskać projekty na oddolne inicjatywy mieszkańców na rzecz znalezienia praktycznych rozwiązań różnorodnych lokalnych problemów, z jakimi się mierzą. Projekt przyczyni się do wzrostu świadomości na temat możliwości współdziałania w kierunku rozwoju obszaru.

Przedsięwzięcie to będzie uzupełnieniem działań inwestycyjnych, głównie w zakresie wykorzystania nowoczesnych technologii na wsi.

❖ **Zakładanie i rozwijanie działalności gospodarczej – poprawa dostępności do usług dla mieszkańców (z wyłączeniem handlu i produkcji)**

Dane statystyczne wskazują na systematyczny rozwój przedsiębiorczości na obszarze objętym LSR. Rośnie liczba przedsiębiorstw, a liczba bezrobotnych spada. Analiza potrzeb diagnozowana wśród mieszkańców wskazuje, że nie zawsze cel biznesowy pokrywa się z potrzebami społeczności i mieszkańców. W analizie SWOT zauważalne jest nasylenie przedsiębiorstw o charakterze handlowy i w związku z tym nie ma potrzeby wspierać tego typu działalności gospodarczej. Zakłady produkcyjne znacząco poprawiają sytuację na rynku pracy ale efekty działania takich firm rzadko przynoszą bezpośrednie korzyści mieszkańcom. Najczęściej wskazywane potrzeby dotyczą usług świadczonych przez lokalne, małe przedsiębiorstwa bezpośrednio na rzecz mieszkańców. Dlatego, na podstawie diagnozy, zdecydowano, że wsparcie dla rozwoju gospodarczego obszaru najlepiej sprawdzi się poprzez zakładanie i rozwijanie takich branż, które działają przede wszystkim w zakresie świadczenia usług. W ramach przedsięwzięcia zakładanie i rozwijanie działalności gospodarczej, szczególnie cenne będą działania, produkty innowacyjne. W związku z trudną sytuacją na świecie i w kraju, (wojna na Ukrainie, inflacja) istniejące lub powstające przedsiębiorstwa, szczególnie mikro i małe stoją przed ogromnym wyzwaniem. Umiejętność szybkiego dostosowywania się do zmian i potrzeb otoczenia, zdolność budowania nowych produktów i modeli działalności czy sprawność we wdrażaniu nowych technologii są cechami, które będą miały szansę wzmocnić biznes. Utworzenie nowych miejsc pracy w rozwijających się innowacyjnych przedsiębiorstwach jest szansą na rozwój regionu oraz powstrzymanie migracji.

❖ **Cel 2. Budowanie relacji społecznych oraz potencjału społecznego**

Zapisane w Celu 1 wsparcie dla infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej i społecznej wymaga komplementarnych działań na rzecz poprawy jakości funkcjonowania tych obiektów. Na obszarach wiejskich istnieje stała potrzeba animowania i aktywizowania mieszkańców. Konieczność wzmocnienia aktywności społecznej mieszkańców (zaangażowania w sprawy lokalne) zauważyło 14% ankietowanych (2023). Pomimo wysokich wskaźników dotyczących liczby organizacji pozarządowych na obszarze funkcjonowania LGD istnieje, uzasadniona społecznie potrzeba wzmocnienia kapitału społecznego poprzez podnoszenie jakości działań, komunikacji i wzmocnienia więzi społecznych. Najlepszą metodą na realizację takich przedsięwzięć jest kształtowanie odpowiednich postaw i zachowań oddolnych szczególnie w środowisku lokalnych liderów. Potrzebę wspierania liderów życia społecznego sygnalizowano również w analizie SWOT, gdzie wskazywano na konieczność wzmocnienia ich kompetencji przywódczych. W zakresie budowania potencjału społecznego znalazły się również działania na rzecz grup narażonych na wykluczenie lub będących w trudnej sytuacji. Ankiety oraz spotkania konsultacyjne w gminach przyniosły również wiedzę na temat konieczności zastosowania metod edukacyjnych dla przeciwdziałania wykluczenia informatycznego seniorów oraz podniesienia poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców. Wszystkie powyższe potrzeby zostały włączone do celu **Budowanie relacji społecznych oraz potencjału społecznego**.

❖ **Integracja i aktywizacja społeczno-kulturalna**

Mimo istnienia wielu świetlic wiejskich, wyniki konsultacji społecznych wskazują na zbyt niską ofertę zajęć, imprez, wydarzeń szczególnie dla młodzieży i osób starszych, oraz brak działań, które stymulowałyby ich

województwo
łódzkie

Dofinansowane przez
Unię Europejską

aktywność społeczną oraz rozwój kapitału społecznego. Dlatego też, bardzo istotny elementem włączenia społecznego powinny stanowić działania związane z umożliwieniem dopasowania oferty do potrzeb lokalnych społeczności, szczególnie osób młodych, starszych, osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Działania wdrażane na „lokalnym podwórku” przez organizacje działające na obszarze od wielu lat, mają największą szansę dotarcia do wskazanych grup docelowych, które mają ograniczony dostęp do miejscowej infrastruktury i kultury.

Działania planowane do realizacji to wszelkiego rodzaju imprezy, eventy, spotkania, wydarzenia o ogólnodostępnym charakterze, integrujące i aktywizujące społeczności lokalne.

❖ **Integracja i aktywizacja turystyczno-rekreacyjna**

Przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy z istniejącą ofertą turystyczną i rekreacyjną. Konieczność wzmocnienia aktywności społecznej mieszkańców (zaangażowania w sprawy lokalne) zauważyło 14% ankietowanych (2023). Przedsięwzięcie to wpływa bardzo istotnie na włączenie społeczne różnych grup środowiskowych. Działania z tego zakresu wraz z dedykowaną ofertą zajęciową będą przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu grup w niekorzystnej sytuacji. Jednocześnie podniosą atrakcyjność obszaru.

Przedsięwzięcie to jest bezpośrednio powiązane z **Zwiększeniem dostępności oraz rozwojem infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej**. Pomimo stosunkowo dużej liczby obiektów sportowo-rekreacyjnych oferta wydarzeń, eventów, imprez, rajdów rowerowych itp. jest dalej niewystarczająca. Potwierdzeniem takiego stanu rzeczy są opinie mieszkańców, gdzie infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna znalazły się na drugim miejscu pod względem potrzeby dalszych inwestycji (31,2%).

Główne działania przewidziane do realizacji to imprezy, eventy, spotkania, wydarzenia o ogólnodostępnym charakterze, integrujące i aktywizujące społeczności lokalne.

❖ **Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego**

Na terenie LGD istnieje uzasadniona społecznie potrzeba wzmocnienia kapitału społecznego poprzez podnoszenie jakości działań, komunikacji i wzmocnienia więzi społecznych. Potrzebę wspierania liderów życia społecznego sygnalizowana również w analizie SWOT, gdzie wskazywano na ich wypalenie oraz osamotnienie. W tym celu należy wprowadzić działania służące wzmocnieniu kompetencji przywódczych liderów życia publicznego i społecznego. Są oni niejednokrotnie motorem napędowym pozytywnych zmian na obszarze. Należy stworzyć warunki do działań służących zaangażowaniu mieszkańców - w tym osób zagrożonych wykluczeniem, młodych i seniorów - do zaangażowania się w życie publiczne i aktywność społeczną, a także do zwiększania udziału tych osób w podejmowaniu decyzji i kształtowaniu polityki lokalnej i regionalnej.

Planowane przedsięwzięcie będzie realizowane w ramach projektów partnerskich. W przypadku przedsięwzięcia **P.2.3 Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego**, planowana jest współpraca z partnerami spoza obszaru LSR, która będzie polegała na kształtowaniu liderów życia publicznego i społecznego, wymiany doświadczeń i dobrych praktyk oraz budowania relacji społecznych oraz potencjału społecznego.

❖ **Wzmocnienie grup narażonych na wykluczenie**

Analizując statystyki GUS zauważalne jest zjawisko starzenia się społeczeństwa. Rośnie liczba mieszkańców w wieku senioralnym co jest równoznaczne ze starzeniem się populacji obszaru LGD - „Gniazdo”. Dlatego też należy wdrożyć działania aktywizujące mieszkańców, którzy ukończyli 60 rok życia. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu seniorów na wsi jest istotne, aby zapewnić im godne i aktywne życie w społeczności lokalnej. Brak aktywności może powodować samotność, izolację społeczną, postępującą niesprawność wśród starszych osób. Działania te będą uzupełnieniem już zaplanowanych działań na rzecz seniorów na terenie LGD.

Wzmocnienie grup narażonych na wykluczenie finansowane jest z Funduszy Norweskich/Funduszy EOG, z Programu Aktywni Obywatele. Rodzaje wspieranych działań to: usamodzielnienie i upodmiotowienie; praca

Dofinansowane przez
Unię Europejską

środowiskowa; upowszechnianie wolontariatu; poradnictwo i wsparcie; poprawa jakości usług. Działania te będą komplementarne z innymi działaniami podejmowanymi na obszarze na rzecz osób starszych.

❖ **Rozwój kompetencji kluczowych oraz aktywizacja osób poniżej 25 roku życia**

Druga grupa w niekorzystnej sytuacji, której potrzeby są identyfikowane przez mieszkańców, to młodzież. Jak wynika z danych statystycznych negatywne procesy demograficzne stawiają przed społecznością lokalną jedno z największych wyzwań: jak powstrzymać młode pokolenie do 25 roku życia przed emigracją jednocześnie włączając w partycypację obywatelską.

Przedsięwzięcie jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy. Widoczna jest potrzeba stworzenia atrakcyjnych warunków do życia na wsi z jednoczesnym aktywizacją tych osób w kierunku aktywności i inicjatywy obywatelskiej na rzecz rozwoju swojego miejsca zamieszkania. Działania będą wdrażane poprzez m.in. aktywizację społeczną, edukacyjną, turystyczną i rekreacyjną oraz bezpośrednio przez LGD, które włącza osoby młode w budowanie i zarządzanie LSR.

Przedsięwzięcie ma realizować się poprzez budowę sieci współpracy społecznej w postaci np. spotkań, grup dyskusyjnych czy platform internetowych umożliwiających wymianę doświadczeń, pomysłów i wzajemne wsparcie. Wzmocnienie kompetencji liderów lokalnych przełoży się na skuteczniejszą animację i komunikację z młodymi osobami. Należy utworzyć grupy tematyczne, ośrodki młodzieżowe, koła zainteresowań w zakresie m.in. przedsiębiorczości, aktywności społecznej, kulturalnej, sportowej i edukacji. Działania te będą realizowane przez LGD (projekt własny) i pośrednio poprzez wspomniane przedsięwzięcia **Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego, Integracja i aktywizacja turystyczno-rekreacyjna, Integracja i aktywizacja społeczno-kulturalna, Edukacja ekologiczna –podniesienie poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców.**

❖ **Przeciwdziałanie E –wykluczeniu seniorów**

Proces starzenia się społeczeństwa jest widoczny na obszarze LGD – „Gniazdo”. W celu likwidacji zdiagnozowanych barier wśród seniorów i grożącego wykluczenia społecznego i cyfrowego należy wdrożyć środki powstrzymujące to zjawisko. Istotą przedsięwzięcia jest przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu seniorów oraz społeczna integracja osób zagrożonych wykluczeniem poprzez działania tzw. E - Opiekunów. Na zajęciach osoby starsze podniosą umiejętności korzystania z komputera i internetu – obsługi przeglądarek internetowych i wyszukiwania informacji, korzystania z portali społecznościowych, dokonywania zakupów w sieci, obsługi poczty elektronicznej, korzystania z e-obywatela. Przedsięwzięcie realizowane w postaci m.in. cykli szkoleń, warsztatów, konsultacji indywidualnych, które wykorzystają potencjał dialogu międzypokoleniowego, pozwolą na oswojenie osób starszych z nowymi technologiami oraz wzmocnienia więzi z najbliższymi i rówieśnikami.

❖ **Edukacja ekologiczna –podniesienie poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców**

Konieczność wzrostu świadomości ekologicznej mieszkańców obszaru oraz odpowiedzialności za środowisko naturalne wskazuje na potrzebę realizacji przedsięwzięcia o takim charakterze. Będzie się to przejawiać w różnych formach działalności skierowanej do społeczeństwa, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży, które mają na celu wpływanie na poziom świadomości ekologicznej, propagowanie konkretnych zachowań korzystnych dla środowiska naturalnego, upowszechnianie wiedzy o przyrodzie. Edukacja ekologiczna pomaga zauważyć otaczającą przyrodę, zrozumieć otoczenie, złożoność i współzależności w ekosystemach i nawiązać z naturą silniejszą więź. Ten rodzaj edukacji skupia się na relacji między człowiekiem a środowiskiem, pokazuje jak jego działanie wpływa na nie, pozwala spojrzeć na otaczający świat z nowej perspektywy, poczuć się jego częścią. W celu wzmocnienia świadomości ekologicznej, aktywności obywatelskiej i zaangażowania mieszkańców w działania na rzecz ich otoczenia będziemy zachęcali do docenienia i dostrzeżenia wartości naturalnych ekosystemów, ich funkcji przyrodniczych oraz społecznych. A także do zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich LGD - „Gniazdo”.

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Operacja finansowana będzie ze środków WFOŚiGW, w ramach Programu Edukacja ekologiczna mieszkańców województwa łódzkiego:

6.1 Sposób finansowania oraz sposób realizacji celów LSR

W tabeli przedstawiono budżet LSR i źródła jego finansowania LSR w podziale na poszczególne przedsięwzięcia. Planując budżet LSR pod uwagę zostały wzięte potrzeby rozwojowe regionu zapotrzebowanie grup docelowych na środki oraz przewidywane wartości operacji. Do poszczególnych przedsięwzięć dobrano odpowiedni sposób realizacji zadania gwarantujący realizację założonych celów i wskaźników.

Tabela 17 Budżet LSR z podziałem na źródła finansowania i sposób realizacji przedsięwzięć

Przedsięwzięcia	Program	Budżet (Euro €)	Forma wsparcia	Uzasadnienie wybranego sposobu realizacji przedsięwzięć
Cel 1. Poprawa dostępności do usług oraz rozwój małej infrastruktury publicznej dla społeczności lokalnych				
Zwiększenie dostępności oraz rozwój obiektów kulturalno-społecznych	PS WPR	275 000,00	konkurs	Działania infrastrukturalne wymagają większych nakładów finansowych przeznaczonych na jednostkową operację
Zwiększenie dostępności oraz rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	PS WPR	300 000,00	konkurs	Działania infrastrukturalne wymagają większych nakładów finansowych przeznaczonych na jednostkową operację
Przystosowanie obiektów użyteczności publicznej dla osób starszych oraz niepełnosprawnych	PS WPR	150 000,00	konkurs	Przystosowanie obiektów użyteczności publicznej dla osób starszych oraz niepełnosprawnych wymagają większych nakładów finansowych przeznaczonych na jednostkową operację
Przygotowanie koncepcji Smart Village w celu poprawy jakości i poziomu życia na obszarze działania	PS WPR	10 000,00	projekt grantowy	Zgodnie z wytycznymi koncepcja inteligentnej wsi jest realizowana w ramach projektu grantowego, o którym mowa w ustawie RLKS w wysokości 4 tys. zł. Nie ma możliwości realizacji tego przedsięwzięcia w inny sposób. Operacji te wymagających mniejszych nakładów finansowych, główny nacisk położony jest na aspekt społeczny i działania animacyjne

Zakładanie i rozwijanie działalności gospodarczej – poprawa dostępności do usług dla mieszkańców (z wyłączeniem handlu i produkcji)	PS WPR	250 000,00	konkurs	Podjęcie działalności gospodarczej związanej z samozatrudnieniem lub rozwój mikro, małego przedsiębiorstwa w zakresie poprawy dostępu do usług na obszarze wymaga posiadania przez beneficjenta środków własnych, gdyż poziom dofinansowania nie może przekroczyć 65% kosztów kwalifikowalnych. Nie ma możliwości realizacji tego przedsięwzięcia w inny sposób niż konkurs.
Cel 2. Budowanie relacji społecznych oraz potencjału społecznego				
Integracja i aktywizacja społeczno-kulturalna	PS WPR	150 000,00	konkurs	Wskazane projekty realizowane w ramach danego przedsięwzięcia będą miały wpływ na cały obszar działania LGD. Nakład finansowy na pojedynczą operację będzie wyższy, dlatego przewidywana forma realizacji zadania to forma konkursowa.
Integracja i aktywizacja turystyczno-rekreacyjna	PS WPR	200 000,00	konkurs	Wskazane projekty realizowane w ramach danego przedsięwzięcia będą miały wpływ na cały obszar działania LGD. Nakład finansowy na pojedynczą operację będzie wyższy, dlatego przewidywana forma realizacji zadania to forma konkursowa.
Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego	PS WPR	10 000,00	grant/przygotowanie projektów w partnerstwie krajowym i międzynarodowym	Nie ma możliwości realizacji tego przedsięwzięcia w inny sposób niż projekt grantowy. Maksymalnie 1% budżetu komponentu Wdrażania LSR może być przeznaczony na przygotowanie projektów partnerskich. Czas przygotowania pozwoli na skojarzenie partnerów, określenia założeń do przyszłej realizacji, by skuteczność osiągnięcia celu i realizacji operacji była największa.

Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego	PS WPR	100 000,00	konkurs/projekt realizowany w partnerstwie krajowym i międzynarodowym	Projekty grantowe realizowane będą w partnerstwie pomiędzy beneficjentami z obszaru-mniejsze zaangażowanie środków; Projekty międzynarodowe organizowane w partnerstwie międzynarodowym konkurs większe koszty projektów.
Wzmocnienie grup narażonych na wykluczenie	Fundusze Norweskie Fundusze EOG	-	środki zewnętrzne – Fundusze Norweskie/Fundusze EOG, Program Aktywni Obywatele	Środki zaplanowane w budżecie skierowane do zdiagnozowanych grup w niekorzystnej sytuacji są niewystarczające Zaplanowano fundusze zewnętrzne w postaci dotacji. Program Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy, Obszar 3 Wzmocnienie grup narażonych na wykluczenie.
Rozwój kompetencji kluczowych oraz aktywizacja osób poniżej 25 roku życia	PS WPR	25 000,00	operacja własna	Operacja wymaga bezpośredniego dotarcia do odbiorcy, wysokich kompetencji społecznych oraz istnieje ryzyko braku realizacji założonych celów przez NGO z obszaru działania. LGD postanowiło realizować tę operacje w ramach operacji własnych
Przeciwdziałanie E – wykluczeniu seniorów	PS WPR	30 000,00	projekt grantowy	Działania dotyczące podnoszenia umiejętności seniorów i przeciwdziałaniu ich wykluczeniu z życia publicznego nie wymagają dużych nakładów na pojedynczą operację. Główny nacisk położony jest na aspekt społeczny i działania animacyjne oraz kontakt z beneficjentem
Edukacyjna ekologiczna – podniesienie poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców	WFOŚiGW	-	środki zewnętrzne – WFOŚiGW, Program Edukacja ekologiczna mieszkańców województwa łódzkiego	Przyczyną tych działań są niewystarczające środki finansowe w ramach RLKS dla niektórych z zakładanych obszarów interwencji. Dlatego aby odpowiedzieć na wszystkie problemy obszaru zaplanowano działania z WFOŚiGW

6.2 Grupy docelowe LSR

W tabeli przedstawiono grupy docelowe, do których będzie kierowane wsparcie w ramach przedsięwzięć LSR. Zakres grup wynika z wytycznych programowych: PS WPR 2023-2027 oraz analizy potrzeb i potencjału obszaru LGD – „Gniazdo”.

Tabela 18 Grupy docelowe, beneficjenci poszczególnych przedsięwzięć

Przedsięwzięcia	Grupy docelowe (beneficjenci)				
	NGO	JST	Os. fizyczne	Przedsiębiorcy	LGD-„Gniazdo”
Cel szczegółowy 1. Poprawa dostępności do usług oraz rozwój małej infrastruktury publicznej dla społeczności lokalnych					
Zwiększenie dostępności oraz rozwój obiektów kulturalno-społecznych	x	x	x	x	
Zwiększenie dostępności oraz rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	x	x	x	x	
Przystosowanie obiektów użyteczności publicznej dla osób starszych oraz niepełnosprawnych	x	x	x	x	
Przygotowanie koncepcji Smart Village w celu poprawy jakości i poziomu życia na obszarze działania	x	x	x		
Zakładanie i rozwijanie działalności gospodarczej – poprawa dostępności do usług dla mieszkańców (z wyłączeniem handlu i produkcji)			x	x	
Cel szczegółowy 2. Budowanie relacji społecznych oraz potencjału społecznego					
Integracja i aktywizacja społeczno-kulturalna	x	x	x		x
Integracja i aktywizacja turystyczno-rekreacyjna	x	x	x		x
Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego	x	x	x		
Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego	x	x	x		
Wzmocnienie grup narażonych na wykluczenie					x

Rozwój kompetencji kluczowych oraz aktywizacja osób poniżej 25 roku życia					x
Przeciwdziałanie E -wykluczeniu seniorów	x	x	x		
Edukacyjna ekologiczna -podniesienie poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców					x

6.3 Wskaźniki LSR

W tabeli przedstawiono wskaźniki stanowiących miarę realizacji LSR. Zaproponowane wskaźniki produktu są miarą realizacji poszczególnych przedsięwzięć. Wskaźniki rezultatu natomiast są efektem poszczególnych produktów i miarą osiągania celów szczegółowych. Wszystkie wskaźniki są adekwatne i mierzalne do określonych celów i przedsięwzięć oraz gwarantują sprawna realizację LSR.

Tabela 19 Wskaźniki produktu i rezultatu

Przedsięwzięcie	Wskaźnik produktu	Wskaźnik rezultatu	Cel szczegółowy
Zwiększenie dostępności oraz rozwój obiektów kulturalno-społecznych	Liczba zrealizowanych projektów (Liczba operacji)	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR (Łączenie obszarów wiejskich w Europie) (liczba osób)	Poprawa dostępności do usług oraz rozwój małej infrastruktury publicznej dla społeczności lokalnych
Zwiększenie dostępności oraz rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	Liczba zrealizowanych projektów (Liczba operacji)		
Przystosowanie obiektów użyteczności publicznej dla osób starszych oraz niepełnosprawnych	Liczba zrealizowanych projektów (Liczba operacji)		
Przygotowanie koncepcji Smart Village w celu poprawy jakości i poziomu życia na obszarze działania	Liczba przygotowanych koncepcji Smart Village (Liczba strategii)	Liczba wspieranych strategii inteligentnych wsi (Liczba strategii)	
Zakładanie i rozwijanie działalności gospodarczej – poprawa dostępności do usług dla mieszkańców (z wyłączeniem handlu i produkcji)	Liczba zrealizowanych projektów (sztuki)	Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR (Liczba utworzonych miejsc pracy)	
Integracja i aktywizacja społeczno-kulturalna	Liczba spotkań, imprez, wydarzeń, eventów społeczno-kulturalnych (Liczba operacji)	Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego. (Liczba osób)	

Integracja i aktywizacja turystyczno-rekreacyjna	Liczba spotkań, imprez, wydarzeń, eventów turystyczno - rekreacyjnych (Liczba operacji)		
Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego	Liczba przygotowywanych projektów partnerskich (Liczba operacji)	Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami. (Liczba osób)	
Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego	Liczba projektów partnerskich (Liczba operacji)		
Wzmocnienie grup narażonych na wykluczenie	Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach, szkoleniach eventach (Liczba osób)		
Rozwój kompetencji kluczowych oraz aktywizacja osób poniżej 25 roku życia	Liczba osób młodych (do 25 roku życia) uczestniczących w wydarzeniach, szkoleniach eventach (Liczba osób)		
Przeciwdziałanie E - wykluczeniu seniorów	Liczba osób 60+ uczestniczących w inicjatywach nabywania e-kompetencji (Liczba osób)		
Edukacyjna ekologiczna - podniesienie poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców	Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy z zakresu edukacji ekologicznej (Liczba osób)		

7 Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanowienia kryteriów wyboru

7.1 Ogólna charakterystyka wewnętrzna organizacji pracy LGD, w tym przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych wraz ze zwięzłą informacją wskazującą sposób powstawania poszczególnych procedur, ich kluczowe cele i założenia.

Wybór i ocena operacji, to jedno z najważniejszych zadań partnerstwa związanych z wdrażaniem LSR. Zadanie wyboru operacji należy do wyłącznej kompetencji Rady Decyzyjnej działającej w oparciu o Statut Stowarzyszenia

województwo
tódzkie

Dofinansowane przez
Unię Europejską

oraz Regulamin Rady Decyzyjnej uchwalone przez Walne Zebranie Członków. Regulamin Rady zawiera wskazania ogólne o charakterze organizacyjnym, najważniejsze obowiązki członków Rady, a także ogólne zasady zwoływania, dokumentowania posiedzeń Rady Decyzyjnej oraz sposób wyboru i oceny operacji do finansowania w ramach organizowanych naborów. Rada, dokonuje tych czynności zgodnie z Regulaminem Pracy Rady Decyzyjnej oraz następującymi dokumentami:

- ❖ procedurą wyboru i oceny operacji w ramach LSR;
- ❖ kryteriami wyboru operacji;
- ❖ procedurą wyboru i oceny grantobiorców uwzględniającą kryteria wyboru grantobiorców w ramach projektów grantowych.

W organie decyzyjnym żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji. Obsługę Rady i przygotowanie niezbędnych dokumentów zapewnia biuro LGD. W posiedzeniach Rady uczestniczy Prezes Zarządu lub wskazany przez niego członek Zarządu w celu czuwania nad prawidłowym przebiegiem procesu oceny i wyboru, poprawności dokumentacji konkursowej, zgodności formalnej.

Procedury wyboru operacji/projektów grantowych, operacji własnych zostaną opracowane po podpisaniu umowy ramowej na wdrażanie LSR, będą dotyczyły poszczególnych kwestii:

- ❖ przygotowane zostaną procedury odrębne dla poszczególnych rodzajów operacji: procedura oceny i wyboru projektów w ramach konkursów otwartych oraz procedura przeprowadzania naboru wniosków konkurs grantowy, operacji własnych;
- ❖ procedury będą przewidywały prowadzenie rejestru interesu członków organu decyzyjnego pozwalającego na identyfikację powiązań z wnioskodawcami/projektami;
- ❖ procedury będą regulować kwestie zachowania parytetów sektorowych na każdym etapie oceny.

Kluczowe cele i założenia procedur zostaną skonsultowane ze społecznością lokalną w sposób partycypacyjny, stosując trzy metody, warsztaty konsultacyjne, fokus i biały wywiad. Biuro LGD przygotuje dokumenty na bazie analizy dokumentów programowych dotyczących wdrażania instrumentu RLKS na lata 2021-2027, doświadczeń LGD i członków Rady w procesie oceny i wyboru projektów, raportu ewaluacyjnego. Przygotowane procedury zostaną skonsultowane z Radą Decyzyjną oraz zostaną umieszczone na stronie internetowej do konsultacji społecznych. Po przeprowadzonych konsultacjach zostaną zatwierdzone przez Zarząd. W wyniku tych prac powstaną dokumenty, których głównym celem będzie obiektywna i jawna ocena i wybór operacji w ramach wdrażania LSR, zgodnie z wymaganiami ustawy o RLKS i wytycznymi.

Jednocześnie biorąc pod uwagę zgłaszane przez mieszkańców kwestie dotyczące stworzenia takich zasad, które uczynią proces naboru, oceny i wyboru operacji zrozumiałym, przejrzystym, dostępnym i przyjaznym dla wnioskodawców. Przygotowane procedury wyboru i oceny operacji będą zgodne z przepisami prawa, niedyskryminujące, przejrzyste, pozwalające unikać ryzyka konfliktu interesów, przewidujące regulacje zapewniające zachowanie parytetu sektorowego, szczegółowo regulujące sytuacje wyjątkowe, zapewniające stosowanie tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru.

Kluczowe założenia procedur będą dotyczyły w szczególności:

- ❖ przekazania informacji do Samorządu Województwa o zamiarze ogłoszenia naboru wniosków o przyznanie pomocy w ramach konkursu otwartego,
- ❖ przekazania regulaminu naboru;
- ❖ podanie do publicznej wiadomości regulaminu naboru, informacji o naborze wniosków;
- ❖ nabór wniosków;

województwo łódzkie® Dofinansowane przez Unię Europejską

- ❖ przygotowanie dokumentacji po zakończonym naborze wniosków (sporządzenie rejestru wniosków, ocena formalna, zwołanie posiedzeń Rady, podpisanie deklaracji bezstronności ocena merytoryczna zgodności z programami, ocena wniosków merytoryczna z lokalnymi kryteriami wyboru);
- ❖ informacja do wnioskodawców o wybraniu bądź niewybraniu projektów i możliwości wniesienia protestu;
- ❖ przekazanie dokumentów do UMWL;
- ❖ ponowny wybór operacji przez LGD (jeśli zachodzi taka konieczność);
- ❖ ponowny wybór operacji w wyniku skierowania do LGD sprawy przez Zarząd Województwa;
- ❖ pozostawienie protestu bez rozpatrzenia.

Kluczowe założenia procedur dotyczące konkursów grantowych będą dotyczyły w szczególności:

- ❖ zawarcie umowy o przyznanie pomocy na realizację projektu grantowego;
- ❖ podanie do publicznej wiadomości informacji o naborze wniosków, regulaminu naboru;
- ❖ nabór wniosków;
- ❖ przygotowanie dokumentacji po zakończonym naborze wniosków;
- ❖ sporządzenie rejestru wniosków;
- ❖ ocena formalna złożonych wniosków;
- ❖ zwołanie posiedzeń Rady (podpisanie deklaracji bezstronności, ocena merytoryczna zgodności z programami i lokalnymi kryteriami wyboru); Informacja do wnioskodawców: o dokonanej ocenie i możliwości wniesienia protestu;
- ❖ rozpatrzenie odwołań od decyzji Rady oraz wybór operacji do finansowania;
- ❖ informacja do wnioskodawców o końcowych wynikach oceny;
- ❖ przekazanie dokumentacji dotyczącej grantobiorców do SW;
- ❖ uzupełnienie braków formalnych we wnioskach;
- ❖ zawarcie umów z grantobiorcami.

Składane do LGD wnioski będą podlegały 3 stopniowej ocenie:

- ❖ Wstępna ocena wniosków, polegające na ocenie formalnej wniosku o przyznanie pomocy, polegająca na weryfikacji w zakresie:
  - poprawności złożenia wniosku,
  - zgodności operacji z danym przedsięwzięciem, który został wskazany w regulaminie i ogłoszeniu o naborze,
  - zgodności operacji z formą wsparcia wskazaną w regulaminie oraz w ogłoszeniu o naborze,
  - spełnienia dodatkowych warunków udzielania wsparcia obowiązujących w ramach danego naboru,
  - kompletności wniosku o dofinansowanie.
- ❖ Ocena merytoryczna wniosku o przyznanie pomocy, zgodności z programem oraz z LSR, polegająca na weryfikacji:
  - wnioskodawcy/partnerów, jako podmiotu uprawnionego do otrzymania wsparcia oraz zakresu operacji z kryteriami dostępu przewidzianymi dla operacji realizowanych w ramach LSR, PS WPR 2023-2027
  - zgodność projektu z zasadami horyzontalnymi
  - zgodności operacji z celami LSR.
- ❖ Ocena merytoryczna wniosku o przyznanie pomocy w zakresie zgodności z lokalnymi kryteriami wyboru, polegająca na:
  - ocenie zgodności operacji z lokalnymi kryteriami wyboru, w tym spełnienia uzyskania minimalnej liczby punktów umożliwiających wybór operacji,

województwo
tódzkie

Dofinansowane przez
Unię Europejską

- ustalenie kolejności przysługiwania pomocy na podstawie wyników oceny w zakresie spełnienia kryteriów wyboru operacji,
- dokonania wyboru operacji, ustalenie kwoty pomocy oraz ustalenie czy dana operacja mieści się w limicie środków przeznaczonych na dany nabór.

Procedury będą udostępnione do publicznej wiadomości na stronie internetowej LGD - „Gniazdo” – oraz w wersji papierowej w biurze LGD.

7.2 Sposób ustanowienia i zmiany kryteriów wyboru zgodnie z wymogami określonymi dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR, uwzględniające powiązanie kryteriów wyboru z diagnozą, celami i wskaźnikami.

Lokalne kryteria wyboru operacji zastosowane w ramach ogłaszanych konkursów przez LGD zostaną opracowane po podpisaniu umowy ramowej na wdrażanie LSR, przy zastosowaniu metod partycypacyjnych tj. stosując trzy metody, warsztaty konsultacyjne, fokus i biały wywiad. Całość zostanie opracowana zgodnie z wytycznymi programowymi, zgodności ich z diagnozą, celami i wskaźnikami. W wyniku tych prac powstaną kryteria, które po konsultacjach społecznych zatwierdzi Zarząd Stowarzyszenia. **Kryteria te będą w sposób bezpośredni i pośredni wspierać rozwój obszaru, koncentrując się na wsparciu grup w niekorzystnej sytuacji. Stowarzyszenie dodatkowo planuje premiować działania w partnerstwie i projekty partnerskie krajowe i międzynarodowe oraz działania innowacyjne, odpowiednio premiując (rankingującym) skalując i dostosowując kryteria tak aby pozwalały na odpowiedni wybór projektów.**

W przypadku zmiany, aktualizacji lokalnych kryteriów wyboru spowodowanej aktualizacją LSR lub w trakcie przeprowadzanego monitoringu i/lub ewaluacji zaistnieją takie okoliczności, LGD przygotuje propozycje, które zostaną podane konsultacją społeczną. **Konsultacje dot. zmian lokalnych kryteriów wyboru odbywać się będą w formie spotkań konsultacyjnych ze szczególnym uwzględnieniem głosów osób należących do grup zdiagnozowanych na obszarze LSR i/ lub poprzez stronę internetową, na której dostępny będzie formularz wnoszenia uwag do obowiązujących kryteriów wyboru.** Za prawidłowy przebieg procedury przygotowania i wprowadzania zmian, z udziałem lokalnej społeczności, odpowiedzialne jest biuro LGD. Zebrane dane i informacje przekazane przez społeczność lokalną w formie pisemnej, zostaną wykorzystane do podjęcia zmian lokalnych kryteriów wyboru, które zatwierdzi Zarząd LGD. Podczas prac nad aktualizacją lokalnych kryteriów wyboru operacji możliwe jest korzystanie z pomocy ekspertów w tej dziedzinie. Podjęcie uchwały w sprawie zatwierdzenia zmian lokalnych kryteriów wyboru operacji należy do wyłącznej kompetencji Zarządu LGD. Zmienione oraz zatwierdzone kryteria wyboru zostaną zamieszczane na stronie internetowej LGD. Tak opisany proces zapewnia powszechny udział społeczności lokalnej w procesie zmiany kryteriów.

7.3 Innowacyjność – definicja, zastosowanie, zasady oceny.

Podczas konsultacji społecznych dokonano analizy pojęcia innowacyjności w kontekście definicji wskazanej w dokumentach programowych oraz wyznaczonych celów w LSR. Na bazie tego przyjęto definicję innowacyjności, która ma odzwierciedlenie w diagnozie i odnosi się do głównych problemów i potrzeb zidentyfikowanych na etapach budowy LSR.

Innowacyjność – to wykorzystanie lokalnych zasobów społecznych, przyrodniczych lub kulturowych, charakterystycznych dla obszaru LSR, prowadzące do rozwoju nowych produktów, usług, procesów bądź nowych zastosowań dla produktów, usług, procesów już istniejących na obszarze LSR.

Wyżej wymieniona definicja będzie stosowana w całym LSR, w szczególności w przedsięwzięciach **P.1.4 - Przygotowanie koncepcji Smart Village w celu poprawy jakości i poziomu życia na obszarze działania, P.1.5.**

Dofinansowane przez
Unię Europejską

- Zakładanie i rozwijanie działalności gospodarczej – poprawa dostępności do usług dla mieszkańców (z wyłączeniem handlu i produkcji)

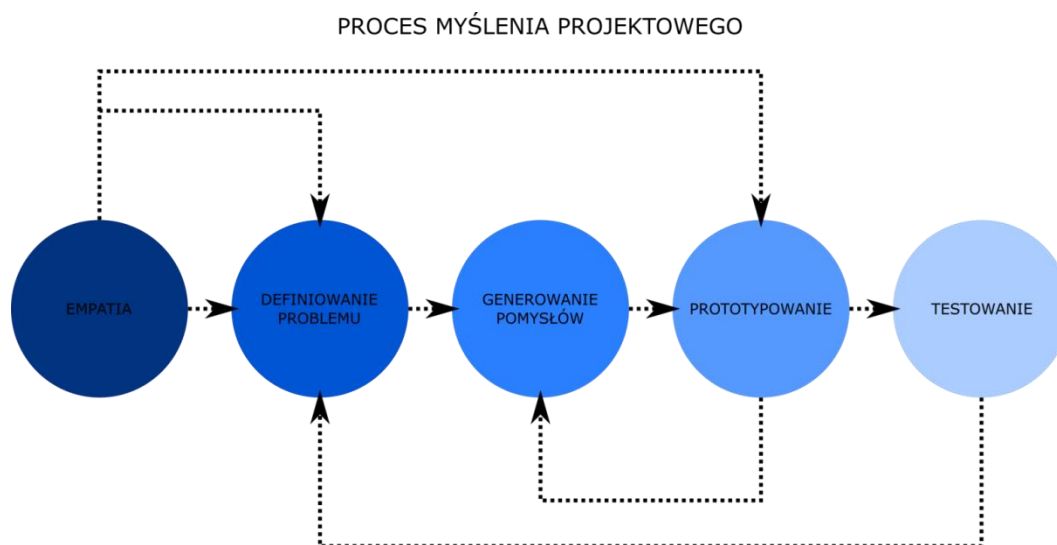
Stopniowanie oryginalności zmian w innowacyjności będzie oparte na założeniach LSR i wygląda następująco:

- ❖ **kreatywne** – powstają w wyniku autorskiego pomysłu, dotyczą nowych produktów, usług, procesów lub organizacji
- ❖ **imitujące** – wzorowane na wcześniej powstałych produktach, usługach procesach lub organizacji.
- ❖ **pozorne** - w rzeczywistości nie są to innowacje

Planowane metody wdrożenia innowacji - myślenie projektowe to pięcioetapowy proces, który polega na systematycznym podejściu do rozwiązywania problemów. Pomaga znaleźć rozwiązania poprzez skupienie się na potrzebach odbiorcy. Celem myślenia projektowego jest umożliwienie ludziom odejście od obowiązujących standardów i procesów, bycie innowacyjnym i kreatywnym. **Design Thinking** to skoncentrowane na człowieku podejście do innowacji, które integruje emocje i empatię, technologię cyfrową i analitykę oraz uwzględnia sytuację i możliwości organizacji.

W **myśleniu projektowym** nie chodzi o to, żeby stworzyć najlepsze rozwiązanie, tylko takie, z którego **ludzie będą chcieli korzystać** i które poprawi komfort ich życia. W ramach tej metody rozróżnić możemy **dwie główne fazy** odkrywania oraz syntezy. Ich celem jest stworzenie funkcjonalnego rozwiązania.

Rysunek 3 Proces myślenia projektowego

Źródło: Opracowanie własne.

Proces myślenia projektowego obejmuje następujące etapy:

- ❖ **Empatia:** Dogłębnie poznaj docelowego odbiorcę, dla którego projektowany jest produkt, usługa, proces;
- ❖ **Definiowanie:** Dokonaj podsumowania i analizy danych z badań użytkowników, aby zidentyfikować podstawowy problem, który należy rozwiązać;
- ❖ **Generowanie pomysłu:** Zbierz swój zespół, aby wygenerować pomysły na produkty, usługi, procesy przy pomocy zrozumienia odbiorcy i jego problemu;
- ❖ **Prototypowanie:** Stwórz prototyp produktu, aby zrozumieć skuteczność swojego rozwiązania;

- ❖ Testowanie: Sprawdź, jak skuteczne jest Twoje rozwiązanie, testując je z użytkownikiem końcowym. Weź pod uwagę ich opinie i wprowadź niezbędne zmiany.

Działania innowacyjne planowane do realizacji mają duży wpływ na rozwój obszaru. Skoncentrowane są głównie w sferze wykorzystania nowych technologii i nowych procesów wdrażania, w celu przeciwdziałania zdiagnozowanym problemom na obszarze. Kluczem do sukcesu jest odejście od mechanicznego spojrzenia na proces i zaangażowanie się w eksplorację skoncentrowaną na człowieku oraz chęci do odmiennego postrzegania problemów. Główną korzyścią jest to, że proces projektowania zmiany wymaga współtworzenia jej z ludźmi (włączenia społecznego). Będzie to miało istotny wpływ na odbiór oraz podejście społeczności lokalnych do planowanych działań. W procesie wdrażania/realizacji zadań innowacyjnych LGD - „Gniazdo” **planuje przyjąć rolę animatora/koordynatora tych działań (projekty grantowe/operacje własne), jednocześnie dbając aby proces wdrożenia innowacji były jak najbardziej partycypacyjny oraz wypracowane pomysły, procesy, rozwiązania pochodziły od społeczności lokalnych dotkniętych tymi problemami.** Będzie to również bezpośrednio przyczyniało się do realizacji celu 2 Budowanie relacji społecznych oraz potencjału społecznego obszaru.

Kryterium dotyczące partnerstwa będzie obligatoryjne w ramach przedsięwzięcia **P. 2.3 - Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego** oraz fakultatywne dla wszystkich pozostałych działań. Zastosowanie tego kryterium, jako preferencji wynika z zidentyfikowanej na obszarze LGD zbyt małej aktywności ludzi młodych (do 25 r.ż.) i osób starszych (60+) oraz będzie stanowiło zachętę do współpracy organizacji pozarządowych z innymi podmiotami w sferze działań obywatelskich i integracyjnych w celu budowania relacji społecznych .

7.4 Informacja o realizacji projektów grantowych, w tym projektów obejmujących przygotowanie koncepcji inteligentnych wsi, operacji własnych, operacji realizowanych w partnerstwie.

W LSR zaplanowano realizację projektów grantowych, operacji własnych, operacji/projektów partnerskich. W przypadku projektów grantowych będzie to przygotowanie koncepcji Smart Village jako projektów innowacyjnych angażujących społeczność lokalną przy szerokim współdziałaniu partnerów publiczno-prywatnych. Projekty grantowe będą realizowane za pomocą przedsięwzięcia **P.1.4 - Przygotowanie koncepcji Smart Village w celu poprawy jakości i poziomu życia na obszarze działania.** Ponadto realizacja projektów grantowych w przedmiotowej strategii została zaplanowana w przedsięwzięciach **P.2.6 - Przeciwdziałanie E -wykluczeniu seniorów, przygotowanie projektów P.2.3 - Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego,** rodzaju beneficjentów oraz kwoty budżetu na ich realizację przedstawiono w Rozdziale VIII Plan działania oraz IX Plan finansowy LSR.

Operacje własne również zostały zaplanowane w LSR, w przedsięwzięciu **P.2.5 - Rozwój kompetencji kluczowych oraz aktywizacja osób poniżej 25 roku życia.** W pozostałych przypadkach operacje własne będą realizowane przez LGD w przypadku braku zainteresowania ze strony innych beneficjentów oraz ryzyka braku realizacji wyznaczonych celów i wskaźników.

Operacje/projekty partnerskie wyodrębniono w następujących przedsięwzięciach **P.2.3 - Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego.** W przypadku przedsięwzięcia **P.2.3,** planowana jest współpraca z partnerami spoza obszaru LSR, która będzie polegała na kształtowaniu liderów życia publicznego i społecznego, wymiany doświadczeń oraz budowania relacji społecznych oraz potencjału społecznego. Dodatkowo Stowarzyszenie planuje premiować działania realizowane w partnerstwie lokalnym, krajowym i międzynarodowym także w pozostałych przedsięwzięciach, poprzez odpowiednie **premiowanie i skalowanie uwzględnione w lokalnych kryteriach wyboru operacji.**

województwo
łódzkie

Dofinansowane przez
Unię Europejską

8 Plan Działania

Realizacja LSR przewiduje finansowanie przedsięwzięć z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027. Plan działania jest ściśle powiązany z logiką realizacji LSR, gdyż poprzez założone terminy ogłaszania naborów, adekwatny sposób wdrażania, pozwoli realizować cele, wykorzystując przy tym środki finansowe ujęte w budżecie. Harmonogram osiągnięcia wskaźników produktu i wykorzystania budżetu LSR jest racjonalny, gdyż został rozłożony w czasie adekwatnie do potrzeb zdiagnozowanych podczas konsultacji społecznych. Środki budżetowe przypisane do poszczególnych przedsięwzięć w budżecie zostały zaplanowane w planie działania w okresach, które gwarantują najlepszą realizację założonych celów i wskaźników. Budżet poszczególnych przedsięwzięć został podzielony proporcjonalnie do założonych wartości wskaźników. W planie działania ujęto również wskaźniki produktu mierzące postęp w realizacji przedsięwzięć, które są adekwatne do działań i mierzalne. Sprawia to, że budżet, cele i plan działania są ze sobą bezpośrednio skorelowane. Ponadto plan działania zachowuje logikę interwencji celów i przedsięwzięć.

W LSR zgodnie z wytycznymi zaplanowano 2 kamienie milowe:

- ❖ 30.06.2026 - I kamień milowy
- ❖ 31.12.2027 - II kamień milowy

Tabela 20 Harmonogramu osiągnięcia poszczególnych celów i wskaźników

CEL	lata		do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika		Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.1.	Poprawa dostępności do usług oraz rozwój małej infrastruktury publicznej dla społeczności lokalnych														

Zwiększenie dostępności oraz rozwój obiektów kulturalno-społecznych	Liczba zrealizowanych projektów (Liczba operacji)	6	55%	0	55%	5	100%	0	100%	0	100%	0	100%	PS WPR
Zwiększenie dostępności oraz rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	Liczba zrealizowanych projektów (Liczba operacji)	0	0%	6	50%	6	100%	0	100%	0	100%	0	100%	PS WPR
Przystosowanie obiektów użyteczności publicznej dla osób starszych oraz niepełnosprawnych	Liczba zrealizowanych projektów (Liczba operacji)	0	0%	0	0%	12	100%	0	100%	0	100%	0	100%	PS WPR
Przygotowanie koncepcji Smart Village w celu poprawy jakości i poziomu życia na obszarze działania	Liczba przygotowanych koncepcji Smart Village (Liczba strategii)	0	0%	0	0%	0	0%	10	100%	0	100%	0	100%	PS WPR
Zakładanie i rozwijanie działalności gospodarczej – poprawa dostępności do usług dla mieszkańców (z wyłączeniem handlu i produkcji)	Liczba zrealizowanych projektów (Liczba operacji)	0	0%	10	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	PS WPR

Wskaźnik rezultatu W.1.1 - Łączenie obszarów wiejskich w Europie	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR (liczba osób)	1000	-	1000	-	3000	-	1000	-	0	-	0	-	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.2 - Inteligentna przemiana gospodarki wiejskiej	Liczba wspieranych strategii inteligentnych wsi (Liczba strategii)	0	-	0	-	0	-	10	-	0	-	0	-	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.3 - Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich	Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR (Liczba utworzonych miejsc pracy)	0	-	10	-	0	-	0	-	0	-	0	-	PS WPR
C.2.	Budowanie relacji społecznych oraz potencjału społecznego													
Integracja i aktywizacja społeczno-kulturalna	Liczba spotkań, imprez, wydarzeń, eventów społeczno-kulturalnych (Liczba operacji)	6	50%	0	50%	6	100%	0	100%	0	100%	0	100%	PS WPR
Integracja i aktywizacja turystyczno-rekreacyjna	Liczba spotkań, imprez, wydarzeń, eventów turystyczno-rekreacyjnych (Liczba operacji)	0	0%	8	50%	0	50%	8	100%	0	100%	0	100%	PS WPR

Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego	Liczba przygotowywanych projektów partnerskich (Liczba operacji)	0	0%	0	0%	0	0%	6	100%	0	100%	0	100%	PS WPR
	Liczba projektów partnerskich (Liczba operacji)	0	0%	0	0%	0	0%	6	100%	0	100%	0	100%	PS WPR
Wzmocnienie grup narażonych na wykluczenie	Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach, szkoleniach eventach (Liczba osób)	20	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	Fundusze Norweskie/Fundusze EOG, Program Aktywni Obywatele
Rozwój kompetencji kluczowych oraz aktywizacja osób poniżej 25 roku życia	Liczba osób młodych (do 25 roku życia) uczestniczących w wydarzeniach, szkoleniach eventach (Liczba osób)	0	0%	80	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	PS WPR
Przeciwdziałanie E - wykluczeniu seniorów	Liczba osób 60+ uczestniczących w inicjatywach nabywania e-kompetencji (Liczba osób)	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	100	100%	0	100%	PS WPR

<p>Edukacyjna ekologiczna -podniesienie poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców</p>	<p>Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy z zakresu edukacji ekologicznej (Liczba osób)</p>	20	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	WFOŚiGW
<p>Wskaźnik rezultatu W.2.1 - Promowanie włączenia społecznego</p>	<p>Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego (Liczba osób)</p>	1500	-	2000	-	1500	-	2000	-	0	-	0	-	PS WPR
<p>Wskaźnik rezultatu W.2.2 - Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom</p>	<p>Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami (Liczba osób)</p>	40	-	80	-	0	-	50	-	100	-	0	-	PS WPR

9 Plan finansowy LSR

Planowana wysokość środków na wdrażanie LSR i zarządzanie LSR przedstawiona została w dokumencie: Formularz 3: Budżet LSR. Liczba ludności na obszarze LGD oszacowana na 41 924 osób (stan na dzień 31.12.2020 r. wg danych GUS) pozwala ubiegać się w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR) o środki w wysokości 1 450 000 EUR na wdrażanie LSR oraz 362 500 EUR na koszty bieżące i aktywizację. Szczegółowy Plan wykorzystania budżetu LSR opracowany został w dokumencie Formularz 4: Plan wykorzystania budżetu LSR. LGD planuje również ubiegać się o zewnętrzne dofinansowanie operacji w ramach Przedsięwzięcia **Wzmocnienie grup narażonych na wykluczenie** (Fundusze Norweskie Fundusze EOG) oraz **Edukacyjna ekologiczna -podniesienie poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców** (WFOŚiGW).

W tabeli przedstawiono budżet LSR i źródła jego finansowania LSR w podziale na poszczególne przedsięwzięcia. Planując budżet LSR pod uwagę zostały wzięte potrzeby rozwojowe regionu zapotrzebowanie grup docelowych na środki oraz przewidywane wartości operacji.

Tabela 21 Budżet LSR z podziałem na źródła finansowania

Przedsięwzięcia	Program	Forma wsparcia	Budżet (Euro €)
Cel szczegółowy 1. Poprawa dostępności do usług oraz rozwój małej infrastruktury publicznej dla społeczności lokalnych			
Zwiększenie dostępności oraz rozwój obiektów kulturalno-społecznych	PS WPR	konkurs	275 000,00
Zwiększenie dostępności oraz rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	PS WPR	konkurs	300 000,00
Przystosowanie obiektów użyteczności publicznej dla osób starszych oraz niepełnosprawnych	PS WPR	konkurs	150 000,00
Przygotowanie koncepcji Smart Village w celu poprawy jakości i poziomu życia na obszarze działania	PS WPR	projekt grantowy	10 000,00
Zakładanie i rozwijanie działalności gospodarczej – poprawa dostępności do usług dla mieszkańców (z wyłączeniem handlu i produkcji)	PS WPR	konkurs	250 000,00
Cel szczegółowy 2. Budowanie relacji społecznych oraz potencjału społecznego			
Integracja i aktywizacja społeczno-kulturalna	PS WPR	konkurs	150 000,00
Integracja i aktywizacja turystyczno-rekreacyjna	PS WPR	konkurs	200 000,00

Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego	PS WPR	grant/przygotowanie projektów w partnerstwie krajowym i międzynarodowym	10 000,00
Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego	PS WPR	konkurs/projekt realizowany w partnerstwie krajowym i międzynarodowym	100 000,00
Wzmocnienie grup narażonych na wykluczenie	Fundusze Norweskie Fundusze EOG	środki zewnętrzne – Fundusze Norweskie/Fundusze EOG, Program Aktywni Obywatele	-
Rozwój kompetencji kluczowych oraz aktywizacja osób poniżej 25 roku życia	PS WPR	operacja własna	25 000,00
Przeciwdziałanie E -wykluczeniu seniorów	PS WPR	projekt grantowy	30 000,00
Edukacyjna ekologiczna -podniesienie poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców	WFOŚiGW	Środki zewnętrzne - WFOŚiGW, Edukacja ekologiczna	-

10 Monitoring i ewaluacja

Monitoring to proces systematycznego zbierania danych z badań oraz oceny wszystkich działań związanych z realizacją LSR oraz funkcjonowaniem LGD. Ewaluacja jest okresowym podsumowaniem monitoringu uzupełnionym o czynnik oceniający jakość wypełniania założonych celów oraz ocenę samego procesu ich osiągnięcia. Ocena ta dokonywana będzie poprzez analizę efektów monitoringu oraz wyników badań jakościowych i ilościowych, gdzie analiza odbywać się będzie według założonych wcześniej kryteriów.

10.1 Cel monitoringu i ewaluacji

Zasadniczym celem monitoringu jest systematyczne zbieranie i analiza danych dotyczących wskaźników realizacji LSR oraz funkcjonowania biura LGD. Głównym celem ewaluacji jest ocena wpływu działalności LGD i realizacji LSR na funkcjonowanie i rozwój społeczności lokalnej. Wpływ ten utożsamiany jest z realizacją celów zapisanych w LSR oraz sprawnym funkcjonowaniem LGD.

10.2 Zakres przedmiotowy monitoringu

Realizacja LSR: stopień realizacji celów i wskaźników, stopień realizacji operacji, wykorzystania budżetu, jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur, ocena przebiegu konkursów, jakość prowadzonej dokumentacji konkursowej, bariery realizacji LSR, ocena skuteczności działań doradczych i informacyjnych, ochrona danych osobowych.

Ocena funkcjonowania LGD: efektywność i jakość współpracy organów LGD, ocena sposobu przepływu informacji, efektywność promocji i aktywizacji lokalnej społeczności, sposoby reakcji na zmieniające się warunki, skuteczność nadzoru nad biurem LGD, jakość współpracy regionalnej i ponadregionalnej.

województwo
łódzkie

Dofinansowane przez
Unię Europejską

10.3 Zakres przedmiotowy ewaluacji

Ocena jakościowa wszystkich wymiarów poddanych monitoringowi oraz: efektywność oddziaływania na cele LSR, ocena wpływu na kapitał społeczny obszaru LGD, ocena oddziaływania na grupy o szczególnych potrzebach, spójność działań z celami strategicznymi PS WPR, jakość procesu partycypacji, jakość współpracy i moderowania partnerstw, ocena wpływu wdrażania LSR na innowacyjność, ocena komplementarności działań, ocena wartości dodanej podejścia LEADER.

10.4 Zakres podmiotowy monitoringu i ewaluacji

Pracownicy i kierownictwo biura, członkowie LGD, Zarząd LGD, beneficjenci operacji, wnioskodawcy, którzy nie uzyskali dofinansowania, organizacje pozarządowe, mieszkańcy.

10.5 Kryteria ewaluacyjne

Kryterium skuteczności pozwoli bezpośrednio ocenić, na ile skuteczne są działania w zakresie osiągnięcia celów określonych w dokumentach programowych oraz jak skuteczna jest działalność całego LGD oraz biura. Z kryterium skuteczności powiązane jest również kryterium użyteczności, które rozumiemy jako kryterium pozwalające ocenić stopień zaspokojenia istotnych potrzeb mieszkańców lub przyczynienia się do rozwiązania problemów, niezależnie od tego, czy były one zasygnalizowane w celach. Zastosujemy też kryterium trwałości. Trwałość – w przypadku tego badania – pozwoli ocenić, w jakim stopniu pozytywne efekty zrealizowanych działań (na poziomie celów) mogą trwać po zakończeniu finansowania zewnętrznego a także, czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tych projektów na proces rozwoju społeczności lokalnej w dłuższym okresie.

10.6 Metoda

Przeprowadzenie badania wymaga zebrania informacji pochodzących z szeregu rozproszonych źródeł, dokonania ich analizy, a następnie wypracowania rekomendacji na poziomie eksperckim. Wymaga to zastosowania w badaniu szerokiego spektrum metod i technik badawczych, dzięki którym możliwe będzie zgromadzenie spójnego i wiarygodnego materiału badawczego dotyczącego efektów realizacji LSR, jakości pracy LGD oraz biura. W związku z powyższym proponujemy realizację badania z wykorzystaniem koncepcji triangulacji metodologicznej. Triangulacja to zróżnicowanie źródeł danych, metod badawczych i perspektyw badawczych, dzięki któremu możliwe jest zgromadzenie wszechstronnego materiału badawczego i poddanie go kompleksowej analizie i ocenie. Triangulacja zostanie zastosowana w stosunku do:

- ❖ źródeł danych: przeanalizowane będą zarówno dokumenty zastane różnego typu, jak i dane wywołane pochodzące ze wcześniejszych badań; dane zastaną uzupełnione danymi pierwotnymi.
- ❖ metod badawczych: łączenie różnych metod badawczych w badaniu tych samych zagadnień, co pozwoli na uchwycenie różnych aspektów badanego przedmiotu; podejście to pozwoli też wykorzystać mocne strony każdej metody przy wzajemnej ograniczeniu ich słabości;
- ❖ perspektyw badawczych: ewaluacja zostanie przeprowadzona przez pracowników biura oraz przez zewnętrznych doświadczonych badaczy, co pozwoli uzyskać bogatszy i bardziej wiarygodny obraz badanych zagadnień. Poza tym zastosowany zostanie partycypacyjny model badania, którego idea jest jak najszersze zaangażowanie społeczności zarówno na etapie przygotowania badania, jego realizacji, jak i wnioskowania i rekomendacji.

10.7 Metody i techniki badawcze – opis sposobu pozyskiwania danych

W zależności od zakresu przedmiotowego i podmiotowego badania niezbędne będzie zastosowanie holistycznego podejścia do metod i technik badawczych. W każdym z zamierzeń badawczych: realizacji Strategii oraz funkcjonowaniu LGD zastosowane zostaną co najmniej 3 z poniższych metod lub technik badawczych:

Analiza danych zastanych (desk research) - to zbieranie i analiza danych zastanych, zgromadzonych w ramach innych działań lub pozyskanych bez aktywnego działania badawczego;

województwo
łódzkie

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Ankieta CAWI - to badanie metodą kwestionariuszową z zastosowaniem ankiety internetowej możliwej do wypełnienia ze strony internetowej lub wysłanej na adres mailowy respondenta;

Wywiady IDI (indywidualne, również przez telefon) - pozwalają na uzyskanie pogłębionych informacji dotyczących nie tylko faktów, ale również interpretacji zjawisk, motywacji czy emocji;

Wywiady FGI (zogniskowane wywiady grupowe) - to wersja grupowa pogłębionych wywiadów indywidualnych, dzięki którym uzyskujemy skumulowany efekt informacyjny, dzięki procesom grupowym możemy pozyskać zobiektywizowane wyniki;

Panel ekspertów - to grupa robocza niezależnych specjalistów w danej dziedzinie pozwalająca ustalić ocenę działań na podstawie danych zgromadzonych innymi metodami.

Czas prowadzenia monitoringu i ewaluacji. Monitoring ze względu na swoją charakterystykę prowadzony jest w sposób ciągły, a poszczególne działania uzależnione są od procesów na bieżąco realizowanych w LGD. Ewaluacja podzielona jest na ewaluację on-going prowadzoną w trakcie wdrażania Strategii oraz ex-post realizowaną po zakończeniu wdrażania Strategii. Ewaluacja on-going prowadzona będzie corocznie, jako podsumowanie zakończonego roku. Jak wspomniano powyżej, powinna być realizowana co najmniej 3 z wymienionych metod badawczych. Jeśli wytyczne nie wprowadzą innych zasad ewaluacja on-going prowadzona będzie wewnętrznie przez pracowników Biura LGD, a odpowiedzialność za przeprowadzeniu całego procesu spoczywać będzie na Zarządzie LGD. Ewaluacja on-going może być prowadzona zgodnie z dotychczasową formułą warsztatów refleksyjnych. Podsumowaniem ewaluacji on-going będzie raport lub notatka służbowa zawierająca wyniki ewaluacji. W przypadku zaistnienia potrzeby LGD może zlecić przeprowadzenie ewaluacji on-going podmiotowi zewnętrznemu. Podmiot taki musi wykazać się doświadczeniem w prowadzeniu ewaluacji oraz zespołem wykwalifikowanych badaczy.

Ewaluacja ex-post prowadzona będzie po zakończeniu wdrażania Strategii. Ewaluacja przeprowadzona zostanie przez podmiot zewnętrzny. Podmiot taki musi wykazać się doświadczeniem w prowadzeniu ewaluacji oraz zespołem wykwalifikowanych badaczy. Zasady przeprowadzenia ewaluacji końcowej (ex-post) będą obejmować zakres wskazany powyżej, pytania badawcze będą skonsultowane z LGD a raport zawierać będzie rekomendacje.

Tabela 22 Zakres i zasady prowadzenia monitoringu i ewaluacji

CO SIĘ BADA?	KTO WYKONUJE?	JAK SIĘ WYKONUJE?	KIEDY?	OCENA
Monitoring				
Wskaźniki realizacji LSR Budżet LGD Harmonogram ogłaszania konkursów Funkcjonowanie partnerstwa LGD Dane telemetryczne strony www Funkcjonowanie biura i ocena pracowników	Pracownicy biura LGD (ocena własna)	Dane zebrane z przeprowadzonych konkursów, rejestr doradztwa,	Na bieżąco	Stopień realizacji wskaźników Stopień wykorzystania funduszy Wysokość zakontraktowanych środków Zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem Liczba zmian harmonogramu Liczba członków LGD Liczba uchwał Liczba zmian w LSR Liczba protestów od oceny operacji Wyniki oceny okresowej pracowników Liczba szkoleń Liczba udzielonego doradztwa

				Realizacja planu komunikacji
Ewaluacja on-going				
<p>Stopień realizacji przedsięwzięć i celów</p> <p>Jakość projektów, wniosków wpływających do LGD i wybieranych do realizacji</p> <p>Jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur</p> <p>Ocena jakości procedur</p> <p>Poziom osiągnięcia wskaźników, ocena jakości wskaźników</p> <p>Skuteczność działania biura, szkolenia, doradztwo, animacja</p> <p>Jakość komunikacji</p> <p>Oddziaływanie realizacji LSR na rozwój lokalny</p> <p>Jakość procesu partycypacji</p> <p>Bariery realizacji LSR</p>	<p>Pracownicy biura LGD (ocena własna)</p> <p>Społeczność lokalna w procesie partycypacji</p> <p>Zewnętrzni, niezależni eksperci (ocena zewnętrzna – w przypadku wystąpienia takiej konieczności)</p>	<p>Analiza dokumentów z monitoringu</p> <p>Ankieta CAWI</p> <p>oraz jedna z metod partycypacyjnych: IDI, FGI, warsztat partycypacyjny</p>	<p>Co roku, jako podsumowanie roku poprzedniego (w I kwartale)</p>	<p>Stopień realizacji poszczególnych celów</p> <p>Stopień realizacji budżetu</p> <p>Zgodność z harmonogramem ogłaszania konkursów</p> <p>Znajomość efektów realizacji LSR na obszarze wsparcia</p> <p>Społeczny odbiór realizacji LSR</p> <p>Ocena jakości kryteriów i procedur</p> <p>Ocena jakości procedur</p> <p>Znajomość działań LGD, poziom zaspokojenia potrzeb informacyjnych</p> <p>Intensywność działań partycypacyjnych</p> <p>Poziom kapitału społecznego i efektywność działań wspomagających budowanie tego kapitału</p> <p>Skala niezrealizowanych projektów (analiza kontrfaktyczna)</p> <p>Wpływ warunków zewnętrznych na realizację LSR</p> <p>Wpływ efektywności działania biura na realizację LSR</p>
Ewaluacja ex-post				
<p>Stopień realizacji przedsięwzięć i celów</p> <p>Jakość projektów, wniosków wpływających do LGD i wybieranych do realizacji</p> <p>Jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur</p> <p>Ocena jakości procedur</p> <p>Poziom osiągnięcia wskaźników, ocena jakości wskaźników</p> <p>Skuteczność działania biura, szkolenia, doradztwo, animacja</p> <p>Jakość komunikacji</p> <p>Oddziaływanie realizacji</p>	<p>Zewnętrzni, niezależni eksperci (ocena zewnętrzna)</p> <p>Społeczność lokalna w procesie partycypacji</p>	<p>Analiza dokumentów z monitoringu</p> <p>Ankieta CAWI</p> <p>oraz jedna z metod partycypacyjnych: IDI, FGI, warsztat partycypacyjny</p>	<p>Po zakończeniu wdrażania Strategii (jednorazowo)</p>	<p>Stopień realizacji poszczególnych celów</p> <p>Stopień realizacji budżetu</p> <p>Zgodność z harmonogramem ogłaszania konkursów</p> <p>Znajomość efektów realizacji LSR na obszarze wsparcia</p> <p>Społeczny odbiór realizacji LSR</p> <p>Ocena jakości kryteriów i procedur</p> <p>Ocena jakości procedur</p> <p>Znajomość działań LGD, poziom zaspokojenia potrzeb informacyjnych</p> <p>Intensywność działań partycypacyjnych</p> <p>Poziom kapitału społecznego i efektywność działań wspomagających budowanie tego kapitału</p>

LSR na rozwój lokalny Jakość procesu partycypacji Bariery realizacji LSR				Skala niezrealizowanych projektów (analiza kontrfaktyczna) Wpływ warunków zewnętrznych na realizację LSR Wpływ efektywności działania biura na realizację LSR Ocena wartości dodanej podejścia LEADER
---	--	--	--	--

10.8 Procedury monitoringu i ewaluacji

Decyzją Walnego Zebrania Członków powoływany będzie zespół ewaluacyjny złożony z członków Zarządu oraz pracowników biura LGD. Zespół ewaluacyjny ma za zadanie:

- ❖ opracowanie zasad szczegółowych prowadzenia monitoringu i ewaluacji,
- ❖ zorganizowanie szkoleń z zasad prowadzenia monitoringu i ewaluacji
- ❖ wybór pracowników biura odpowiedzialnych za realizację poszczególnych zadań,
- ❖ wybór zewnętrznych ekspertów,
- ❖ opracowanie narzędzi badawczych,
- ❖ organizację i realizację badań ewaluacyjnych,
- ❖ opracowanie wyników badań oraz przedstawienie raportu z badań,
- ❖ przedstawienie rekomendacji oraz nadzór nad wdrożeniem rekomendacji,
- ❖ prowadzenie dokumentacji i archiwizacji materiałów ewaluacyjnych.

Dane i analizy pozyskane w procesie monitoringu wykorzystane zostaną w ewaluacjach. Wyniki ewaluacji on-going posłużą modyfikacji procedur lub sposobów działania i zostaną zastosowane w bieżącej działalności LGD. Wyniki ewaluacji ex-post wykorzystane będą do oceny funkcjonowania LGD oraz opracowania kolejnej Lokalnej Strategii Rozwoju.

Spis Tabel:

Tabela 1 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD.....	7
Tabela 2 Liczba ludności oraz powierzchnia gmin członkowskich LGD – „Gniazdo”	9
Tabela 3 Obszary prawnie chronione (w hektarach)	14
Tabela 4 Spotkania konsultacyjne LSR.....	15
Tabela 5 Katalog świetlic na obszarze działania LGD	17
Tabela 6 Liczba obiektów infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej na obszarze działania LGD	18
Tabela 7 Podmioty gospodarki narodowej ogółem.....	19
Tabela 8 Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	19
Tabela 9 Ludność w wieku produkcyjnym (kobiety)	21
Tabela 10 Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem.....	21
Tabela 11 Bezrobotni zarejestrowani ogółem	22
Tabela 12 Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	23
Tabela 13 Liczba mieszkańców, którzy wyemigrowali do miast.....	23
Tabela 14 Saldo migracji w ruchu wewnętrznym i zagranicznym.....	24
Tabela 15 Wskaźnik obciążenia demograficznego (odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem)	24
Tabela 16 Spójność, komplementarność i synergia celów LGD z dokumentami strategicznymi	32
Tabela 17 Budżet LSR z podziałem na źródła finansowania i sposób realizacji przedsięwzięć	42

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Tabela 18 Grupy docelowe, beneficjenci poszczególnych przedsięwzięć.....	45
Tabela 19 Wskaźniki produktu i rezultatu	46
Tabela 20 Harmonogramu osiągnięcia poszczególnych celów i wskaźników	53
Tabela 21 Budżet LSR z podziałem na źródła finansowania.....	58
Tabela 22 Zakres i zasady prowadzenia monitoringu i ewaluacji	61

Spis Wykresów:

Wykres 1 Proszę ustosunkować się do poniższych stwierdzeń:.....	11
Wykres 2 Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?	12
Wykres 3 W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?	12
Wykres 4 Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?.....	12
Wykres 5 Czy Pana/i zdaniem projekty te cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?	13
Wykres 6 Pracujący wg sektorów ekonomicznych.....	20
Wykres 7 Ludność w wieku produkcyjnym (mężczyźni).....	21

Spis Rysunków:

Rysunek 1 Schemat rozwiązań i zależności stosowany w procesie decyzyjnym	7
Rysunek 2 Mapa obszaru LGD - „Gniazdo”	10
Rysunek 3 Proces myślenia projektowego.....	51

Bibliografia:

1. Plan Strategiczny dla WPR na lata 2023-2027
<https://www.gov.pl/web/rolnictwo/dokumenty-ps-wpr>
2. Strategia Województwa Łódzkiego 2030
http://strategia.lodzkie.pl/wp-content/uploads/2021/05/SRWL-2030_6.05.2021_uchwalona.pdf
3. Strategia Rozwoju gminy Skierniewice do roku 2030 https://www.gminaskierniewice.pl/wp-content/uploads/2022/05/Strategia_gminy_skierniewice_do-roku_2030.pdf
4. Strategia Rozwoju gminy Lipce Reymontowskie na lata 2023- 2030
<https://www.lipcereymontowskie.pl/pliki/Strategia%20Rozwoju%20Gminy%20na%20lata%202023-2030.pdf>
5. Strategia Rozwoju gminy Maków na lata 2021-2027
https://www.gminamakow.info/images/PDF/Strategia_gminy_makow_2021_2027%20ver%202.pdf
6. Strategia Rozwoju gminy Łyszkowice na lata 2022-2030
<https://lyszkowice.pl/pliki/plik/strategiagminalyszkowice20222030-1666176491.pdf>
7. Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Łódzkiego 2021-2027 <https://rpo.lodzkie.pl/images/2023/62-Szop-FEL2027/SzOP-FEL2027.pdf>

województwo
łódzkie

Dofinansowane przez
Unię Europejską

